

การศึกษาลำไ้ไทย หมูบ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

พฤษภาคม 2555

การศึกษาลำไ้ไทย หมูบ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามนุษยศาสตร์

พฤษภาคม 2555

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาลำไ้ไทย หมูบ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

บทคัดย่อ
ของ
ไฟล์ลักษณะ สานคำ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

พฤษภาคม 2555

พิไลลักษณ์ สานคำ. (2555). การศึกษาลำผู้ไทย หมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์. ปริญญาโท ศป.ม. (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา อินทรสุนานนท์, รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ วิสุทธิแพทย์.

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษา 1.) เพื่อศึกษาการลำผู้ไทยและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องของชาวหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ 2.) เพื่อรวบรวมเนื้อร้องและบันทึกทำนองดนตรี ที่ประกอบการลำผู้ไทยของชาวหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นโน้ตไทย ซึ่งใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสืออื่นๆ และการลงภาคสนาม สังเกตการณ์ สัมภาษณ์ การบันทึกภาพ และการบันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

การลำผู้ไทยในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ นั้นเป็นศิลปะการร้องของชาวผู้ไทยซึ่งเป็นกลุ่มชน ที่อาศัยอยู่แถบภาคอีสาน โดยได้อพยพมาจากดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง และได้นำเอาศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวมาด้วย โดยลำผู้ไทยนั้นมีความสัมพันธ์กับชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มชน และเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตสำหรับรูปแบบของการลำผู้ไทยนั้นพบว่า ขั้นตอนในการลำผู้ไทยประกอบด้วย 3 ช่วง คือ การลำเกริ่นขึ้นต้น การลำดำเนินเรื่องโต้ตอบกันระหว่าง ชายและฝ่ายหญิง และการลำลงจบ

วัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการลำผู้ไทย ของชาวหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ ประเพณี ที่อยู่อาศัย และวัฒนธรรมทางศาสนา ที่เป็นปัจจัยที่ทำให้การลำผู้ไทยสมบูรณ์และเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ก็ยังคงยึดถือปฏิบัติมาโดยตลอด

เนื้อร้องที่ใช้ในการลำผู้ไทยนั้น พบว่า มีเพียง 2 รูปแบบ คือ กลอนลำแบบพรรณนาและกลอนลำแบบผญาเกี่ยวพาราสี ส่วนใหญ่ชาวผู้ไทยกลุ่มนี้จะใช้เป็นกลอนลำแบบผญาเกี่ยวพาราสีกันระหว่างชาย หญิง ที่เป็นเนื้อร้องที่ชาวผู้ไทยตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ใช้ในการแสดงซึ่งเป็นภาษาผู้ไทย ที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนโดยเฉพาะ ลักษณะคำประพันธ์ที่ไม่มีสัมผัสที่แน่นอนตายตัว ไม่มีวรรคตอนในส่วนของคนตรีก็มีการบรรเลงคลอการลำไปเรื่อยๆ ภายที่ใช้บรรเลงก็คือ ลายผู้ไทย มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางดนตรีเป็นของตนเอง ได้แก่ ทำนองที่ใช้บรรเลงประกอบการลำของฝ่ายชายจะใช้ทำนองดนตรี คือ ลายผู้ไทยใหญ่ และ ทำนองที่ใช้ประกอบการลำของฝ่ายหญิง คือ ลายผู้ไทยน้อยรูปแบบการบรรเลง แคนจะเกริ่นมาก่อน จากนั้นก็จะเป็นดนตรีบรรเลงนำมาก่อน 2 รอบ แล้วผู้ลำก็จะลำไปพร้อมกับดนตรีที่คลอไปตลอด การบรรเลงเพลงก็อยู่ในบันไดเสียงเดียวกัน

A STUDY OF LAM PHU THAI AT PONSAWANG VILLAGE KUDSIMKUMMAI SUB-DISTRICT
KHAOWONG DISTRICT KALASIN PROVINCE

Presented in Partial Fulfillment of the Requirement for the
Master of Fine Arts Degree in Ethnomusicology
at Srinakarinwirot University

May 2012

Pilailuk Sarnkam. (2012). *A Study Of Lam Phu Thai at Phonsaweng Village, Kudsimkummai Sub-district, Khao Wong District, Kalasin Province*. Master thesis, M.F.A. (Ethnomusicology). Bangkok: Graduate school, Srinakharinwirot University. Advisors Committee: Assoc. Prof. Dr. Kanchana Intarasunanont, Assoc. Prof. Dr. Manop Wisuttiapat.

The objectives of this study are to: 1.) Study Lam Phu Thai and Lam Phu Thai culture at Phonsaweng Village, Kudsimkummai Sub-district, Khao Wong District, Kalasin Province, 2.) Collect and record the melody of the music of Lam Phu Thai at Phonsaweng Village, Kudsimkummai Sub-district, Khao Wong District, Kalasin Province.

The results of the study are as follows:

Lam Phu Thai at Phonsaweng Village is the art of singing and a symbol of the Phu Thai people. The Phu Thai people are immigrants from the left bank of the Mekong River and they have brought their culture with them. Lam Phu Thai has an important relationship with the community as it is a symbol of the Phu Thai people and shows how the community lives their lives. Life, career, dress, beliefs, traditions, language, culture, religion and housing factors that make Lam Phu Thai perfect and unique. The Phu Thai people still abide by all their cultural beliefs.

The lyrics of Lam Phu Thai have been found to have only 2 forms: The singer uses Phayah verse style for singing. The lyrics are about the courtship between males and females. Phu Thai people make compositions for dancing to Lam Phu Thai. The format is unique and has its own musical language and style of writing, this is the Phu Thai language. Lam Phu Thai only uses two scales, 1) Lai Phu Thai Yai, for a male singer, 2), Lai Phu Thai Noi for a female singer. Lam Phu Thai consists of three phases, the introduction by Can, then playing of the music twine, and dancers dancing to the music until it has finish

ปริญญาบัตร

เรื่อง

การศึกษาเล่าผู้ไทย หมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอนาหวาง จังหวัดกาฬสินธุ์

ของ

พิไลลักษณ์ สานคำ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยามหาวิทยาลัย

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่ ..... เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2555

คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา อินทรสุนานนท์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุจี ศรีสมบัติ)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์)

(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา อินทรสุนานนท์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล งามสุทธิ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ จะสำเร็จลงไม่ได้ หากมิได้รับความอนุเคราะห์ ความเมตตากรุณาให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง จากบุคคลอันมีพระคุณยิ่ง ดังรายนามต่อไปนี้

กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา อินทรสุนานนท์ ประธานกรรมการควบคุมการทำปริญญาานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ วิสุทธิแพทย์ คณะกรรมการควบคุมปริญญาานิพนธ์ ที่ท่านกรุณาชี้แนะแนวทางแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆให้สมบูรณ์ตามกระบวนการวิจัย

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุจี ศรีสมบัติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมพล งามสุทธิ กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม ที่ให้ความกรุณา ในการตรวจแก้ และ ดำเนินการสอบปากเปล่า ทำให้ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอบพระคุณนักดนตรีชาวไทยหมู่บ้านโพธิ์สว่าง ตำบลกุดดิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลบอกเล่าเรื่องราวอันเป็นประโยชน์แก่ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ คุณครูเชาวลิต ทองคำ ที่สละเวลาทางสู่อำเภอเขาวง คุณครูพรสวรรค์ พรดอนก่อ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการลำไยไทยเบื้องต้น

ขอบพระคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโททุกท่าน และขอขอบคุณอย่างยิ่งสำหรับคุณลักษณะ ชุมพร คุณวิสุตา เจียมเจิม และ Mr. Drew Eaglesham ที่ให้ความช่วยเหลือในการทำปริญญาานิพนธ์ในครั้งนี้

กราบขอบพระคุณครอบครัวเพชรสม คุณพ่อจิวพล คุณพี่เบญจทิพย์ คุณธิดี ที่มอบทั้งกำลังใจ กำลังทรัพย์ และโอกาสในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท ให้กับผู้วิจัย

ท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณอย่างยิ่งแด่คุณพ่อสุนทร คุณแม่จอมศรี ผู้อบรมสั่งสอน เลี้ยงดู ส่งเสีย ให้โอกาสทางการศึกษา ให้เกิดสติปัญญา มุมานะ เป็นแรงใจ จนประสบผลสำเร็จดังปรากฏ

หากปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ เกิดประโยชน์กับผู้ใด ขอมอบความดี ให้กับบุคคลที่กล่าวนามไปแล้วข้างต้น รวมถึงบุคคลอันเป็นที่รัก ที่มีได้กล่าวนาม ณ กล่าวนาม ณ ที่นี้ ข้าพเจ้าได้ระลึกถึงและเก็บไว้ในความทรงจำ ให้ประสบแต่ความดี เจริญในลาภ ยศ พลาณามัย คิดหวังสิ่งดีอันใด ให้ประสบผลสำเร็จทุกประการ

พิไลลักษณ์ สานคำ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการศึกษา	4
ข้อตกลงเบื้องต้น	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
เอกสารที่เกี่ยวข้อง	8
เอกสารเกี่ยวกับวัฒนธรรม	8
เอกสารเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน	12
เอกสารเกี่ยวกับการลำผู้ไทย	16
งานวิจัยที่ข้อง	18
3 วิธีดำเนินการวิจัย	26
การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล	26
การเลือกพื้นที่วิจัย	26
การรวบรวมข้อมูล	26
วิธีการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม	27
อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	27
การศึกษาข้อมูล	28
การวิเคราะห์ข้อมูล	28
ขั้นสรุป	29

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการศึกษา.....	30
ส่วนที่ 1 ผลการศึกษา ศึกษาการค้าผู้ไทยและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	31
การค้าผู้ไทยในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	31
ประวัติความเป็นมาของการค้าผู้ไทย.....	31
ประวัติคณะ.....	32
รายชื่อสมาชิกในคณะ อายุ การศึกษา อาชีพ หน้าที่การแสดง.....	33
การจัดการแสดง.....	34
การค้าผู้ไทย.....	41
รูปแบบของการค้า.....	44
การฝึกซ้อม.....	46
การรับงานการแสดง.....	47
รายได้.....	47
การสืบทอดการค้าผู้ไทย.....	48
วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าผู้ไทยในหมู่บ้านบ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	48
สภาพทั่วไปของอำเภอเขาวง.....	48
ประวัติความเป็นมาของอำเภอเขาวง.....	48
ลักษณะภูมิศาสตร์.....	49
ลักษณะภูมิประเทศ.....	50
การคมนาคม.....	50
การสาธารณสุข.....	50
การศึกษา.....	51
การปกครอง.....	51
สภาพทั่วไปของตำบลกุดสิมคุ่มใหม่.....	51
สภาพสังคมและเศรษฐกิจ.....	52

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง	52
การดำรงชีวิตของชาวผู้ไทย	52
การประกอบอาชีพ	52
การแต่งกาย	53
ภาษา	53
ความเชื่อ	54
ประเพณี	54
ที่อยู่อาศัย	54
วัฒนธรรมทางศาสนา	55
ส่วนที่ 2 ผลการศึกษา รวบรวมทำนองร้องและบันทึกทำนองดนตรีที่ใช้ บรรเลงประกอบการลำผู้ไทยเป็นโน้ตไทย	56
รวบรวมเนื้อร้อง	56
ทำนองดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการลำผู้ไทย	60
5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	74
สรุปผลการศึกษา	74
การลำผู้ไทยและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์	74
รวบรวมทำนองร้องและบันทึกทำนองดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบ การลำผู้ไทยเป็นโน้ตไทยของชาวผู้ไทยหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์	76
อภิปรายผล	76
ข้อเสนอแนะ	80
บรรณานุกรม	81
ภาคผนวก	86
ประวัติย่อผู้วิจัย	106

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

- 1 ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกในวงของชาวผู้ไทยหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่
อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์.....

33

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 รูปภาพสมาชิกในวง.....	34
2 การจุดได้ หรือตะเกียง.....	35
3 แคน.....	36
4 พิณ.....	37
5 ส่วนประกอบของพิณ.....	38
6 กลอง.....	38
7 ปี่ผู้ไทย.....	39
8 ฉิ่ง.....	40
9 ฉาบ.....	41
10 สัมภาษณ์พ่อเฉลียว สกุลโพน.....	47
11 แสดงแผนที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	50
12 การแต่งกายของชาวผู้ไทยหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง.....	53
13 บ้านเรือนชาวผู้ไทยหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	55

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ แบบแผนการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ของมนุษย์ ในชุมชนหรือสังคมนั้นๆ ซึ่งในการดำรงชีวิตหรือการมีกิจกรรมที่กระทำร่วมกันในสังคมย่อมเกี่ยวข้องกับศิลปะอยู่เสมอและการที่คนในสังคมได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันก็แสดงให้เห็นว่าศิลปะเหล่านั้นยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธา และความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และยังคงจะอนุรักษ์สืบต่อไป

มนุษยชาติต่างมีความแตกต่างกันในด้านชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นไปตามการกำเนิดของมนุษย์ที่ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและมีความแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรมซึ่งมีพื้นฐานมาจากสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ พืชพันธุ์ธรรมชาติที่เป็นตัวกำหนดความเป็นอยู่การทำมาหากิน การแต่งกาย และเป็นพื้นฐานต่อแนวคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมด้านต่างๆ ของมนุษย์ ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ประจำถิ่นของมนุษย์แต่ละแห่งแต่ละเผ่าพันธุ์ และสะท้อนให้เห็นได้ถึงความจริงก้าวหน้าในอดีตโดยพิจารณาจากปัจจุบัน ความแตกต่างกันในด้านชาติพันธุ์ มีผลถึงประสาทสัมผัสความรู้สึกแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรม มีผลด้านพฤติกรรม ทั้งทางกาย และระบบประสาทการฟังซึ่งมนุษย์ในส่วนต่างๆ ของโลก แม้จะฟังในสิ่งเดียวกันก็ได้ยินไม่เหมือนกันและแปลความไปคนละอย่างตามสภาพพื้นฐานของตน ดนตรีและการขับร้องก็เช่นเดียวกันเพราะธรรมชาติได้ยินเสียงและวัฒนธรรมอันเป็นผลมาจากธรรมชาติ ทำให้มนุษย์แต่ละเผ่าคิด ดัดแปลงตามระบบเสียงธรรมชาติ และแนวคิดของตนซึ่งมีความสำคัญและมีคุณค่าต่อมนุษย์เท่าเทียมกันทั้งสิ้น (ปัญญา รุ่งเรือง. 2533: 126)

ประเทศไทยนับเป็นประเทศหนึ่งที่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากนอกเหนือจากชาวจีน ชาวเขา ชาวนูวอนอพยพและชาวไทยมุสลิมแล้ว ยังมีชนกลุ่มน้อยกลุ่มเล็กๆ ที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้ผสมกลมกลืนกลายเป็นไทยเกือบทั้งสิ้นแล้ว เช่น ชาวพววมอญและพวกญวนเก่า ที่อพยพหลบภัยเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้น สำหรับในภาคอีสานที่ปรากฏว่ามีชนกลุ่มน้อยอาศัยกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งถือว่าชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ก็คือคนไทยนั่นเอง (ขจิตภัย บุรุษพัฒน์. 2523: 1) ชนกลุ่มน้อยในภาคอีสานมักมาตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยในท้องถิ่นนอกเขตชุมชนเหมือนกันทั้งสิ้น เนื่องจากประกอบอาชีพทางเกษตรและพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ เช่น ผู้ไทย ไทดำ แสก ไล่ กะตาก กะเลิง ย้อ โย้ย บรู บน ส่วย และเขมร เป็นต้น ส่วนใหญ่ได้ปรับตัวผสมกลมกลืนกับสังคมท้องถิ่น และสังคมไทยจนแทบไม่เป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มได้ บางกลุ่มก็ได้รับการสนับสนุนฟื้นฟูชนบทกรรมนิยมประเพณีขึ้นมาเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษา และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและเป็นการเสริมสร้างสีสันให้แก่สังคมส่วนรวมของท้องถิ่นและประเทศ (ทวี ถาวรโรและพิสิฐฐ์ บุญไชย. 2539: 1)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานเป็นดินแดนที่ประกอบด้วยประชากรที่เป็นกลุ่มชนต่างๆ มากมายหลายเผ่าชาวผู้ไทยนับเป็นกลุ่มชนเผ่าหนึ่งที่ได้อพยพเข้ามาตั้งรกรากดำเนินวิถีชีวิตอย่างอิสระตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันจนกลายเป็นพลเมืองของราชอาณาจักรไทยโดยสมบูรณ์ และการเรียกกลุ่มชนชาวผู้ไทยในภาคอีสานที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ดังนี้ ชาวผู้ไทยที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในท้องที่อำเภอเมือง อำเภอคำชะอี และกิ่งอำเภอหนองสูง อำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอดอนตาล ในจังหวัดมุกดาหาร เรียกกันว่า “ผู้ไทยมุกดาหาร” ชาวผู้ไทยที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง อำเภอพรรณานิคม อำเภอวาริชภูมิ อำเภอพังโคน อำเภอบ้านม่วง อำเภอวานรนิวาส อำเภอกุสุมาลย์ อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอภูพาน ในจังหวัดสกลนคร เรียกว่า “ผู้ไทยสกลนคร” ส่วนชาวผู้ไทยที่อาศัยอยู่ที่อำเภอภูจินารายณ์ อำเภอเขาวง อำเภอคำม่วง อำเภอสมเด็จ และอำเภอสหัสขันธ์ ในจังหวัดกาฬสินธุ์ เรียกว่า “ผู้ไทยกาฬสินธุ์” นอกจากนี้ยังชาวผู้ไทยในท้องที่ อำเภอนาแก อำเภอธาตุพนม อำเภอศรีสงคราม และอำเภอเรณูนคร ในจังหวัดนครพนม เรียกว่า “ผู้ไทยเรณูนคร” ซึ่งอำเภอเรณูนครมีชาว ผู้ไทยอาศัยอยู่หนาแน่นมากที่สุด (เจริญชัย ชนไฟโรจน์. 2529: 3)

ผู้ไทยเป็นชื่อคนไทยพวกหนึ่ง ซึ่งยังแบ่งออกเป็นไทยขาว ไทยดำ บ้างก็ว่ามีไทยแดงอีกพวกหนึ่ง ที่แยกกันไปก็เพียงชื่อเท่านั้นคืออาศัยความผิดแผกของสีเครื่องนุ่งห่มเท่านั้น ข นบธรรมเนียมประเพณีของพวกผู้ไทยว่าสร้างบ้านเรือนที่อยู่เป็นแบบเดียวกับไทยอื่นๆ แปลกแต่พวกญาติพี่น้องมักรวมกันอยู่ในเรือนหลังเดียวกัน ไม่กั้นห้องหับให้มืดชิด คงมีแต่ทางมุ้งเป็นหลัก ใดๆ ไปเป็นแถวเท่านั้น และที่เรียกว่าผู้ไทยดำหรือผู้ไทยขาวนั้นเกิดจากธรรมเนียมการทำศพเพราะผู้ไทยขาวไม่ เผา นุ่งห่มขาวทำการเช่นไหว้หรือมีฮวงซุ้ยเช่นเดียวกับจีน แต่พวกไทยดำใช้ธรรมเนียมเผา นุ่งห่มดำถ้าจำเป็นฝังอย่างไทยภาคกลางก็มีบ้าง (ส. พลายน้อย. 2517: 246)

เมื่อราว พ.ศ. 400 ไทยได้เริ่มอพยพลงมาจากดินแดนจีนภาคใต้ บริเวณมณฑลฮกเกี้ยน กุ้ยจิ๋ว กวางไส และกวางตุ้ง แยกกันเป็น 2 พวก ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่แถบแม่น้ำสาละวินพวกหนึ่งเรียกกันว่า ไทยใหญ่ (เงี้ยว) ตั้งตัวเป็นอิสระได้เมื่อ พ .ศ. 800 มีราชธานีอยู่ที่เมืองพง มีอาณาเขต กว้างขวาง อีกพวกหนึ่งอพยพต่อลงไปทางใต้มาอยู่ที่หนองแสหรือน่านเจ้า ระหว่างแม่น้ำดำกับแม่น้ำแดง เป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ ปกครองกันเป็นอาณาจักรเรียกว่าอาณาจักรน่านเจ้าหรืออาณาจักรหนองแส คาดว่าประมาณ พ.ศ. 1250 และพวกนี้ได้อพยพแยกย้ายกันออกไปเป็น 4 สาย สายที่ 1 อพยพไปทางตะวันออกเฉียง เข้าอยู่ปะปนกับพวกกวางตุ้ง และไหหลำที่อพยพมาจากเสฉวน สายที่ 2 อพยพไปตั้งถิ่นฐานตามลำแม่น้ำแดงเลยไปสมทบกับสายที่ 1 ก็มี สายที่ 3 อพยพไปทางตะวันออกเฉียงใต้ถึงเมืองแส นหวี ตองอู หงสาวดี วกขึ้นไปทางเมืองยะไข่ จิต ตะกอง ของพม่า แถบแม่น้ำสาละวิน แม่น้ำอิรวดี และมีกลุ่มย่อยอพยพไปทางมณฑลอัสมัซของอินเดีย ตั้งถิ่นฐานอยู่แถบแม่น้ำพรหมบุตร เรียกว่า ไทยอาหม พวกที่อยู่ทางเมืองแส นหวีได้อพยพต่อมาอยู่ที่เมืองพงแล้วแล้ววกลงมาอยู่ที่เขีย งใหม่บ้าง ลำพูนบ้าง ตามแต่หัวหน้าจะพามา สายที่ 4 อพยพมาทางใต้บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง มาตั้งอยู่ที่เมืองเสียมมัว (ไทยประทุม) ระยะเวลาหนึ่งแล้วอพยพแยกย้ายกันต่อได้ (ถวิล เกษรราช. 2512: 11-12)

ชาวผู้ไทยเป็นกลุ่มชนอีสานอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอีสานนั้นก็ได้อธิบายว่าเป็นดินแดนแห่งความอดอยาก แร้นแค้น เป็นดินแดนที่แห้งแล้งทุรกันดาร เป็นดินแดนของผู้คนที่เป็นนักต่อสู้ ซึ่งไม่ยอมพ่ายแพ้ให้แก่ ความโหดร้ายของธรรมชาติ ยากที่ประชากรในภาคอื่นจะเลียนแบบการครองชีวิตเช่นนั้นได้ ยิ่งกว่านั้น อีสานยังเป็น “แหล่งอารยธรรม ” ซึ่งถือเอา “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ” เป็นหลักในการครองชีวิต มี ศาสนาพุทธเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ แม้จะมีเอกสารหรือตำรามากมายที่เขียนถึงเรื่องราวของอีสานไว้ แต่ก็ไม่อาจจะอธิบายความหมายของอีสานได้ โดยถูกต้องและครบถ้วน หากแต่ภูมิปัญญาอันเกิดจาก ความสามารถของนักปราชญ์ชาวอีสาน สามารถที่จะอธิบายความหมายเนื้อหาของอารยธรรมความงาม ในจิตใจและสภาพทางกายภาพที่ฝังลึกอยู่ในความเป็นอีสานได้เป็นอย่างดีนั้นก็คือ “กลอนลำ” นั้นเอง กลอนลำนั้นนอกจากจะช่วยพรรณนาสภาพและความหมายเหล่านั้นแล้ว คำกลอนยังเป็นสื่อแห่งความ บันเทิงที่ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด ความทุกข์ร้อนจากสภาพแวดล้อม และทำหน้าที่ในด้านการสั่ง สอนให้คนอีสานเป็นคนดีงาม มีความสามัคคีกันอีกด้วย จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นอีกดินแดนหนึ่งที่ยังคงมี การอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรี และนาฏศิลป์เอาไว้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วนหลักๆ คือ ด้านศิลปะทางด้านดนตรี ศิลปะทางด้านการเล่นรำ และศิลปะด้านการลำ เป็นต้น

การลำผู้ไทยในจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการแสดงออกทางด้านศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาวผู้ไทย มาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษที่ได้อพยพเข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ในหลายจังหวัด ในราวสมัยรัชกาลที่ 3 ชาวผู้ไทยได้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์กันอย่าง หนาแน่นและได้นำเอาศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมโดยเฉพาะการลำผู้ ไทยมาเป็นประเพณีสืบทอดกันต่อๆ มาจนกลายเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นที่มีความสำคัญและมีคุณค่าต่อชุมชน การลำผู้ ไทยยุค ต้นๆ เริ่มมาจากวิถีในการดำรงชีวิตตามสภาพสังคมความเป็นอยู่ประจำวันของคนท้องถิ่น ชาวผู้ไทยใช้ การลำในพิธีรักษาผู้ป่วย เรียกว่า ลำเหยา ส่วนชาวผู้ไทยชาย โดยเฉพาะพวกหนุ่มๆ ในหมู่บ้านเมื่อ ว่างจากงานในตอนเย็นๆ มักจับกลุ่มกันฟ้อนรำเที่ยวหาเหล่าอู กินกันตามคุ้มต่างๆ หรือศูนย์กลางใน หมู่บ้าน บางครั้งมีเพียงกลุ่มเดียว บางครั้งมีหลายกลุ่ม

การลำผู้ไทยของชาวบ้าน โพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ วัฒนธรรมด้านดนตรีของชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ้มใหม่มีศิลปะด้านดนตรีและการลำผู้ไทยที่มีการ อนุรักษ์สืบสานมาจากบรรพบุรุษของชาวผู้ไทย และแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทย ได้เป็นอย่างดี ซึ่งในส่วนของวัฒนธรรมของตำบลกุดสิมคุ้มใหม่นี้จะแตกต่างจากตำบลอื่น ตรงที่การ พัฒนางของ ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอนาคู จะยังคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของดนตรีใน แบบ ชาวผู้ไทยมากกว่าตำบลอื่น ส่วนเรื่องศิลปะการลำแบบชาวผู้ไทยยังคงมีการขับลำเหมือนตำบลอื่นๆ ดนตรีของชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ มีการจัดตั้งเครือข่ายอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านขึ้น โดยชื่อ ว่า “กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านโพนสวรรค์ ” กลุ่มอนุรักษ์นี้มีการสืบทอดศิลปะด้านดนตรีและการ ขับลำผู้ไทยเอาไว้อย่างสมบูรณ์แบบ และยังเป็นกลุ่มที่ได้รับการยอมรับเป็นอย่างดี มีการรับใช้สังคม

อย่างต่อเนื่อง และมีนิสิตนักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาให้ความสนใจ และเข้ามาขอรับการถ่ายทอดมากมาย จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าวัฒนธรรมด้านดนตรีและการขับลำผู้ไทยของชาวตำบล กุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเรื่องน่าสนใจที่จะศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา เรื่องของการลำผู้ไทย ของชาวตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมถึงองค์ประกอบ ของการลำ โดยเลือกศึกษาการลำผู้ไทยที่เป็นของดั้งเดิมและที่มีการสืบทอดอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ สำคัญที่สุดของชาวผู้ไทย นับวันจะสูญหายเพราะสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ใน ปัจจุบัน ผู้วิจัยอาศัยหลักฐานจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ รวมถึงการได้เข้าไปมีส่วนร่วมฝึกหัดการลำผู้ไทยกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านการขับลำของ ชาวผู้ไทย ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อเผยแพร่ให้ผู้สนใจ และเป็นการ ส่งเสริมอนุรักษ์สืบสานไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการลำผู้ไทยและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องของชาวหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อรวบรวมเนื้อร้องและบันทึกทำนองดนตรี ที่ประกอบการลำผู้ไทยของชาวหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นนิตไทย

ความสำคัญของการวิจัย

ชาวผู้ไทยมีภาษาและศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ถือเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญและ มีความแตกต่างไปจากดนตรีของชนกลุ่มอื่นๆ จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมปัจจุบันส่งผลกระทบต่อ ถึงศิลปวัฒนธรรมของชาวผู้ไทยและอาจทำให้ศิลปะของชาวผู้ไทยเหล่านี้เปลี่ยนแปลงและสูญหายไป จึงควรที่จะศึกษาเพื่อเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่องค์ความรู้ด้านการลำผู้ไทย อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์ สืบสาน ศิลปวัฒนธรรมของชาวผู้ไทยให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบไป

ขอบเขตของการศึกษา

1. พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาการลำผู้ไทยและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องที่มีต่อท้องถิ่น โดยเน้นการลำผู้ไทยและในส่วนของทำนองดนตรี ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะทำนองที่เกี่ยวข้องที่ใช้ประกอบการ ลำผู้ไทย หมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์เท่านั้น
2. ผู้วิจัยรวบรวมเฉพาะเนื้อร้องและ บันทึก ทำนองดนตรีที่ประกอบการลำผู้ไทยของชาว หมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นนิตไทยเท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

คำศัพท์ภาษาไทยที่ใช้ในการวิจัยฉบับนี้ได้ทำการถ่ายถอดคำศัพท์นี้ด้วยภาษาไทยที่ใกล้เคียงกับเสียงเดิมมากที่สุด มิได้ยึดถือตามหลักภาษาศาสตร์แต่อย่างใด

ผู้วิจัยใช้คำว่า “ผู้ไทย” แทนคำว่า ภูไท ภูไทย ภูไทย ผู้ไท และพู่ไท ซึ่งก็หมายถึงชนเผ่าเดียวกันกับคำข้างต้นที่กล่าวมา สำหรับเหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า “ผู้ไทย” นั้น ได้พิจารณาจากการที่มีผู้เรียกชาวผู้ไทยว่า **ผู้ไทย** คำนี้มาก เช่น พระยาอนุমানราชตมพระยาฤทธิรงค์ธรมเขต(ศุข ศรีชูโต), กรมศิลปากร สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพพล. ต. ดำเนิน เลขะกุล เต็ม สิงห์ขจรจิต และบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ เป็นต้น

การกำหนดลูกตก ในวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎี การวิเคราะห์เพลงไทย ของ รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ วิสุทธิแพทย์ มาใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะของลูกตกที่มีในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งกล่าวว่า ลูกตกที่เข้าใจกันโยทั่วไปนั้นหมายถึงเสียงสุดท้ายของทำนองเพลงในแต่ละหน้าทับ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการแบ่งทำนองเพลงออกเป็นวรรคแล้ว “ลูกตก” ในที่นี้ หมายถึง “เสียงสุดท้ายของแต่ละวรรคเพลง” ลูกตกของแต่ละวรรคสามารถกำหนดชื่อของลูกได้ โดยชื่อของลูกตกจะสัมพันธ์กับบันไดเสียงของทำนองเพลงนั้นๆ เช่น บันไดเสียง โด มีโน้ตหลัก ด ร ม ซ และ ล การเรียกชื่อลูกตกของวรรคเพลง บันไดเสียง โด เรียกดังนี้

ลูกตกเสียง	โด	เรียกว่า	ด1
ลูกตกเสียง	เร	เรียกว่า	ด2
ลูกตกเสียง	มี	เรียกว่า	ด3
ลูกตกเสียง	ซอล	เรียกว่า	ด5
ลูกตกเสียง	ลา	เรียกว่า	ด6

บันไดเสียง ซอล มีโน้ตหลัก ซ ล ท ร และ ม การเรียกชื่อลูกตกของวรรคเพลงบันไดเสียง โด เรียกดังนี้

ลูกตกเสียง	ซอล	เรียกว่า	ซ1
ลูกตกเสียง	ลา	เรียกว่า	ซ2
ลูกตกเสียง	ที	เรียกว่า	ซ3
ลูกตกเสียง	เร	เรียกว่า	ซ5
ลูกตกเสียง	มี	เรียกว่า	ซ6

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้ไทย หมายถึง กลุ่มชนที่สืบเชื้อสายมาจากแถบสิบสองจุไทที่อยู่ทางบริเวณทางตอนเหนือของลาว และ เวียดนามเหนือ ชาวผู้ไทยเป็นกลุ่มชนที่ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

การล้าผู้ไทย หมายถึง การบรรเลงดนตรี ประกอบ การล้าผู้ไทย ที่เป็นทำนองดั้งเดิม ของชาวผู้ไทย

ล้า หมายถึง การขับร้องบทกลอนทำนองที่เป็นภาษาอีสาน

กลอนล้า หมายถึง บทร้อง

ช่วง หมายถึง ลาน หรือบริเวณที่ว่าง จะเป็นลานบ้านหรือลานวัดที่สามารถใช้ประโยชน์ในการชุมนุมประกอบ กิจกรรมตามธรรมเนียมท้องถิ่นของชาวอีสาน

ตูป หมายถึง กระท่อม หรือกระท้อบ

ผญา หมายถึง คำคม หรือภาษาที่ใช้กันในหนังสือวรรณคดี กลอนล้า

เว้า หมายถึง พูด เจริง

ลำผู้ไทย หมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาการลำผู้ไทยและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องของชาวหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

เพื่อรวบรวมเนื้อร้องและบันทึกทำนองดนตรีที่ประกอบการลำผู้ไทย ของชาวหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นนิตไทย

- ประวัติความเป็นมาของการลำผู้ไทย
- ประวัติคณะ
- รายชื่อสมาชิกในคณะ กรศึกษา อาชีพ หน้าทำการแสดง
- การลำผู้ไทย
- การจัดการแสดง
- รูปแบบของวง
- การฝึกซ้อม
- การรับงานการแสดง
- รายได้
- การสืบทอดการลำผู้ไทย
- สภาพทั่วไป
- การดำรงชีวิตของชาวผู้ไทย
- การประกอบอาชีพ
- การแต่งกาย
- ภาษา
- ความเชื่อ
- ประเพณี
- ที่อยู่อาศัย
- วัฒนธรรมทางศาสนา

- รวบรวมเนื้อร้อง
- บทเกริ่นนำ
- บทเกี่ยวพาราสิ
- บทลา
- ทำนองดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการลำผู้ไทย

สรุปข้อมูลทั้งหมดที่ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์นำมาเรียบเรียงในรูปของการพรรณนาบรรยาย

แผนผังกรอบแนวความคิด

ลำผู้ไทยเป็นศิลปะอย่างหนึ่งซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในหมู่มชนอีสานโดยเฉพาะชาวผู้ไทย นับได้ว่าการลำผู้ไทยเป็นสื่อที่ช่วยในการชุมนุมการพบปะสังสรรค์และเป็นศิลปะการแสดงของท้องถิ่นที่น่าอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการล้าผู้ไทย บ้านโพธิ์สว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้วิจัยนำมาเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวคิดในการศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งเป็นหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง
  - 1.1 เอกสารเกี่ยวกับวัฒนธรรม
  - 1.2 เอกสารเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน
  - 1.3 เอกสารเกี่ยวกับล้าผู้ไทย
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอกสารเกี่ยวกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม วัฒนธรรมคือวิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เรียนกันได้ เอาอย่างกันได้ พระยาอนูมานรธาชน (2515)

รัตนา อัทธภูมิสุวรรณ (2542: 5-9) ได้รวบรวมความหมายของคำว่าวัฒนธรรมลักษณะของวัฒนธรรม ประเภทของวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และวัฒนธรรม โดยอ้างอิงถึง

1. คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้ความหมายวัฒนธรรมไว้ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้ใช้แนวทางในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม พุทธศักราช 2529 ว่า “วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ของสมาชิกในสังคมเดียวกัน”

2. เสถียร โกเศศ ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของส่วนรวม และสามารถถ่ายทอดกันได้เลียนแบบกันได้ แล้วสรุปความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละสังคม ดังนั้น วัฒนธรรมบางส่วนอาจจะแตกต่างกัน หรือคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของสังคมอื่นตามแต่สภาพภูมิประเทศ และประวัติศาสตร์ของแต่ละสังคม ทั้งวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ อันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์แล้วได้ยึดถือปฏิบัติจากชนรุ่นหนึ่งมาชนอีกรุ่นหนึ่งจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมมีลักษณะดังนี้คือ วัฒนธรรมเป็นพฤติกรรมที่ต้องเรียนรู้ วัฒนธรรมเป็นมรดกแห่งสังคม วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อยู่เหนืออินทรีย์ และประเภทของวัฒนธรรม รัตนา อัทธภูมิสุวรรณ ยังอ้างอิงนักวิชาการโดยแบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้

1. นักสังคมวิทยาส่วนใหญ่แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ
  - 1.1 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ ได้แก่ สิ่งของ หรือวัตถุที่ผลิตสร้างขึ้นมา
  - 1.2 วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางวัตถุ ได้แก่ ภาษา, ค่านิยม, ประเพณี, ความเชื่อ เป็นต้น
2. นักสังคมวิทยาบางท่าน เช่น โรเบิร์ต ไบเออร์สแตท (Robert Bierstadt) ได้แบ่งวัฒนธรรมเป็น 3 ประเภทคือ
  - 2.1 วัฒนธรรมทางวัตถุ
  - 2.2 วัฒนธรรมทางความคิด
  - 2.3 วัฒนธรรมทางด้านบรรทัดฐาน เช่น กฎหมาย กฎระเบียบ วิถีประชาชนบรรรมเนียม ประเพณี และมารยาทสังคม เป็นต้น
3. พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2548 ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภทคือ
  - 3.1 วัตถุธรรม ได้แก่ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ เช่น การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน การสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น
  - 3.2 คติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต เกี่ยวข้องกับศีลธรรม ความเชื่อ และค่านิยมต่างๆ เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ความสุภาพอ่อนโยน ความสามัคคี ซึ่งเป็นคติธรรมช่วยสร้างเสริม ปรับปรุง พัฒนาทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมแล้วนำไปช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้
  - 3.3 เนติธรรม เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ และกฎหมายต่างๆ รวมทั้งประเพณีที่คนส่วนใหญ่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างเดียวกัน
  - 3.4 สหธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางสังคมที่ใช้ติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น เป็นมารยาทที่ควรปฏิบัติ เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการต้อนรับแขก มารยาทในการแสดงความเคารพทั่วไป และมารยาทในสังคมต่างๆ
4. แบ่งวัฒนธรรมออกตามขนาดของสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท
  - 4.1 วัฒนธรรมหลัก หมายถึง วัฒนธรรมของสังคมใหญ่ ซึ่งสังคมใหญ่นั้น จะประกอบไปด้วยสังคมย่อยหลายๆ สังคม เช่น สังคมไทย มีการติดต่อสื่อสารโดยใช้ภาษาไทยเป็นสื่อกลาง
  - 4.2 วัฒนธรรมย่อย หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองในสังคม ได้แก่ วัฒนธรรมย่อยทางเชื้อชาติ วัฒนธรรมย่อยทางชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมย่อยตามท้องถิ่น วัฒนธรรมเชิงอาชีพ เป็นต้น

จากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่ามนุษย์เป็นผู้ก่อตั้งและสร้างสรรคสังคม ขณะเดียวกันสังคมก็เป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์ตลอดจนให้การอบรมเรียนรู้กฎเกณฑ์ระเบียบสังคม และสามารถถ่ายทอดสิ่งที่เป็นมรดกทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ทั้งวัตถุสิ่งของ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี และมารยาทในกรอยู่ร่วมกัน สร้างกฎระเบียบขึ้นในสังคมจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งกลายเป็นวัฒนธรรม ดังนั้น สังคม มนุษย์และวัฒนธรรมจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ไม่อาจแยกออกจากกันได้ว่าวัฒนธรรม อาจแบ่งออกเป็นกี่ประเภท และจะแบ่งโดยใช้เกณฑ์อะไรก็ได้ แต่สิ่งที่สำคัญอยู่ที่ ว่าเมื่อแบ่งแล้วสามารถนำเอาวัฒนธรรมทั้งหลายที่มีอยู่ในสังคมจำแนกลงในวัฒนธรรมประเภทใดประเภทหนึ่งได้ครบถ้วน ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ ย่อมถือได้ว่า วัฒนธรรมถูกแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ตามจุดประสงค์นี้แล้ว เช่นเดียวกัน กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2540: 175-178) ให้แนวทางในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมไว้ในเอกสารคำสอนวิชาพื้นฐานมานุษยวิทยาภาควัฒนธรรม โดยสรุปว่า แนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมมีหลายวิธีการตามรูปแบบของการอนุรักษ์ให้คงไว้ตามรูปเดิม เช่น การอบรมสั่งสอนต่อๆ กันมา การดูแลอย่างตามแบบเดิม การให้ค่านิยมสูงเพื่อการคงไว้ ในข้อนี้มีหลายแนวคิด ดังจะแยกให้เห็นดังนี้

1. อนุรักษ์ทางการศึกษา
2. อนุรักษ์ทางธรรมชาติวิทยา
3. อนุรักษ์ทางสังคมวิทยา
4. อนุรักษ์ทางศิลปวิทยา
5. อนุรักษ์ทางด้านอื่นๆ

แนวอนุรักษ์นี้จะขึ้นอยู่กับตัวแปรต่างๆ ที่จะทำให้มีข้อจำกัด ได้แก่ เวลา ผลกระทบทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อิทธิพลทางต่างประเทศ อย่างไรก็ตามแนวอนุรักษ์วัฒนธรรมน่าจะขึ้นอยู่กับกลุ่มคนในสังคม ที่จะร่วมมือกันกระทำในความเชื่อ และค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมนั้นๆ แต่ถ้ามีการเปลี่ยนแนวค่านิยม และความเชื่อ วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย อะไรที่ดีก็ยังคงอยู่ อะไรที่มีดีก็จะได้เสื่อมสูญไปในที่สุด การส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมเป็นแนวนโยบายหลักของชาติ การคงอยู่ของวัฒนธรรมดำรงความเป็นชาติ การคงอยู่ของชาติต้องมีวัฒนธรรมควบคู่กันไป แนวการส่งเสริมแบ่งชนิด 2 ทางคือ

1. ทางตรง ได้แก่
  - 1.1 จัดให้มีการศึกษาในระบบด้านวัฒนธรรม
  - 1.2 สืบทอดแหล่งวัฒนธรรมดั้งเดิม
  - 1.3 วิเคราะห์วัฒนธรรมในด้านต่างๆ
  - 1.4 จัดให้มีการเผยแพร่วัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ
  - 1.5 ส่งเสริมบุคลากรทางวัฒนธรรมให้มีกินมีใช้
  - 1.6 จัดเผยแพร่วัฒนธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. ทางอ้อม ได้แก่

- 2.1 ให้มีการศึกษานอกระบบทางวัฒนธรรม
- 2.2 ส่งเสริมให้แหล่งวัฒนธรรมเป็นที่รู้จัก
- 2.3 ให้ทุนการวิเคราะห์ทางวัฒนธรรม
- 2.4 จัดหาแหล่งชุมชน โรงเรียน ฯลฯ เพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรม
- 2.5 หาอาชีพให้บุคลากรทางวัฒนธรรม
- 2.6 หาทุนในการเผยแพร่ทางวัฒนธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ในส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ(๕34: 101) ได้จัดการสัมมนา ทางวิชาการเรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม และการพัฒนาชนบท โดยได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของชาวบ้าน พระ รัฐ ปัญญาชนท้องถิ่น นักวิชาการ นักพัฒนา ที่ควรมีส่วนส่งเสริม ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของตนเองไว้ดังนี้

ชาวบ้าน ซึ่งเป็นฝ่ายสำคัญที่สุด เพราะเป็นคนที่สามารถมองออกจากข้างในวัฒนธรรม ของชุมชนได้แจ่มชัดที่สุด โดยเฉพาะปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นนักพี นฟูประยุกต์ และประดิษฐ์คิดค้นทาง วัฒนธรรม ที่อาจเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ จ้า พ่อจารย์ หมอธรรม อาจารย์หมอลำ ศิลปินพื้นบ้าน ช่างพื้นบ้านที่ มีความเข้าใจในวัฒนธรรมเดิมอย่างลึกซึ้ง และรู้ถึงวัฒนธรรมภายนอกที่จะเข้ามากระทบเป็นอย่างดี จะต้องใช้ภูมิปัญญาที่ได้รับถ่ายทอด ดเป็นมรดกมาจากบรรพชนในการวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ที่ กำลังเกิดขึ้น และดำเนินอยู่ในชุมชน และใช้ปัญญานั้นพัฒนาวัฒนธรรมของตนขึ้นมาแก้ปัญหา และ พัฒนาชุมชนต่อไป

พระ ในฐานะหนึ่งท่านเป็นชาวบ้าน แต่อีกฐานะหนึ่งท่านเป็นผู้นำทางความเชื่อและพิธีกรรม อยู่แล้วท่านก็อาจให้ความสำคัญกับการค้นหาคุณค่าที่อาจสามารถนำมาประยุกต์ตีความให้สอดคล้อง กับสถานการณ์ปัจจุบัน และปัญหาของท้องถิ่น

รัฐ ควรเคารพในความเชื่อของชาวบ้าน และเปิดใจให้กว้างต่อการพัฒนาตัวเองของชาวบ้าน ให้ชาวบ้านเขาเป็น “พระเอก” ในการพัฒนาชุมชนของเขาโดยรัฐสนับสนุนในความจำเป็นในสิ่งที่อยู่นอกเหนืออำนาจการจัดการของชุมชน เฉพาะหน้าที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความเชื่อ รัฐอาจให้ชุมชน เป็นผู้ป้องกันและรักษาในเรื่องการรักษาโรคควรให้ความสำคัญกับกระบวนการรักษาของชาวบ้าน เช่น ไม่มองพิธีกรรมการรักษาของหมอจ้า หมอธรรม เป็นเรื่องเหลวไหล หากมีการสำรวจดูให้ดีอาจพบว่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวนไม่น้อยเป็นหมอจ้า หมอธรรมอยู่ ในเรื่องของการศึกษารัฐควรให้ปราชญ์ ชาวบ้านได้มีส่วนในการวางหลักสูตรบางส่วนในระดับท้องถิ่นที่จะทำให้ชาวบ้านสามารถถ่ายทอดภูมิ ปัญญาและคุณค่าที่ดีงามของชุมชนแก่ลูกหลานเขาอย่างสอดคล้องกันแต่ละพื้นที่ ปัญญาชนท้องถิ่น ที่เข้าใจวัฒนธรรมภายนอก ขณะเดียวกันสามารถเข้าใจในวัฒนธรรมภายใน เป็นบุคคลที่มีสอง วัฒนธรรมในตัวเอง ก็สามารถมีบทบาทสำคัญในการร่วมกับชาวบ้านประยุกต์และประดิษฐ์คิดค้น อะไรใหม่ ๆ ออกมาที่จะช่วยยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น

นักวิชาการ โดยเฉพาะนักวิชาการในท้องถิ่น เช่น อาจารย์วิทยาลัยครู หรือมหาวิทยาลัยในท้องถิ่นต่างๆ ควรศึกษาวัฒนธรรมจากภายนอกต่างๆ อย่างลึกซึ้งถึงขั้นที่จะเอามาประสานกับวัฒนธรรมพื้นบ้านของเรามีพลังพลวัตอยู่ได้ในวัฒนธรรมที่เกิดใหม่จากการผสมผสานนั้น

นักพัฒนา รวมทั้งผู้ที่มีหน้าที่ทำงานอย่างใกล้ชิดกับชาวบ้าน ต้องฝึกฝนตนเองให้เกิดญาณพิเศษที่ไวพอ ผู้ที่มีอยู่แล้วก็ฝึกให้คม และกล้าแข็งยิ่งขึ้นที่จะจับเอาคำอธิบายหรือความหมายใหม่ที่ปราศรัยชาวบ้านที่ท่านทำงานด้วยอยู่แสดงออกมาไม่ว่าด้วยคำพูด หรือการปฏิบัติ นำมาพัฒนาต่อโดยร่วมกับปราศรัยชาวบ้านท่านนั้นและท่านอื่นๆ ดังเช่นนักวิชาการการศึกษาส่วนราชบัณฑิตยสถาน (2525: 746) ได้ให้ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ว่าวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญอกงามและเป็นวิถีชีวิตของหมู่ คณะ ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน ทางวิทย การ หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่คณะสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้และจากกันและกัน และร่วมใช้กันในกลุ่มคณะ นอกจากนี้ สุพัตตรา สุภาพ (2531: 110) กล่าวว่า วัฒนธรรมอาจจะเปลี่ยนแปลงช้าหรือเร็วก็ได้ขึ้นอยู่กับกาลเวลาหรือสมาชิกของสังคมนั้นๆว่าจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ โดยเฉพาะสังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้านต่างๆ ทั้งด้านศิลปะ ศาสนา เทคโนโลยี ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดขึ้นเสมอ อาจจะช้าหรือเร็วก็ได้แล้วแต่สภาพของสังคม และบางครั้งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาจจะไม่คาดฝันก็ได้ ดังที่นิยพวรรณ วรณศิริ (2540: 44,47-48) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นระบบพฤติกรรมที่มนุษย์คิดสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็นเบื้องต้น ต่อมามนุษย์ยังคิดความคิดของมนุษย์ยิ่งแตกฉานยิ่งขึ้นทุกที ความคิดที่จะสร้างวัตถุและระบบการดำรงชีพของมนุษย์เพียงเพื่อบำบัดความจำเป็นขั้นพื้นฐานก็กลับแตกฉานและ หลากหลายขึ้นทุกที วัฒนธรรมจัดแบ่งออกเป็น 2 หมวดใหญ่ๆ คือ วัฒนธรรมที่เป็นรูปร่างตัวตนเรียกว่าวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material culture) และวัฒนธรรมที่ไม่เป็นรูปร่างตัวตนและเป็นนามธรรม เรียกว่า วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุหรือวัฒนธรรมทางจิตใจ (Non-Material culture)

เอกสารเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน

สุมาลี นิลมานุภาพ (2535: 154) ให้ความหมาย “เพลงพื้นบ้าน” หมายถึง เพลงของชาวบ้านท้องถิ่นต่างๆ ที่ร้องเล่นสืบทอดกันมาปากต่อปากอย่างแพร่หลาย โดยการบอกกล่าวหรือมุขปาฐะ และเป็นปฏิญาณกวี ไม่ทราบกำเนิดที่แน่ชัด และมักไม่ระบุว่ามีใครแต่ง จัดเป็นวัฒนธรรมด้านความบันเทิงที่มีอยู่ในสังคมมาช้านาน และใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนไทย ในลักษณะเดียวกัน มนตรี ตราโมท(2540) ได้กล่าวถึงเพลงพื้นเมืองในหนังสือการละเล่นของไทยไว้ว่า “เพลงพื้นเมือง” หมายถึง เพลงชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็ประดิษฐ์แบบแผนการร้องเพลงของตนไปตามความนิยม และสำเนียง

ภาษาพูดที่เปลี่ยนแปลงแตกต่างกัน เพลงแบบนี้นิยมร้องกันในเทศกาล หรืองานที่มีการชุมนุมผู้คนใน หมู่บ้านมาร่วมรื่นเริงกันชั่วคราว เช่น ตรุษสงกรานต์ ขึ้นปีใหม่ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และในการลงแรงกันในกิจอันเป็นอาชีพ เช่น การเกี่ยวข้าว นวดข้าว เป็นต้น เพลงเหล่านี้ได้ฝังตัวติดอยู่ในความทรงจำของ ชาวเมืองสืบต่อกันมาเป็นขั้นๆ อย่างแน่นแฟ้นตามถิ่นที่อยู่ต่างๆ จึงเรียกกันว่าเพลงพื้นเมือง เช่นเดียวกับ ศิราพร จิตะฐาน (2524: 76) กล่าวถึงลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านไทยว่า เพลงพื้นบ้านของไทยมี ลักษณะเด่นของพ่อเพลง แม่เพลง ซึ่งนอกจากจะมีบทบาทสำคัญในการรักษาเพลงไว้ไม่ให้สูญหายแล้ว พ่อเพลง แม่เพลงเหล่านี้ยังมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์เพลงให้เป็นที่นิยมในหมู่นักฟังที่แตกต่างกัน และในสมัยที่แตกต่างกันด้วย พ่อเพลง แม่เพลง จึงเป็นเจ้าของ “คลังแห่งเพลง ” และเป็นผู้กำหนด “ชีวิต” ของเพลงพื้นบ้านอีกด้วย อาจกล่าวได้ว่า นอกจากบทเพลงแล้ว พ่อเพลง แม่เพลง เป็นผู้มีความสำคัญต่อเพลงพื้นบ้านทั้งในฐานะผู้สร้าง ผู้สร้างสรรค์ และผู้สืบทอดบทเพลง การ ศึกษาเกี่ยวกับ ตัวพ่อเพลง แม่เพลง จึงเป็นสิ่งจำเป็น การที่เพลงพื้นบ้านในท้องถิ่นใดก็ตาม มีการเปลี่ยนแปลงไปจาก เดิมทั้งด้านเนื้อหา วิธีการร้องและโลกทัศน์ของชาวบ้าน ย่อมแสดงให้เห็นความสำคัญของพ่อเพลง แม่เพลง เพราะพ่อเพลง แม่เพลง ย่อมเป็นผู้รับผิดชอบพลจากสังคม ภายนอกเข้าไปในหมู่บ้านของตน นอกจากนี้ ศิราพร จิตะฐาน (2524: 67-69) ยังกล่าวไว้ว่า เพลงพื้นบ้านที่ร้องกัน ในแต่ละถิ่นก็ย่อมมี เพลงทั้งของถิ่นนั้นเอง และเพลงที่รับอิทธิพลมาจากภายนอก เพราะมนุษย์ไม่ได้ดำรงชีวิตอย่างโดด เดี่ยว แต่มีการติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างสังคมหนึ่งกับอีกสังคมหนึ่งตลอดเวลา วัฒนธรรมของถิ่นหนึ่งจึง สามารถแพร่ไปอีกถิ่นหนึ่งได้เสมอ คำอธิบายดังกล่าวทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ของเพลงจากท้องถิ่น หนึ่ง กับเพลงของท้องถิ่นอื่น ที่อาจเหมือนกัน คล้ายกันหรือใกล้เคียงกันซึ่งขึ้นอยู่กับพ่อเพลง แม่เพลง แต่ละท้องถิ่นนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องของเพลงพื้นบ้านที่น่าสนใจ และสามารถ นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาได้ ดังเช่น มนตรี ตราโมท(2540: 52) ได้ให้ความหมายของเพลงพื้นเมือง ว่า หมายถึงเพลงของชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งในแต่ละท้องถิ่น จะมีการร้องเล่นที่แตกต่างกันออกไป ตามสภาพของท้องถิ่นนั้นๆ นิยมเล่นกันในงานเทศกาลต่างๆ หรืองานที่มาร่วมรื่นเริงกันหรือแม้แต่ใน ขณะทำงานและยามว่างจากการทำงาน

เจริญชัย ชนไพโรจน์ (2526: 10) ให้ความหมายของดนตรีพื้นบ้านว่า คำว่า “ดนตรีพื้นบ้าน” หรือ “เพลงพื้นบ้าน” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “folk music” หรือ “folk song” ทั้งสองคำนี้ใช้แทนกันได้ และคำว่า “เพลงพื้นบ้าน” (folk song) ดุณิยมใช้มากกว่า “ดนตรีพื้นบ้าน” (folk music) ด้วยซ้ำไป ซึ่ง ทั้งนี้ นักปราชญ์บางท่านให้เหตุผลว่า “เนื่องจากดนตรีพื้นบ้านมีกำเนิดด้วยเพลงขับร้อง ไม่ได้กำเนิด จากการบรรเลงเพลง” บางท่านบอกว่าที่ใช้คำ “เพลงพื้นบ้าน” (folk song) แทนคำว่า “ดนตรีพื้นบ้าน” (folk music) เนื่องจาก “ดนตรีพื้นบ้านประเภทขับร้องมีมากกว่าประเภทบรรเลง ” จะเห็นได้ว่าการที่ใช้ คำจำกัดความของ “ดนตรีพื้นบ้าน” นั้นไม่ใช่ของง่าย แต่ลักษณะของ “ดนตรีพื้นบ้าน” หรือ “เพลงพื้นบ้าน” พอจะแยกออกเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

1. ไม่ทราบนามผู้แต่ง
2. แต่งโดยนักดนตรีที่มีได้รับการฝึกฝนอบรมในการแต่งเพลง
3. มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน
4. เป็นลักษณะการแสดงออกทางดนตรีของคนส่วนใหญ่
5. ขับร้องหรือบรรเลงโดยนักร้องหรือนักดนตรีที่มีได้ฝึกอบรมทางทฤษฎี
6. เป็นดนตรีที่มีอายุเก่าแก่
7. เป็นดนตรีที่สืบต่อ ถ่ายทอดด้วยความจำ
8. มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตามความนิยมของผู้เล่นและผู้ฟัง
9. ไม่มีใครตัดสินได้ว่าทำนองดั้งเดิมที่เป็นต้นตอนั้นเป็นอย่างไร

และ เจริญชัย ชนไพโรจน์ ยังกล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของดนตรีพื้นบ้านว่า ดนตรีพื้นบ้านเป็นดนตรีที่แสดงออกเป็นความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนความเชื่อและนิสัยใจคอ ของชาวบ้าน ดนตรีพื้นบ้านจึงสามารถเข้าถึงและครองใจได้มากกว่าดนตรีประเภทอื่นๆ เนื้อหาสาระของ ดนตรีพื้นบ้านนั้นมีทั้งให้ความรู้และบันเทิงให้ความรู้ที่สำคัญเป็นต้นว่า ความรู้เกี่ยวกับทางโลกและทางธรรม เป็นการสั่งสอนอบรมให้คนประพฤติในสิ่งที่ดีงาม ซึ่งสอดคล้องกับ อเนก นาวิกมูล (2531: 126-127) ได้กล่าวในหนังสือคนเพลง และเพลงพื้นบ้านภาคกลางว่าลักษณะเด่นของความเป็นพื้นบ้าน ได้แก่

1. สืบทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ คือ การสืบทอดสิ่งใดก็ตามโดยอาศัยคำบอกเล่าจากปากต่อปากเป็นหลัก ยกตัวอย่างเช่น การหัดเพลงข่อยอันเป็นเพลงพื้นบ้านชนิดหนึ่งครูจะบอกเนื้อให้ลูกศิษย์ท่องทีละวรรค ไปเรื่อยๆ จนกว่าจะได้ครบบทหรือครบบทเพลง

จันทนา ศษประเสริฐ (2542: 34) บอกถึงที่มาของเพลงพื้นบ้านว่า “เพลงพื้นบ้านมีต้นเค้ามาจากการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงเทพเจ้า เพื่อให้เทพเจ้าปกป้องคุ้มครองให้มนุษย์รอดพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ และเพื่อลดบันดาลความสุขและความอุดมสมบูรณ์แก่มนุษย์ ต่อมาการขับลำนำ การเดินรำหรือการรำรำประกอบพิธีกรรมได้พัฒนากลายเป็นกิจกรรมเพื่อความสนุกสนานและการพักผ่อนหย่อนใจ ดังที่ สุกกรี เจริญสุข (2538: 41-43) ได้เขียนไว้ในหนังสือวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านสยาม ว่าลักษณะที่สำคัญของเพลงพื้นบ้าน ได้แก่

1. เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่มุ่งเพื่อความสนุก เพลงพื้นบ้านเป็นผลงานของชาวบ้านที่ไม่ต้องฝึกฝนเชี่ยวชาญ ที่ปฏิบัติอยู่เพราะความเคยชิน ไม่ได้มุ่งความไพเราะหรือความสวยงาม

2. เนื้อร้องของเพลงพื้นบ้าน (text) เกี่ยวข้องกับชีวิต การงาน ความรัก ความสนุกสนานเฮฮา การดื่มกินสังสรรค์ การเกี่ยวพาราสี เป็นต้น ความมีเสน่ห์ของเพลงพื้นบ้านก็คือการพูดถึงเรื่องชีวิตของตนเอง เป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ของชีวิต ทำให้ทุกคนในสังคมของหมู่บ้านมีความผูกพันซึ่งกันและกัน นอกจากเนื้อร้องยังเป็นรากเหง้าของศิลปวัฒนธรรมของคนในหมู่บ้าน

3. จังหวะและลีลา (Rhythm) มีลีลาจังหวะไม่คงที่แล้วแต่การปรับเปลี่ยนของเนื้อร้องส่วนมากเป็นอัตราจังหวะธรรมดา
4. ทำนองเพลงพื้นบ้าน (Melodie Structure) มีลักษณะสั้นๆ ซ้ำๆ วกไปเวียนมา ใช้เนื้อร้องบรรยายเรื่องราวโดยเปลี่ยนเนื้อร้องไปเรื่อยๆ ในลักษณะ “ร้อยเนื้อทำนองเดียว”
5. เสียงประสาน (Harmony) ส่วนใหญ่จะเป็นแนวเดียว (Unison) จะมีเสียงประกอบบ้างเรียกว่า “ลูกคู่”
6. การใช้เครื่องดนตรีประกอบ (Instrumentation)
7. วิญญาณของเพลงพื้นบ้าน คือความมีชีวิตชีวาและความตรงไปตรงมาโดยไม่แสส้าง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของปฏิกาณกวี หรือ “กลอนสด”

ปราณี วงษ์เทศ(2525: 67-69) กล่าวว่า การศึกษาดนตรีพื้นบ้านด้วยวิธีการทางethnomusicology น่าจะเป็นวิธีที่เหมาะสมและครอบคลุมแง่มุมต่างๆ ของดนตรีได้มากที่สุด ทั้งนี้เพราะดนตรีนั้นเกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งทั้งด้านประวัติศาสตร์ สังคม จิตวิทยา โครงสร้างทางสังคม ภาษา วรรณกรรม สุนทรียศาสตร์ สัญลักษณ์และศิลปะด้านอื่นๆ การศึกษาดนตรีพื้นบ้านเพียงด้านใดด้านหนึ่งย่อมไม่เพียงพอ ต่อความเข้าใจสังคมที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้นได้ การวิธีการทางมานุษยดุริยางค์ (Ethnomusicology) จะทำให้เข้าใจทั้งในแง่ที่ดนตรีเป็นระบบเสียงและที่เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ในสังคมการศึกษาจำเป็นต้องใช้ข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก และนอกจากข้อมูลบทเพลงแล้ว ข้อมูลทางด้านสังคมวัฒนธรรมของหมู่บ้านก็ควรได้รับสนใจและบันทึกไว้ เพื่อให้ผู้ที่ไม่คอยได้เข้าไปในชุมชนนั้นอ่านแล้วเข้าใจได้ และเพื่อเป็นพื้นฐานในการ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของบทเพลงกับบริบททางสังคม โดยศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน ผู้คน ที่อยู่อาศัย สภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง ความเชื่อ วิถีชีวิต นิทาน ตำนานท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งก็คือการศึกษาทางชาติพันธุ์ วรรณกรรม (Ethnography) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานที่ช่วยในการทำความเข้าใจและวิเคราะห์ดนตรีหรือบทเพลงของชุมชนนั้นหรืออาจกล่าวได้ว่าหน้าที่ของนักมานุษยดุริยางค์ก็คือ การเข้าไปดูในหมู่บ้านว่าเขาอยู่กันอย่างไร มีความสัมพันธ์กันอย่างไร ดนตรีและบทเพลงพื้นบ้านมีบทบาทและหน้าที่ต่อ สังคมหมู่บ้านนั้นอย่างไรนั่นเอง สอดคล้องกับคำกล่าวของ บัญญา รุ่งเรือง (2544: 2) ที่ว่า การศึกษาดนตรีของมนุษย์ต้องทำความเข้าใจทั้งมนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์กลุ่มนั้น ทั้งยังเสนอแนะว่า มานุษยดุริยางควิทยา ควรศึกษาถึงการสร้างดนตรีของมนุษย์ คุณลักษณะของดนตรี การใช้ดนตรีในสังคม ความสัมพันธ์ของดนตรีกับศาสตร์และศิลปะอื่นๆ ในสังคมตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของดนตรีอีกด้วย

เอกสารเกี่ยวกับการลำผู้ไทย

ลำเรีจ คำโอง (2538: 333) กล่าวไว้ว่า “ลำ” ความหมายเดิมเป็นคำลักษณนามใช้เรียก “จำนวน” หนังสือ ตรงกับคำว่า เล่ม ในภาษาไทยภาคกลาง หนังสือของไทยลาวแบบดั้งเดิมนั้นเป็นหนังสือที่จารึกอักษรลงบนแผ่นใบของต้นลาน (ปาล์มชนิดหนึ่ง) เรียกการจารึกอักษรว่า “การจาร” ใบลาน เมื่อจารึกแล้วก็ร้อยและผูกรวมกันด้วยเชือก เรียกหนังสือ 1 มัด ว่าเป็นหนังสือ 1 ผูก และเนื่องจากการเก็บรักษาหนังสือผุคนั้นนิยมเก็บไว้ในกลักที่ทำจากกระบอก “ลำไม้ไผ่” ลักษณนามของหนังสือผูกจึงกลายเป็นคำว่า “ลำ” ตามลำไม้ไผ่ที่ใช้ทำเป็นหลักเก็บหนังสือผุคนั้น

เจริญชัย ชนไพโรจน์ (2526: 23) ให้ความหมายของหมอลำว่า “หมอ” หมายถึง ผู้ชำนาญในการใช้สิ่งต่างๆ “ลำ” หมายถึง ร้อง หรือการร้อง ดังนั้น “หมอลำ” จึงหมายถึง ผู้มีความชำนาญในการร้องหรือหมายถึง ในภาคอีสานคำว่า หมอ เป็นที่รู้จัก กันแพร่หลายและใช้กันมาก เช่น “หมอแคน” คือ ผู้ชำนาญในการเป่าแคน “หมอมอ” คือผู้ชำนาญในการทำนายโชคชะตา “หมอเอ็น” คือผู้ชำนาญในการบีบนิ้วตามร่างกาย “หมอน้ำทนต์” คือ ผู้ชำนาญในการทำและการใช้น้ำมนต์ “หมอยา” คือ ผู้ชำนาญในการใช้สมุนไพร “หมอธรรม” คือผู้ชำนาญในการใช้วิชา (ธรรม) ในทางไสยศาสตร์ “หมอสูตร” คือผู้ชำนาญในการทำพิธีสูตรต่างๆ เช่น สูตรขวัญ “หมอเล่นหนัง” คือผู้ชำนาญในการทำเล่นหนัง “หมอมวย” คือผู้ชำนาญในการใช้วิชามวย ในทางเดียวกัน ศิริวรรณ วิทย์มาลา(2532: 61-62) ได้ศึกษาเรื่องหมอลำผีฟ้า ซึ่งในรายละเอียดศึกษาประเภทของหมอลำ และค้นพบว่า ถ้าจะกล่าวถึงประเภทของหมอลำนั้น เนื่องจากหมอลำ เป็นการละเล่นที่นิยมกันแพร่หลาย และมีวิวัฒนาการวิธีการแสดงและการขับร้องต่างๆ ขึ้นมาตามลำดับปัจจุบันมีผู้ศึกษา และแบ่งประเภทของหมอลำหรือการลำออกเป็นหลายประเภทสรุปได้ดังนี้คือ

1. ลำกลอน ได้แก่ การลำโดยทั่วไป เน้นการประชันกลอนตอบโต้กันเป็นหลัก
2. ลำโจทก์ - แก่ เป็นการลำถาม-ตอบ ได้ตอบกันในเรื่องต่างๆ
3. ลำเกี่ยว คือการลำ กลอนของชายหญิงเกี่ยวพาราศีกัน
4. ลำชิงชู้ เป็นการลำชิงรักหักสวาทกันระหว่างชายสองหญิงหนึ่ง
5. ลำพื้น เป็นการลำเล่าเรื่องนิทาน
6. ลำหมู่ เป็นการลำเล่านิทาน แสดงเป็นเรื่องราวมีผู้แสดงประกอบจำนวนมาก
7. ลำเพลิน เป็นการลำคล้ายลำหมู่ แต่ผู้แสดงฝ่ายหญิงจะนั่งกระโปรงเงิน ย้วยวน
8. ลำผีฟ้า หรือลำสอง ลำทรง เป็นการลำเพื่อรักษาคนเจ็บป่วย พยากรณ์
9. ลำไต่วาที เป็นเหมือนลำกลอนแต่เนื้อหาจะเน้นไปทางหญิงตีชายชู้ หรือชายตีหญิงชู้

ชี้หน้าที่ของสามีภรรยาซึ่งควรปฏิบัติต่อกันอย่างไร

10. ลำภูไท มาจากชาวภูไทที่อยู่แถบจังหวัดนครพนม มุกดาหาร สกลนคร และกาฬสินธุ์ ใช้แคนเป่าประกอบการลำ ทำนองลำอ่อนหวาน เยือกเย็น นิยมลำเป็นกลอนฉญา

นอกจากประเภทต่างๆ ของหมอลำดังที่กล่าวแล้ว ปัจจุบันหมอลำได้มีการประยุกต์พัฒนารูปแบบไปตามความนิยมทำให้เกิดหมอลำในรู ปแบบใหม่ๆ ตามมาดังที่เห็นอยู่ในทุกวันนี้ด้วย เช่น หมอลำซิ่ง ลูกทุ่งหมอลำ เป็นต้น ความสำคัญของหมอลำอีกนัยหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า หมอลำสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานได้เป็นอย่างดี ดังที่ ชุมเดช เดชภิมล (2521: 14) ได้ศึกษาภาพสะท้อนของชาวอีสานจากหมอลำในด้านต่างๆ โดยพบว่า ความเป็นอยู่ชีวิตและสังคมส่วนใหญ่ของชาวอีสาน เป็นสังคมเกษตรกรรมเนื้อหาของกลอนลำจึงว่าด้วยเรื่องชาวนาเป็นพื้น สะท้อนภาพชีวิตซึ่งแสดงให้เห็นเป็นภาพชีวิตประจำวันของชาวอีสานว่ามีสภาพแห้งแล้ง กันดาร ก่อให้เกิดความอดอยาก กลอนลำจึงสะท้อนให้เห็นถึงความแร้นแค้นอย่างชัดเจน สะท้อนความเป็นอยู่ อาชีพหลัก อาหารการกิน สะท้อนการแต่งกายที่แต่งโดยใช้ผ้าไหม ผ้ามัดหมี่ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน เป็นต้น

ก่อน สวัสดิ์พาณิชย์ (2533: 218) กล่าวไว้ว่า “หมอลำ” เป็นนักร้องพื้นเมือง เขาร้องเป็นกลอนพื้นบ้าน ทำนองของการร้องมีอยู่สองสามแบบ ความไพเราะของการลำไม่ได้อยู่ในทำนองเพลง กลอนลำแต่งขึ้นด้วยความประณีตบรรจง หมอลำจะต้องท่องกลอนลำให้ขึ้นใจเวลาลำจะต้องไม่ติดนอกจากนั้น หมอลำต้องเสียงดี คือ ต้องเสียงดัง เสียงใส ฟังได้ชัดเจนและที่สำคัญที่สุดคือจะต้องเสียงไม่ตกเวลาลำนานๆ ขอให้สังเกตว่าหมอลำไม่ได้ใช้เครื่องขยายเสียง ต้องลำกลางแจ้งบนเวทีที่มีคนฟังอยู่ รอบๆ ทิศ เขาจะต้องลำตั้งแต่หัวค่ำจนสว่าง ถึงแม้ว่าจะผลัดกันลำก็ต้องลำคณะละนานๆ งานของหมอลำไม่ใช่งานเบาๆ หมอลำจึงต้องเป็นคนที่มีความอดทนและแข็งแรงจริงๆ สอดคล้องกับ ปรีชา พิณทอง (2528: 457-564) ให้ความสำคัญของหมอลำว่า หมอลำเป็นผู้ที่ชำนาญในการเล่นเรื่องนั้นเรื่องนี้หลายๆ เรื่อง หรือผู้ที่ท่องจำเอากลอนมาขับร้องหรือมาลำ และกล่าวถึงประวัติของหมอลำว่า เริ่มมาจากการเล่นนิทาน เป็นเรื่องเกี่ยวกับจารีตประเพณี คีลธ ธรรม โดยเรียกลูกหลานมาชุมนุมกัน ตอนแรกนั่งเล่า ตอนหลังเปลี่ยนเป็นยืนเล่า โดยการนำเอาวรรณคดี นิทานมาเล่า เช่น การกระโดด สังข์สินชัย เป็นต้น ผู้เล่าได้ออกท่าทางประกอบ ต่อมาได้ใช้สำเนียงสั้นบ้างยาวบ้าง หรือสูงๆ ต่ำๆ และนำเครื่องดนตรีอีสานมาบรรเลงประกอบเพื่อความส นุกครึกครื้น ซึ่งคล้ายคลึงกับ สุจิตต์ วงศ์เทศ (2532: 206-207) กล่าวถึงประวัติของหมอลำหมอลำแคนไว้ว่ามีหลักฐานปรากฏประมาณ 3000 ปี มาแล้ว จากการขุดค้นพบขวานสัมฤทธิ์ของวัฒนธรรมดองซอนในเวียตนามเหนือ เมื่อพิจารณาประเพณี ทำรำ ลักษณะของแคนแล้วน่าจะเป็นผู้คนตระกูลไทย ลาว ซึ่งเดิมเป็นชาวบ้านในชนเผ่าเดียวกัน มีวิถีชีวิตร่วมทุกข์ร่วมสุข การเต้น ระบำรำฟ้อน เข้าทรงผีฟ้ารักษาโรค ประเพณีรวมกลุ่มกันฟ้อน ระบำรำเต้นเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของชุมชน

เจริญชัย ชนไพโรจน์(2529: 43) ได้ให้ความหมายของการลำผู้ไทยไว้ว่า การลำผู้ไทยหมายถึง การขับร้องเพลงที่เป็นทำนองดั้งเดิมของชาวผู้ไทย (ไม่ได้หมายถึงการรำผู้ไทย เพราะ ถ้าจะให้หมายถึง การรำผู้ไทยต้องใช้คำว่า การฟ้อนรำผู้ไทย) ผู้ขับร้องหรือผู้ลำ เรียกว่า “หมอลำ” ซึ่งมีทั้งหมอลำชาย และหมอลำหญิง อาจจะมีคนเดียวหรือหลายคนขึ้นอยู่กับลักษณะและประเภทของการลำ ประเภทของการลำผู้ไทยหากแบ่งตามลักษณะของจุดมุ่งหมายหรือประโยชน์ของการลำแล้วอาจแบ่งได้เป็นประเภท คือ ลำเลาะบ้าน ลำเลาะภู ลำเลาะตบ ลำเสี่ยงโชคชะตา ลำอวยพร ลำลงช่วง ลำในพิธีเหยา

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัย

พรรณศิริ จุลกาฬ (2542: 5) ได้ศึกษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมดนตรีไทยตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยศึกษาดนตรีคณะสุตประเสริฐ และได้วิเคราะห์การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านบางปลาโดยใช้วงดนตรีไทยเป็นศูนย์รวมของชุมชน จากการศึกษาสรุปได้ว่า วงดนตรีไทยคณะสุตประเสริฐ เป็นวงดนตรีไทยที่มีขนาดใหญ่ มีการสืบทอดวัฒนธรรมการเล่นดนตรีหลายชั่วอายุคน และได้นำทฤษฎีของ ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี มาใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ตามทฤษฎีได้กล่าวว่า ชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ต้องมีคุณสมบัติ 8 ประการดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์ สรุปได้ว่า ดนตรีไทยคณะสุตประเสริฐ ได้สืบทอดและมีการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมได้สอดคล้องกับทฤษฎีดังกล่าว วัฒนธรรมทางดนตรีไทยยังมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมให้กับชุมชนบ้านบางปลาอีกด้วย นอกจากนี้ ศาคร พรหมนิล (2539: 298) ได้ทำปริญญาานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์วัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก อำเภอบางพลี จังหวัดนครศรีธรรมราช ” ซึ่งความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าคือ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กของอำเภอบางพลี จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ คือ วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ การแต่งกายและด้านอาหาร ผลการศึกษาพบว่า ชาวอำเภอบางพลีนิยมสร้างที่อยู่อาศัยแบบเรียบง่ายชั้นเดียว มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ แต่งกายตามสมัยนิยมแบบภาคใต้ทั่วไปและนิยมอาหารที่มีรสจัดวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี ผลการศึกษาพบว่า ด้านความเชื่อจะเชื่อในเรื่องภูตผีแห่งกรรม เชื่อในทางไสยศาสตร์ การบำเพ็ญกุศลในด้านต่างๆ และมีค่านิยมในความเป็นอิสระรักพวกพ้อง ยึดมั่นในจารีตประเพณี พรรณราย คำโสภา (2542: 222) วิเคราะห์ เพลงพื้นบ้านกัณฑ์รามของหมู่บ้านดงมัน จังหวัดสุรินทร์ โดยศึกษาประวัติความเป็นมา โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง การแต่งกายของผู้แสดง เครื่องดนตรีประกอบการแสดง ศึกษาเพลงกัณฑ์ราม โดยวิเคราะห์มาตราเสียงในหัวข้อมาตราเสียงปี่และเทียบเสียงสกอร์ และคำร้องของเพลงประกอบการแสดงในเรื่องเทคนิคการร้องและความหมายของคำร้อง วิเคราะห์มาตราเสียงของบทเพลง วิเคราะห์ทำนอง ในเรื่องการเคลื่อนขยับ

ทำนอง ลักษณะการดำเนินทำนองโครงสร้างของบทเพลง วิเคราะห์การประสานเสียง ในเรื่องของการประสานเสียงและชั้นคู่ประสานเสียง วิเคราะห์จังหวะในเรื่องกระสวนจังหวะของสากล ฉิ่งและฉาบเล็ก ความสัมพันธ์ระหว่างจังหวะกับทำนองและสุดท้ายวิเคราะห์รูปแบบในเรื่องโครงสร้างชั้นทลักษณ์ของบทเพลง ในทางเดียวกัน ไพบูลย์ ตรีเดซี (2532: 17) ได้ศึกษาถึงดนตรีพื้นบ้านอีสาน สรุปได้ว่า ดนตรีพื้นบ้านอีสานคือ ดนตรีที่เกิดจากขึ้นจากการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีของท้องถิ่นอีสาน และการร้องที่มีสำเนียงภาษาท่งทำนอง ลีลา กระแสเสียงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นอีสาน ซึ่งมีการสืบทอดติดต่อกันมา โดยอาศัยการจดจำเป็นสำคัญ และนอกจากนี้ยังแบ่งกลุ่มดนตรีออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1.) ดนตรีพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมโคราช มีลักษณะเด่นคือ การเล่นเพลงโคราช ซึ่งประกอบด้วยเพลงฝ่ายชายและฝ่ายหญิงสองคนร้องโต้ตอบกัน โดยไม่มีเครื่องดนตรีบรรเลง
- 2.) ดนตรีพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมกันทรวิชัยเป็นดนตรีของชาวสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ ลักษณะเด่นของดนตรีกลุ่มนี้มี ดนตรีประเภทขั้บร้องที่เรียกว่า เจริญ และดนตรีที่บรรเลง ได้แก่ วงกันทรวิชัย วงเป่าพาทย์ และวงมโหรี
- 3.) ดนตรีพื้นบ้านของกลุ่มวัฒนธรรมหมอลำเป็นกลุ่มวัฒนธรรมกลุ่มใหญ่ที่สุดของชาวอีสาน มีดนตรีประเภทขั้บร้องที่เรียกว่า ลำ โดยมีเครื่องดนตรี คือ แคนเป่าประกอบคลอประสา นเสียง เครื่องดนตรีของกลุ่มวัฒนธรรมนี้ได้แก่ แคน พิณ โป่งกลาง เช่นเดียวกับ พรพิมล ชันแสง (2541: 1-2) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง อินทกอน : ประเพณีการละเล่นของลาวโซ่ง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี สาขาวัฒนธรรมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การละเล่นอินทกอนยังคงมีการสื บทอดทางวัฒนธรรมประเพณีอยู่ แม้วัฒนธรรมประเพณีบางอย่างได้ดับทบทาและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ในปัจจุบันการละเล่นอินทกอนมีบทบาทต่อการสนองตอบความต้องการของมนุษย์ภายใต้เงื่อนไขของสังคมชุมชน ก่อให้เกิดความสนุกสนานและสนองตอบความจำเป็นของมนุษย์ทั้งในระดับสังคมและ ะความเป็นปัจเจกบุคคลปัจจัยทางสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของการละเล่นอินทกอนคือ ค่านิยม ประเพณีปฏิบัติ การอบรมสั่งสอน สมาชิกในครอบครัว การเศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารคมนาคม ผลการวิจัยนี้เป็นพื้นฐานที่มองเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อความต้องการของมนุษย์ในชุมชน เช่นเดียวกับ อังคณา ใจheim (2538: 94-95) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเพลงหรือดนตรีพื้นบ้านทางมานุษยวิทยาคติวิทยา ว่าจำเป็นต้องอาศัยการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นหลักทั้งวิธีการสังเกตการณ์ สอบถาม และเข้าไปอยู่ร่วมกับชาวบ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องละเอียดที่สุดนอกเหนือจากการศึกษาจากการศึกษาสภาพทางกายภาพของชุมชนหรือหมู่บ้านที่เราเข้าไปอยู่แล้ว ข้อมูลทางสังคมวัฒนธรรมต่างๆ ด้านก็ควรได้รับความสนใจและบันทึกไว้เพื่อให้ผู้ที่ไม่เคยได้เข้าไปในชุมชนนั้นอ่านแล้วได้เข้าใจ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านผู้คนที่อยู่อาศัย สภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง ความเชื่อ การศึกษา นิทาน ตำนานท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งก็คือการศึกษาในด้านชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานที่ช่วยในการทำความเข้าใจและวิเคราะห์ดนตรีหรือเพลงของชุมชนนั้นอีกด้วยที่ดวงเดือน สดแสงจันทร์ (2544: 1-2) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาเพลงพื้นบ้านของคณะขวัญจิต

ศรีประจันต์” ผลการศึกษาพบว่า ขวัญจิต ศรีประจันต์ เป็นผู้มีความเพียรพยายามอุทิศสละ ฆานะบากบัน ในการฝึกหัดร้องเพลงพื้นบ้านมาตั้งแต่เยาว์วัย และมีการฝึกหัดเพลงคู่ กันไปด้วย ชีวิตช่วงหนึ่งไปเป็น นักร้องเพลงลูกทุ่ง สามารถตั้งวงดนตรีลูกทุ่งเป็นของตนเองจนมีชื่อเสียง จากนั้นได้หันกลับมาร้องเพลง พื้นบ้าน และตั้งคณะเป็นของตนเอง ได้มีการพัฒนารูปแบบการแสดงเทคนิคการร้อง เนื้อหาของบทเพลง ตลอดจนพัฒนาด้านอื่นๆ จนมีชื่อเสียงและเป็น ที่นิยมของคนทั่วไป ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้ ขวัญจิต ศรี ประจันต์ มีความสามารถในการร้องด้นกลอนสดได้เป็นอย่างดี มีการพิถีพิถันในการเลือกใช้ถ้อยคำ และได้นำเพลงอีสานเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ รับใช้สังคมอยู่ตลอดเวลา จนได้รับ รางวัลต่างๆ มากมาย เพลงพื้นบ้านของคณะขวัญจิต ศรีประจันต์ มีลักษณะเด่นอยู่หลายประการ เพลงพวงมาลัย จะมีจังหวะค่อนข้างช้าและใส่ลีลาการร้องมาก เพลงเรือจะร้องยากกว่าเพลงอื่นเพราะ ทำนองตอนท้ายของวรรคหลังเป็นทำนองบังคับ เพลงฉ่อยฝ่ายหญิงกับฝ่ายชายจะร้องทำนองต่างกัน เพลงเกี่ยวข้าวจะมี การร้องทวนวรรคหลัง ส่วนเพลงอีสานนั้น มีจังหวะเร็วบทร้องจะมีจำนวนคำและ สัมผัสในมากกว่าทุกเพลง หากร้องด้นกลอนสดก็ต้องรีบคิดคำให้เร็ว บทร้องที่แต่งโดยขวัญจิต ศรีประจันต์ จะมีถ้อยคำที่ไพเราะมีการเลือกใช้คำที่สละสลวย เร็วและร้องให้ทันจังหวะ ซึ่งขวัญจิต ศรีประจันต์ มีความถนัดเป็นพิเศษ เสียงร้องของขวัญจิต ศรีประจันต์ จะมีความก้องกังวานอยู่ในตัว ช่วงเสียงจะ กว้างสามารถขึ้นสูงและลงต่ำได้มาก ท่วงทำนองในการร้องจะออกสำเนียงภาคถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี มีการใช้เทคนิคและลีลาการร้องมาก ทั้งการเคียนและการออกเสียงคำร้องต่างๆ มีศิลปะการใช้ मुखตลก ไม่หยาบคาย แสดงถึงความมีชั้นเชิงในการเล่นเพลงพื้นบ้านเมืองคัมภ์ประกอบด้านทำนองเพลงคล้ายคลึง กับดนตรีไทย ทำนองเพลงพื้นบ้านแต่ละเพลงจะมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ในการร้องเพลงพื้นบ้านนั้นผู้ ร้องต้องชัดทำนองหลักของเพลงนั้นๆ และจะต้องคำนึงเสียงวรรณยุกต์ที่บังคับใช้คำร้องแต่ลำด้วย ต้อง ใช้เทคนิคต่างๆ มาช่วยในการร้องเพื่อให้ได้ตามทำนองเพลงนั้นๆ นอกจากนี้ สุกัญญา ภัทรราชย์ (2525: 150) ได้จัดทำหนังสือการวิจัยในเรื่อง “เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย ” จาก การศึกษาผลสรุปว่า เพลงปฏิพากย์ภาคกลางเป็นเพลงร้องโต้ตอบระหว่างชายหญิง ซึ่งมีทั้งร้องโต้ตอบ ชนิดวรรคต่อวรรคจนถึงโต้ตอบแบบบทต่อบท โดยมีลูกคู่ชายและหญิงช่วยร้องรับ ร้องกระทุ้ง สอดเพลง และให้จังหวะเพื่อให้เวลาคิดเนื้อร้องบทต่อไปและเพื่อสร้างความสนุกสนานในการร้องเพลงปฏิพากย์ ผู้ร้องจะต้องคำนึงถึงจังหวะของเพลง เพราะท่วงทำนองของเพลงชนิดต่างๆ คล้ายคลึงกันแต่จะแตกต่างกัน จังหวะของเพลงเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบ จึงเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้กำกับจังหวะ ได้แก่ กรับ โทน ฉิ่งหรือ ใช้เสียงปรบมือแทน ซึ่งสอดคล้องกับ สุกิจ พลประถม (2538: 1-2) ได้ศึกษาเรื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน โดยพบว่าเพลงพื้นบ้านของไทยเป็นบทเพลงที่ชาวบ้านร้องสืบทอดกันมาแบบปากต่อปากเป็นศิลปะ การเล่นที่อยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้านเพื่อความสนุกสนานและประกอบพิธีกรรมของชาวบ้าน เพลงพื้นบ้าน ของไทยทั้งเพลงขับร้องและบรรเลงมีลักษณะดังนี้

1. เพลงพื้นบ้านมีลักษณะเป็นเพลงร้องที่ผูกขึ้น โดยอาศัยฉันทลักษณ์ของกลอนตลาดและ ร่ายยาว หรือเรียกว่าฉันทลักษณ์ของชาวบ้าน ได้แก่ แหกเสภา เพลงยาว ร่ายยาว ซึ่งเพลงพื้นบ้าน เหล่านี้ไม่มีดนตรีประกอบ
2. เพลงพื้นบ้านมีทำนองสั้น ๆ ซ้ำ ๆ วกไปเวียนมา โดยเปลี่ยนเนื้อร้องไปเรื่อย ๆ เข้าหลัก ที่ว่า "ร้อยเนื้อทำนองเดียว" อาจจะเป็นการร้องเดี่ยว หรือมีลูกคู่ประกอบ
3. เนื้อร้องมีความสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ส่วนใหญ่จะเป็นนิทานสอนใจ คติธรรมเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับศาสนา ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ความรัก ความรื่นเริง การทำงาน เป็นต้น
4. เครื่องดนตรีส่วนใหญ่เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ซึ่งอาจจะเป็น ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง เครื่องดนตรีอื่น ๆ ที่ใช้ประกอบจะมี สะล้อ ซอ ซึง แคน โหวด โปงลาง เป็นต้น เมื่อมีการประกอบกับ การขับลำนำเครื่องดนตรีที่สามารถบรรเลงทำนองได้ก็จะบรรเลงประกอบคลอไปกับแนวลำนำ
5. การประสมวงจะเป็นระบบสะดวง ดังนั้นการบรรเลงของชาวบ้านใครมีความสามารถทางใด ก็สามารถบรรเลงได้ตามความถนัด ไม่มีแบบแผนที่รัดกุมนักเพียงแต่นัดหมายหรือเข้าใจกันว่าเป็น อย่างนั้นอย่างนี้
6. เพลงพื้นบ้านไม่ทราบว่าเป็นผู้แต่ง เพียงแต่สืบทอดกันมาช้านาน ไม่มีการบันทึกข้อมูล หรือประวัติความเป็นมาสืบทอดกันโดยอาศัยการบอกเล่า การปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ จากหมู่บ้านหนึ่งไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่ง ซึ่งแต่ละหมู่บ้านอาจจะมีเพลงพื้นบ้านเหมือนกันประเภทเดียวกัน แต่อาจมีชื่อต่างกัน

สรุปว่า ดนตรีพื้นบ้าน หมายถึงดนตรี ที่เกิดขึ้นมาจากความคิดสร้างสรรค์ของชาวบ้านนำเอา วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นเครื่องดนตรีตามภูมิปัญญาของตนเพื่อความบันเทิงและสนองต่อ ความเชื่อของตน ดนตรีพื้นบ้านดั้งเดิมจะเป็นเพียงการขับร้อง แต่ต่อมาชาวบ้านได้คิดประดิษฐ์เครื่อง ดนตรีใช้บรรเลงประกอบการขับร้องขึ้น ส่วนดนตรีพื้นบ้านอีสานหมายถึง ดนตรีที่เกิดขึ้นจากความคิด สร้างสรรค์ของชาวอีสานในการนำเอาวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาคิดประดิษฐ์ทำเครื่องดนตรีสำหรับใช้ ประกอบการขับร้องแบบดั้งเดิมเพื่อความบันเทิงและความเชื่อของตน การขับร้องและการเล่นเครื่อง ดนตรีแต่ละท้องถิ่นในภาคอีสานมีความแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมด้านดนตรีและวัฒนธรรมด้าน อื่นๆ เช่น วัฒนธรรมด้านภาษา วัฒนธรรมทางการแต่งกาย วัฒนธรรมด้านชีวิตความเป็นอยู่ สามารถ แบ่งกลุ่มวัฒนธรรมอีสานออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มวัฒนธรรมโคราช เป็นวัฒนธรรมของชาวไทยโคราช ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดบุรีรัมย์ ในอำเภอนางรอง อำเภอหนองกี่ อำเภอลำปลายมาศ มีการละเล่นและการแสดง เป็นหลักคือ เพลงโคราช และลิเก เป็นต้น

2. กลุ่มวัฒนธรรมกันตรึม เป็นวัฒนธรรมของชาวเขมรและชาวส่วยที่อาศัยอยู่ในจังหวัด สุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดบุรีรัมย์ ในเขตอำเภอเมือง อำเภอประโคนชัย อำเภอบ้านกรวด อำเภอสตึก มีการละเล่นและการแสดงประกอบ คนตรีที่เป็นหลักคือ เจริญกันตรึม มโหรี และปี่พาทย์

3. กลุ่มวัฒนธรรมหมอลำ เป็นกลุ่มวัฒนธรรมที่ใหญ่ที่สุด มีวัฒนธรรมของชาวไทยลาวที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โยธธร นครพนม หนองคาย เลย ขอนแก่น อุดรธานี หนองบัวลำภู สกลนคร ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ชัยภูมิ มีการละเล่นและการแสดงที่เป็นหลักคือหมอลำ หมอแคน

จากรวณ ธรรมวัต (2540: 200) ได้วิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาเอก : ความรุ่งโรจน์ของอดีตกับ ปัญหาของหมอลำปัจจุบัน โดยพบว่า วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของลำเพลินนั้น ในยุคที่ ประชาชนนิยมฟังเพลงสากลและลูกทุ่งลำเพลิน เป็นการปรับรูปแบบการแสดงลำเรื่องให้ผสมผสานกับการแสดงดนตรีลูกทุ่งเกิดเป็นรูปแบบลูกทุ่งหมอลำ มีการลำสลับกับการร้องเพลงลูกทุ่งมีการแสดงหน้าเวทีเลียนแบบวงดนตรีลูกทุ่งทุกระเบียดนิ้ว มีการปรับทำฟ้อนเป็นการเดินตามจังหวะเพลง มีการโชว์หางเครื่องด้วยการแต่งกาย และทำเต้นที่ยั่วยุอารมณ์เพศ มีการใช้เครื่องดนตรีสากล เช่น กลองชุด กีตาร์ เบส ออร์แกน มีการแต่งกายแบบสากลโดยผู้หญิงนุ่งกระโปรงสั้น เปลือยท่อนขาเพื่อช่วยผู้ชมให้สนใจ การปรับเปลี่ยนของลำเพลินนั้นบางคณะที่มีประสบการณ์สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม บางคณะปรับได้ไม่เหมาะสมทำให้ประชาชนมีความเห็นว่า ลำเพลิน เป็นศิลปะการแสดงร่วมสมัยมิใช่การแสดงที่เป็นการแสดงพื้นบ้าน ในลักษณะเดียวกัน นักจิรา ริมาทา (2542: 5-6) ได้ศึกษาเรื่อง หมอลำซึ่ง โดยตอนหนึ่งของการค้นคว้าพบว่า หมอลำได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่าเป็นยุคใดสมัยใด เพราะไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่ได้มีการสันนิษฐานไว้ 3 ประการคือ

1. หมอลำเกิดจากความเชื่อ เรื่อง “ผีฟ้า ผีแถน และผีบรรพบุรุษ ” ซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าสิ่งเหล่านี้มีอำนาจเหนือธรรมชาติสามารถบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ บันดาลให้มนุษย์เจ็บป่วยได้ มนุษย์จึงได้จัดกิจกรรมรักษาผู้ป่วยตามวิธีการของหมอผี คือการลำผีฟ้า ลำส่อง ลำทรง ต่อมาได้ พัฒนาการลำมาเป็น “ลำพื้น” และ “ลำกลอน” ตามลำดับ

2. หมอลำเกิดจากธรรมเนียมการอ่านหนังสือผูก หนังสือผูกคือ วรรณกรรมพื้นบ้านที่จารลงใบลาน เรื่องราวที่บันทึกอาจเป็นชาดก หรือนิทานพื้นบ้าน เป็นต้นว่าเรื่องการะเกด สังข์สินชัย ผู้อ่านหนังสือต้องสามารถอ่านหนังสือได้อย่างแตกฉานจนสามารถจดจำเรื่องราวต่างๆ ได้ขึ้นใจแล้วจึงนำมาเล่าสู่ฟัง ผู้ที่สามารถเล่าเรื่องราวในหนังสือนั้นเรียกว่า “หมอลำ” หรือ “คนลำ” ดังนั้น “หมอลำ” น่าจะเกิดจากหมอลำในวรรณกรรมในหนังสือดังกล่าว

3. หมอลำเกิดจากการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว เนื่องในโอกาสต่างๆ เป็นต้นว่าการลงช่วง เข็นฝ้าย การลงแขกเกี่ยวข้าว และการมีส่วนร่วมในงานนักขัตฤกษ์ต่างๆ โดยที่หนุ่มสาวได้มีโอกาส สนทนากันในวิหารที่ไพเราะและมีความหมายลึกซึ้งเรียกว่าพุดผญาหรือจ่ายผญาต่อมาได้เอาผญาไป ขับลำนำได้ต่อกันเกิดเป็น นผญาและลำกลอนขึ้น ซึ่งการผญานี้ลักษณะของการลำผู้ลำจะนั่งลำไม่ลำ เหมือนหมอลำประเภทอื่น เช่นเดียวกับ ไพรัตน์ พลเยี่ยม (2532: 11-12) ได้ศึกษาเรื่องหมอลำกลอน ผลการศึกษาตอนหนึ่งพบว่าเมื่อเอ่ยถึง หมอลำ ตามความเข้าใจของชาวอีสานโดยทั่วไปมีความหมาย 2 ประการคือ

1. หมอลำ หมายถึง การขับลำนำด้วยภาษาถิ่นอีสานประกอบเสียงเครื่องดนตรีพื้นเมืองที่ เรียกว่า แคน

2. หมอลำ หมายถึง ผู้มีความชำนาญในการขับลำนำด้วยภาษาถิ่นอีสาน ประกอบเครื่อง ดนตรีที่เรียกว่าแคน หากพิจารณาความหมายของหมอลำตามนัยแห่งภาษาถิ่นอีสานแยกศัพท์ได้ดังนี้

2.1 ว่า “หมอ” หมายถึงเพื่อน คนสนิทธรรมดา ส่วนมากมีอายุเท่ากัน ถ้าอายุมากกว่า กันไม่นิยมเรียก หมอ และต้องเป็นเพศเดียวกัน (อย่างคำว่า เสี่ยว มาตรงกับ คำว่า เพื่อน แต่เสี่ยวมี พิธีรองและสนิทใกล้ชิดมากกว่าเพื่อน)

2.2 หมอ หมายถึง ผู้เล่น ผู้แสดง เช่น หมอลำ หมอแคน

2.3 หมอ หมายถึง ผู้ชำนาญในเรื่องนั้นๆ เช่น หมอผี หมอมอ(หมอดู) หมอดำแย หมอส่อง (หมอทรงเข้าผี ทายอนาคต)

2.4 หมอ หมายถึง เป็นคำสรรพนามแทนคำว่าเขา (ผู้ชาย) เช่น หมอนั้น หมอนี้ เป็นต้น

3. คำว่า “ลำ” หมายถึง การลำอย่างเดียวเหมือนร้องเพลง หรือการขับเสภา แต่ทางประเทศ ลาวตอนเหนือเขาเรียกการร้องประเภทนี้ว่า “ขับ” ขับหลวงพระบาง ส่วนลาวต อนใต้เรียกเหมือนภาค อีสานว่า ลำ มีผู้รู้เรื่องวัฒนธรรมอีสานหลายท่านให้คำอธิบายไว้ว่า “ลำ” มาจากคำว่า “ยาว” เช่น ลำห้วย ลำชี ลำคลอง ลำไม้ไผ่ เป็นต้น

สรุปว่า เรื่องนิทานพื้นบ้านอีสานเป็นเรื่องเล่า และเขียนลงในใบลานเป็นเรื่องยาวขนาด 300 ใบลาน ถ้าจะเอาใบลานต่อกันก็คงจะยาวเป็นกิโลเมตร นิทานเหล่านี้มีอยู่ตามงานวัดต่างๆ แทบ ทุกวัด เวลาถึงงานเทศกาลต่างๆ จะมีผู้อ่านนิทานเหล่านี้ไปอ่านให้เพื่อนฟังเป็นการสนุกสนานและได้คติ ธรรมไปพร้อมๆ กันด้วย บางคนอ่านบ่อยๆ ก็เลยชำนาญจำเรื่องได้คล่องเล่าได้โดยไม่ต้องอ่าน ครั้น ต่อมาผู้เล่าได้นำเรื่องเหล่านี้ไปร้องให้เพื่อนฟัง การร้องก็มีความไพเราะเพราะเนื้อเรื่องส่วนมากจรรีกไว้ เป็นกาพย์เป็นคำประพันธ์ คล้องจองสัมผัสกันน่าฟัง เนื้อเรื่องอันนั้นจึงได้ชื่อว่า “กลอนลำ” คือปรับปรุง ให้เป็นบทกลอน ส่วนผู้แสดง คือ หมอ บวกกับเนื้อเรื่องคือ ลำ จึงเป็น “หมอลำ” สืบต่อมา ฉะนั้นเมื่อ พุดถึงหมอลำจึงหมายถึงตัวคนที่มีความชำนาญในการลำหาได้หมายถึงการแสดงหรือการขับร้องได้

เท่านั้น ถ้ามีผู้รู้ ผู้ชำนาญในการลำทำนองใดก็เรียกชื่อตามทำนองนั้นๆ เช่น หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำผีฟ้า หมอลำเพลิน หมอลำซิ่ง เป็นต้น ในทางเดียวกัน แก้วตา คำวัฒนา(2531: 12-16) ศึกษาเรื่องหมอลำเพลิน พบว่า เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบแสดงหมอลำคือแคนเพียงอย่างเดียว แต่สมัยหลังๆ เมื่อหมอลำได้วิวัฒนาการแตกแยกสาขาออกไปจนเกิดการแสดงหมอลำแบบใหม่ๆ เพิ่มขึ้น เช่น ลำหมู่ ลำเพลิน ฯลฯ ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงหมอลำนั้นก็วิวัฒนาการมาเป็นลำดับเช่นกัน จนปัจจุบันนี้การแสดงลำหมู่ ลำเพลินมีเครื่องดนตรีสากลเข้ามาบรรเลงประกอบเพิ่มอีก ซึ่งนอกจากแคนก็ยังมียุณ กลองชุดแบบฝรั่ง ออร์แกน กีตาร์ไฟฟ้า และเบสไฟฟ้า เป็นต้น อย่างไรก็ตามเครื่องดนตรีที่เป็นหัวใจที่ใช้ประกอบการแสดงหมอลำก็คือแคน ผู้ที่มีความชำนาญในการเป่าแคนเรียกว่า “หมอแคน” ผู้ที่มีความชำนาญในการลำเรียกว่า “หมอลำ” หมอลำกับหมอแคนเป็นสิ่งที่คู่กัน มาจนเป็นที่ติติปากของชาวอีสานเหมือนกับคำว่า “นักร้อง” กับ “นักดนตรี” ของภาคกลาง แคนเป็นเครื่องดนตรีที่ชาวอีสานเห็นว่ามีเสียงไพเราะลึกซึ้งยิ่งนัก เป็นเครื่องดนตรีกลม่อแห่งที่ราบสูงมาแต่บรรพกาล ชาวอีสานซาบซึ้งจนเข้าลักษณะเคลิบเคลิ้มหลงใหลซาบซึ้งเป็นชีวิตจิตใจ เสียงแคนทำให้ผู้ได้ยินได้ฟังตกอยู่ในภวังค์ได้สนิท ว่าเวลาหนุ่มๆ เป่าแคนเดินเป็นกลุ่มไปตามหมู่บ้านเพื่อจะเกี้ยวสาว สำหรับคนเป่าแคนเก่งๆ คนแก่ที่เข้านอนแต่ยังไม่หลับถึงกับเคลิบเคลิ้มตั้งอกตั้งใจฟังจนหัวตกจากหมอน ดังมีคำกลอนกล่าวไว้ว่า “เป่าแคนหลายผู้เฒ่าหัวตกหมอน” บ้างก็ว่าสาวไม่ชอบบ่าวที่ไปเกี้ยว แต่บ่าวเป่าแคนเก่ง แม่ของสาวฟังแล้วหลงใหลชอบใจในความสามารถถึงกลีบออกปากเชื้อเชิญให้ขึ้นมา นั่งคุยกัน กินน้ำกินท่า สุขยาเสียก่อน ฝ่ายสาวจะร้องห้ามเอะอะไปก็ไซ้ที่หิ้งๆ ที่ตนไม่ชอบบ่าว คนนั้นต้องตกกระไดพลอยโจน จึงได้แต่หยิกแม่แล้วทำตาเขียว ดังกล่าวที่ว่า “เป่าแคนหลายสาวหยิกแม่” เป็นต้น

วินัย ใจเอื้อ (2546) เรื่องการศึกษาวิธีการร้อง “หมอลำ” ของ ฉวีวรรณ ดำเนิน ผลการวิจัยพบว่า การฝึกหายใจใช้วิธีการด่ำยาลงไปให้ได้นานที่สุด ควบคุมลมหายใจโดยค่อย ๆ ผ่อนลมออกมา และหายใจให้สอดคล้องกับวรรคตอนของเนื้อร้อง การเปล่งเสียงจะฝึกเลียนเสียงสัตว์ และเปล่งเสียงในโอ่ง การฝึกทำนองและจังหวะฝึกทำนองกลอนลำทุกประเภท รวมทั้งทำนองเป็นรูปแบบเฉพาะการร้องหมอลำ ฝึกคำร้องโดยการอ่านหนังสือ อ่านกลอนลำออกเสียงเป็นคำหรือกลุ่มคำ การฝึกอารมณ์เพลงจะศึกษาเนื้อหาและจดจำกลอนลำให้ขึ้นใจทำให้ถ่ายทอดอารมณ์ออกมาได้ดี ขนบธรรมเนียมในการแสดงที่ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดคือการไหว้ครูก่อนทำการแสดงทุกครั้ง การแต่งกายมีความเหมาะสมสวยงาม ยึดหลักความสุภาพเรียบร้อยและนิยมแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมือง สีลาท่าทางประกอบการแสดงมี 2 ลักษณะ คือท่าฟ้อนแม่บท และท่าฟ้อนอิสระ เครื่องดนตรีหลักที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงคือ แคน ส่วนด้านเวที แสง เสียง มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เนื้อหาของกลอนลำทั้ง 4 ทำนองบรรยายสภาพธรรมชาติชนบทของชาวอีสานวิถีชีวิตของชาวบ้าน และการเกี้ยวพาราสี ใช้ภาษาถิ่นอีสานและภาษาไทยกลางเป็นหลัก ถ้อยคำที่ใช้แสดงถึงอารมณ์ในด้านต่างๆ มีการเล่นคำ ซ้ำคำ เสริมคำอย่างเหมาะสม จังหวะยืดหยุ่นได้ตามอารมณ์ ทำนองไม่ตายตัวแต่ยึดลูกตกเป็นหลัก

ทั้งนี้ ภูษิต สอนสนาม (2539: 21) ได้ศึกษาค้นคว้าลักษณะของลำพืนและพบว่า ลำพืน คือ การลำที่ให้ผู้แสดงหรือผู้ลำเพียงคนเดียว เป็นการลำเล่าเรื่องราวตามพงศาวดาร ประวัติศาสตร์ นิยายปรัมปรา กล่าวคือเป็นการเล่าเรื่องพืนเพชของตน ในการลำพืนเดิมไม่มีขั้นตอนอะไรมากมายนัก ช่วงเวลาที่แสดงอาจจะเป็นตอนกลางวันหรือกลางคืนก็ได้ อุปกรณ์ที่ผู้แสดงจะมีเพียงผ้าขาวม้าพืนเดียว เอาขาวม้าพาดไหล่แล้วสวมหมวกตามท้องเรื่อง โดยสมมติให้ตนเองเป็นทั้งกษัตริย์ เสนาอำมาตย์ ผู้ร้าย ตัวตลก และอื่นๆ ผ้าขาวม้าจะใช้ได้สารพัด เช่น เล่าเรื่องถึงตอนที่ม้า ผู้ลำนจะเอาผ้าขาวม้าพัน เป็นเสมือนตัวม้าแล้วเข้าไปเวลาถึงตอนที่ผู้หญิงคลอดลูกผู้ลำนจะม้วนๆ ผ้าขาวม้าให้เป็นทารกแรกคลอด นำลูกใส่ตักแล้วทำปาก อูแว้วๆ เป็นต้น ลำพืนยังเป็นต้นแบบของการลำอีกหลายประเภทด้วยกัน เช่น ลำกลอน ซึ่งเช่นเดียวกับ เยาวภา ดำเนตร(2536: 30) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกลอนลำและสรุปได้ว่า ลำกลอน เป็นการลำโดยใช้บทกลอนที่แต่งขึ้นโดยเฉพาะ มีเนื้อหาต่างๆ กัน จึงไม่ใช่การลำเรื่องเดียวตลอดทั้งคืน เหมือนลำพืน แต่เป็นการลำหลายๆ เรื่อง หลายๆ กลอน มีทั้งกลอนนิทานพื้นบ้าน นิทานชาดก คดีโลก คดีธรรม ประวัติศาสตร์ การเมือง ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น โดยคงใจความสำคัญของเรื่อง เอาไว้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อความเพลิดเพลินและคติสอนใจแก่ผู้ฟัง

รัตนันท์ ยงยันต์(2548: 90-93) เรื่องการศึกษาการลำผู้ไทยในจังหวัดกาฬสินธุ์ จากการศึกษา พบว่า ลำผู้ไทยเป็นศิลปะการร้องของชาวผู้ไทยซึ่งเป็นกลุ่มชน ที่อาศัยอยู่แถบภาคอีสาน โดยได้อพยพ มาจากดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง และได้นำเอาศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวมาด้วย โดยลำผู้ไทยนั้นมีความสัมพันธ์กับชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มชน และเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต สำหรับรูปแบบของการลำผู้ไทยนั้นพบว่า มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางดนตรีเป็นของตัวเอง ได้แก่ มีภาษาและคำประพันธ์ที่เป็นรูปแบบเฉพาะ มีกลุ่มสัมพันธ์ใช้เฉพาะ 2 กลุ่มเสียง คือ ลายใหญ่ สำหรับการลำของฝ่ายชาย และลายน้อยสำหรับการลำของฝ่ายหญิง ขั้นตอนในการลำผู้ไทยประกอบด้วย 3 ช่วง คือ การลำเกริ่นขึ้นต้น การลำดำเนินเรื่อง และการลงจบ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาคำถามผู้ไทย ในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาโดยเริ่มจากการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและออกปฏิบัติภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูล ซึ่งได้สำรวจสภาพทั่วไปของชุมชนและการลำผู้ไทยที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน จากนั้นจึงนำข้อมูลที่รวบรวมมาเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยในรูปแบบเชิงบรรยาย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางและวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย ดังขั้นตอนต่อไปนี้

การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

1. การเลือกพื้นที่วิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกพื้นที่วิจัยด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจง โดยเลือกชุมชนชาวผู้ไทยบ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากชุมชนในพื้นที่ทำการวิจัยครั้งนี้เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการลำผู้ไทย ซึ่งชาวผู้ไทยในอำเภอเขาวง ยังคงดำรงการลำผู้ไทยแบบดั้งเดิมและมีความแตกต่างจากอำเภออื่นๆ อีกทั้งยังมีความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการทำวิจัยครั้งนี้ เช่น การคมนาคม การสื่อสารและภาษา ความคุ้นเคยกับชุมชน เป็นต้น

2. การรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งแหล่งข้อมูลเป็น 2 ระดับคือ ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชาวผู้ไทยในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่

2.1.1 ลักษณะที่ตั้ง ประวัติความเป็นมา จำนวนประชากร การสาธารณสุข ภูมิประเทศ การศึกษา การปกครอง การประกอบอาชีพ ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม การแต่งกาย ภาษา และลักษณะครอบครัว ความเป็นอยู่ สำหรับวิธีการศึกษาข้อมูลสภาพทั่วไปของชาว หมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จะใช้วิธีการรวบรวมเอกสาร วารสาร งานวิจัย ตำราต่างๆ ตลอดจนการสำรวจ สัมภาษณ์ การพูดคุย สอบถาม การสัมภาษณ์จากผู้นำชาวบ้าน รวมทั้งบันทึกลงในเทปบันทึกภาพและเทปบันทึกเสียง

2.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมของการลำไ้ไทยในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ สภาพทั่วไปของอำเภอเขาวง บทบาทของการลำไ้ไทยที่มีต่อท้องถิ่น รวมทั้งประเภทและลักษณะของการลำไ้ไทย โดยใช้วิธีการบันทึกเสียง บันทึกภาพ พูดคุย สอบถาม สัมภาษณ์ จากชาวบ้านในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์และวิทยากรที่มีความรู้

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่างๆ บทความ วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือต่างๆ ทางวิชาการ และหนังสืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องโดยทำการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น สถาบันและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

วิธีการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

1. ติดต่อสำนักวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์เพื่อหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการลำไ้ไทย
2. ติดต่อและแนะนำตนเองเพื่อขออนุญาตเข้าพื้นที่ต่อผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านผู้อาวุโสที่มีความรู้เกี่ยวกับการลำไ้ไทย ล่วงหน้า
3. จัดทำแบบสัมภาษณ์ (ผู้เชี่ยวชาญด้านการลำไ้ไทย)
4. เข้าพื้นที่แนะนำตนเอง
5. สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาวบ้านในชุมชน
6. ทำการพูดคุย สอบถาม สัมภาษณ์ จากชาวบ้านที่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยหรือภาษาท้องถิ่น (อีสาน) ได้ ในกรณีที่ชาวบ้านสื่อสารได้เฉพาะภาษาผู้้ไทย ต้องอาศัยคนในชุมชนที่สื่อสารทั้งภาษาผู้้ไทยและภาษาท้องถิ่น (อีสาน) ได้ เป็นล่ามในการสัมภาษณ์
7. สังเกตและติดตามผู้ที่ต้องการพูดคุยสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้ง บันทึกข้อมูลลงในเครื่องบันทึกเสียงและเครื่องบันทึกภาพตามเวลาและโอกาสที่เหมาะสม

อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. อุปกรณ์ในการจดบันทึก ข้อมูลสารัตถะ
2. เครื่องบันทึกเสียง
3. เครื่องถ่ายภาพนิ่ง
4. เครื่องถ่ายภาพเคลื่อนไหว

การศึกษาข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์ งานวิจัยและตำราวิชาการต่างๆ มาจัดเรียงลำดับตามความสำคัญของเนื้อหา
2. ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ และข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์ตรงมาจัดเรียงเรียงให้มีความสัมพันธ์และมีความต่อเนื่องกับเนื้อหา
3. ถอดข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียงนำมาเรียบเรียงและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร
4. ศึกษาเปรียบเทียบเอกสาร รายงานวิจัย ตำราและหนังสือต่างๆ ทางวิชาการรวมทั้งวิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์
5. ขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อมูล
6. นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุง เรียบเรียงเนื้อหา โดยจัดลำดับให้สัมพันธ์กัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาการลำผู้ไทยในบ้านโปนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
  - 1.1 การลำผู้ไทยในบ้านโปนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
    - ประวัติความเป็นมาของการลำผู้ไทย
    - ประวัติคณะ
    - รายชื่อสมาชิกในคณะ อายุ การศึกษา อาชีพ หน้าที่การแสดง
    - การจัดการแสดง
    - การลำผู้ไทย
    - รูปแบบของวง
    - การฝึกซ้อม
    - การรับงานการแสดง
    - รายได้
    - การสืบทอดการลำผู้ไทย
  - 1.2 ศึกษาวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการลำผู้ไทยในบ้านโปนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
    - 1.2.1 สภาพทั่วไปของอำเภอเขาวง
      - ประวัติความเป็นมาของอำเภอเขาวง
      - ลักษณะภูมิศาสตร์

- ลักษณะภูมิประเทศ
- การคมนาคม
- การสาธารณสุข
- การศึกษา
- การปกครอง
- สภาพทั่วไปของตำบลกุตสิมคุ้มใหม่
- สภาพสังคมและเศรษฐกิจ

1.2.2 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

- การดำรงชีวิตของชาวผู้ไทย
- การประกอบอาชีพ
- การแต่งกาย
- ภาษา
- ความเชื่อ
- ประเพณี
- ที่อยู่อาศัย
- วัฒนธรรมทางศาสนา

2. รวบรวมเนื้อร้องและบันทึกทำนองดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการลำผู้ไทยเป็นโน้ตไทย

- รวบรวมเนื้อร้อง
- บทเกริ่นนำ
- บทเกี่ยวพาราดี
- บทลา
- ลายที่ใช้บรรเลงประกอบการลำผู้ไทย

ขั้นสรุป

เรียบเรียงข้อมูล สรุปผลจากการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากนั้นสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ตามหลักการวิจัย โดยศึกษาประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง องค์ประกอบของการลำผู้ไทย และรวบรวมเนื้อร้องและโน้ตเพลงที่ใช้บรรเลง โดยผู้วิจัยทำการศึกษากการลำผู้ไทย ใน หมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นวงที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของการลำผู้ไทยไว้ ซึ่งได้ทำการศึกษาจากเอกสารประกอบการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องได้แก่ นักดนตรีพื้นบ้าน ผู้รู้ในชุมชน และนักวิชาการที่มีความรู้ด้านการลำผู้ไทย ผลการศึกษาจะนำเสนอเป็นสองส่วนตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษา ศึกษาการลำผู้ไทยใน หมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.1 การลำผู้ไทยในบ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

- ประวัติความเป็นมาของการลำผู้ไทย
- ประวัติคณะ
- รายชื่อสมาชิกในคณะ อายุ การศึกษา อาชีพ หน้าที่การแสดง
- การจัดการแสดง
- การลำผู้ไทย
- รูปแบบของวง
- การฝึกซ้อม
- การรับงานการแสดง
- รายได้
- การสืบทอดการลำผู้ไทย

1.2 ศึกษาวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการ ลำผู้ไทยในบ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.2.1 สภาพทั่วไปของอำเภอเขาวง

- ประวัติความเป็นมาของอำเภอเขาวง
- ลักษณะภูมิศาสตร์
- ลักษณะภูมิประเทศ
- การคมนาคม

- การสาธารณสุข
- การศึกษา
- การปกครอง
- สภาพทั่วไปของตำบลกุตลิมคุ่มใหม่
- สภาพสังคมและเศรษฐกิจ

1.2.2 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

- การดำรงชีวิตของชาวไทย
- การประกอบอาชีพ
- การแต่งกาย
- ภาษา
- ความเชื่อ
- ประเพณี
- ที่อยู่อาศัย
- วัฒนธรรมทางศาสนา

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษา การรวบรวมทำนองร้องและบันทึกทำนองดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการลำผู้ใหญ่ไทย เป็นโน้ตไทย

2.1 รวบรวมเนื้อร้อง

- บทเกริ่นนำ
- บทเกี่ยวพาราสี
- บทลา

2.2 ลายที่ใช้บรรเลงประกอบการลำผู้ใหญ่ไทย

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษา การลำผู้ใหญ่ไทยและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุตลิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

1. การลำผู้ใหญ่ไทยในบ้านโพนสว่าง ตำบลกุตลิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.1 ประวัติความเป็นมาของการลำผู้ใหญ่ไทย

ชาวไทยที่อพยพเข้ามาในไทยนั้น ไม่เพียงแต่ถูกกวาดต้อนมาพร้อมกับเครื่องมือทำมาหากินเท่านั้น แต่ชาวไทยยังได้นำเอาวัฒนธรรมต่างๆ ของเขาติดตัวมาด้วย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ ภาษาพูด ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนศิลปะ ดนตรี และการร้องรำทำเพลงของชาวไทยด้วย

การแบ่งกลุ่มของชาวผู้ไทย เมื่อครั้งที่อาศัยอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทยนั้นแบ่งได้ 2 พวก คือ ผู้ไทยขาว กับผู้ไทยดำ ซึ่งผู้ไทยขาวกับผู้ไทยดำนั้นพูดภาษาเดียวกัน ต่างกันตรงที่เวลาไปงานศพ ผู้ไทยขาวจะแต่งหรือไว้ทุกข์ด้วยสีขาว ตามขนบธรรมเนียมของคนจีน คือผู้ตายจะต้องทำการฝังเท่านั้น ส่วนผู้ไทยดำจะแต่งชุดสีดำตามธรรมเนียมของลาว ซึ่งผู้ตายจะทำการฝังหรือเผาขึ้นอยู่กับสภาพการเสียชีวิตของคนๆ นั้น ส่วนชาวผู้ไทยที่อพยพเข้ามาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย และรวมทั้งชาวผู้ไทยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดกาฬสินธุ์ต่างเรียกตัวเองว่าผู้ไทยดำตามที่บรรพบุรุษได้บอกกล่าวมา

อำเภอเขาวงเป็นหนึ่งในอำเภอ ที่ได้รับการยกย่องเรื่องของ การลำ ผู้ไทย จากการศึกษาค้นคว้าที่ผ่านมาพบว่า ในจังหวัดกาฬสินธุ์มีประชากรที่เป็นผู้ไทยอาศัยอยู่ในหลายอำเภอ ทำให้เกิดการกระจายตัวและถ่ายโยงวัฒนธรรม โดยเฉพาะในเรื่องของดนตรีผู้ไทยอำเภอเขาวงเป็นอีกอำเภอหนึ่งที่เป็นรอยเชื่อมต่อทางวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชนชาวผู้ไทย ซึ่งอพยพมาตั้งถิ่นฐาน และกลุ่มชนดังกล่าวก็ได้นำเอาวัฒนธรรมดนตรีมาด้วย

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ และการศึกษาภาคสนามในเขตอำเภอเขาวง พบว่าวงดนตรีผู้ไทยได้รับการถ่ายทอดจากครูที่มีในท้องถิ่นเดิมและจากบรรพบุรุษ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเขตติดต่อกับหลายอำเภอและแถบจังหวัดสกลนคร และมุกดาหาร นั้น เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมในแขนงนี้ การลำผู้ไทยเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่ถือได้ว่าติดตัวชาวผู้ไทยมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษที่อพยพมา และก็ได้มีการถ่ายทอดสืบทอด กันต่อมาถึงรุ่นลูกหลานจนถึงปัจจุบัน

1.2 ประวัติคณณะ

ชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่มีศิลปะด้านการดนตรีและลำผู้ไทยที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และยังแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทยได้เป็นอย่างดี ในด้านดนตรีของชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่จะยังคงรูปแบบเดิมพร้อมด้วยการขับลำ และได้จัดตั้งเป็นกลุ่มอนุรักษ์ขึ้นชื่อว่า “กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านโพนสวรรค์ ” แต่ในปัจจุบันมีการรับงานน้อยลง ทั้งนี้เป็นผลมาจากเศรษฐกิจและหาคนที่จะมาสืบทอดยากเนื่องจากเทคโนโลยีและวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากที่อื่นมากขึ้น ความเป็นมาของวงดนตรีผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ เกิดขึ้นจาก เครือข่ายอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านโพนสวรรค์พัฒนามาจากกลุ่มวัฒนธรรมโพนสว่าง ซึ่งก่อตั้งเมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2534 เป็นการรวมกลุ่มกันของชาวตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ที่ต้องการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะแขนงนี้ไว้ให้เป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มชนให้ลูกหลานได้เรียนรู้และอนุรักษ์สืบทอดไป ปัจจุบันกลุ่มดังกล่าวก็ยังคงมีอยู่และมีการแสดงตามโอกาสต่างๆ ที่ได้รับมา แต่ด้วยปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี และปัจจัยอื่นที่ทำให้ได้รับความนิยมน้อยลง

1.3 รายชื่อสมาชิกในคณะ อายุ การศึกษา อาชีพ หน้าที่การแสดง

การลำผู้ใหญ่ในอำเภอเขาวงปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 10 คน มีรายละเอียดของ อายุ อาชีพการศึกษา และความชำนาญในการบรรเลงเครื่องดนตรีในวง ดังนี้

ตาราง 1 ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกในวงของชาวผู้ใหญ่ในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ระดับการศึกษา	อาชีพ	หน้าที่บรรเลงในวง
1	นายเฉลียว สกุลโพน	69	ประถมศึกษาปีที่ 4	ทำนา	ผู้ขับลำ (ชาย)
2	นางวาสนา ศรีล้อม	55	ประถมศึกษาปีที่ 4	ทำนา	ผู้ขับลำ (หญิง)
3	นางเพ็ญทิพย์ ศรีโพน	41	มัธยมศึกษาปีที่ 3	ทำนา	คนรำ
4	นางวาสนา สกุลโพน	50	ประถมศึกษาปีที่ 4	ทำนา	คนรำ
5	นายสงวน สกุลโพน	61	ประถมศึกษาปีที่ 4	ทำนา	กลองหาง
6	นายอเนก เขียวสว่าง	41	ประถมศึกษาปีที่ 6	ทำนา	แคน
7	นายสมศักดิ์ สกุลโพน	63	ประถมศึกษาปีที่ 4	ทำนา	ปี่
8	นายสุริยา สกุลโพน	47	ประถมศึกษาปีที่ 4	ทำนา	พิณ
9	นายเวทย์ ศรีห่อ	62	ประถมศึกษาปีที่ 6	ทำนา	ฉิ่งหรือกลองตุ้ม
10	นายประไหม ไชยสวา	59	ประถมศึกษาปีที่ 4	ทำนา	ฉาบ

จะเห็นได้ว่าลักษณะอาชีพ การศึกษา ชาวบ้านสมัยก่อนยังขาดโอกาสทางการศึกษาและเน้นที่การทำนา สร้างอาชีพเป็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้ว่าการศึกษาของสมาชิกในวงมีอยู่ 2 ระดับ คือ จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสมาชิกบางคนก็เรียนไม่จบระดับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงแค่ ประถมศึกษาปีที่ 3 หรือ 4 ก็ออกมาเพื่อช่วยครอบครัวทำงาน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วก็จะไม่จบถึง ป.6 เนื่องด้วยสภาพฐานะทางครอบครัว

ภาพประกอบ 1 รูปภาพสมาชิกในวง

1.4 การจัดการแสดง

ในการจัดการแสดงแต่ละครั้งนั้น จากการสัมภาษณ์ พ่อเฉลียว สกุลโพน กล่าวว่าในการจัดการแสดงทุกครั้งก่อนการแสดงต้องมีพิธีไหว้ครู หลังจากที่ตั้งเตรียมเครื่องดนตรี ซึ่งได้แก่ พิณ แคน ปี่ผู้ไทย กลอง ฉิ่ง ฉาบ เรียบร้อยแล้วนักดนตรีทุกคนในวงจะนั่งล้อมวงหันหน้าเข้าหากันซึ่งหัวหน้าคณะจะเป็นผู้ทำพิธีอันถือเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์และสำคัญมาก โดยหัวหน้าคณะจะเป็นคนเตรียมเครื่องคายน้อ หรือเครื่องไหว้ครู ดังนี้

1. เหล้าขาว 1 ขวด
2. กววยไส้ดอกไม้ 1 คู่
3. ผ้าขาว 1 ผืน
4. ธูป 9 คู่
5. เงินค่าคายน้อ 19 บาท
6. ไช้ไก่ดิบ 1 ฟอง

จากนั้นหัวหน้าคณะจะทำพิธีโดยกล่าวบทสวด เริ่มจากตั้งนะโม 3 จบ จากนั้นก็จะกล่าวคาถาไหว้ครูและคาถาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (ผู้กระทำไม่สามารถให้รายละเอียดในเรื่องคาถาได้) จากนั้นก็จะรินเหล้าขาวให้ทุกคนในวงดื่มหรือพรมศีรษะให้ เป็นสิริมงคลเชื่อว่าเมื่อทำแล้วจะส่งผลให้บรรเลงได้ดี ไพเราะ ถูกใจคนฟัง และสามารถบรรเลงได้อย่างราบรื่น ไม่ติดขัดแต่ประการใด จากนั้นก็จะขึ้นเวทีเพื่อทำการแสดง ในการแสดงถ้าเป็นตอนกลางคืนก็จะจำลองเหตุการณ์ในสมัยโบราณ คือจะมีการจุดไฟ (เป็นตะเกียงโบราณใช้หญ้าฟอยพันเป็นกลมๆ และมีขาตั้งเพื่อให้แสงสว่าง)

ตัวอย่าง ใต้ หรือ ตะเกียง

ภาพประกอบ 2 การจุดใต้ หรือตะเกียง

จากนั้นก็จะเริ่มบรรเลงลายผู้ไทยธรรมดา ก่อน เมื่อได้เวลาอันควรก็เริ่มทำการแสดง โดยดนตรีจะขึ้นลายผู้ไทยนำมาก่อน 2 เที้ยว เพื่อให้คนลำได้เตรียมตัว ในกรณีที่บางงานไม่มีคนลำผู้ไทย ผู้หญิงก็จะบรรเลงเฉพาะลายผู้ไทยใหญ่ แต่ถ้ามีคนลำผู้หญิงก็จะบรรเลงสลับชายหญิง คือบรรเลงลายผู้ไทยใหญ่สลับลายผู้ไทยน้อย คนลำก็จะร้องโต้ตอบกันเป็นกลอนผญาเกี่ยวพาราสี ถ้ามีคนรำด้วย ผู้รำก็จะอยู่ด้านหน้านักดนตรี เมื่อจบการแสดงแล้ว นักดนตรีก็จะบรรเลงส่งท้าย 2 เที้ยว และลงจบ ส่วนเครื่องดนตรีที่บรรเลงนั้นมีเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง ดังนี้

1. ผู้ซำลำ (ชาย)
2. ผู้ซำลำ (หญิง)
3. คนรำ
4. กลอง
5. แคน
6. ปี่
7. พิณ
8. ฉิ่ง
9. ฉาบ
10. กลองหาง , กลองตุ้ม

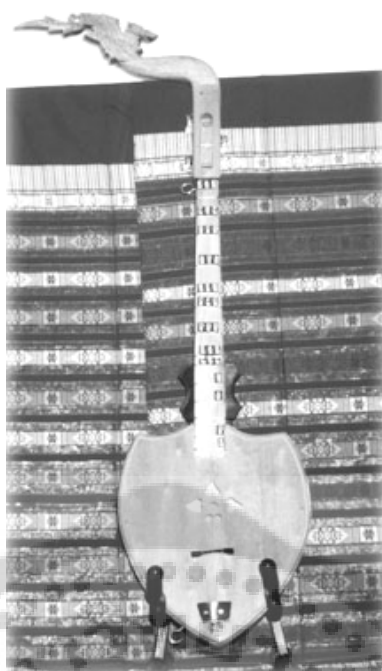
รายละเอียดของเครื่องดนตรี

ภาพประกอบ 3 แคน

แคน เป็นเครื่องเป่าพื้นเมืองของชาวอีสานเหนือที่ใช้ไม้ซางขนาดต่าง ๆ ประกอบกันเข้าเป็นตัวแคน แคนเป็นสัญลักษณ์ของภาคอีสาน เป็นเครื่องเป่ามีลิ้นโลหะ เสียงเกิดจากลมผ่านลิ้นโลหะไปตามลำไม้ที่เป็นลูกแคน การเป่าแคนต้องใช้ทั้งเป่าลมเข้าและดูดลมออกด้วย จึงเป่ายากพอสมควร แคนมีหลายขนาด บางขนาดมีเสียงประสานอยู่ด้วย แคนมีหลายประเภทตามจำนวนลูกแคน คือ

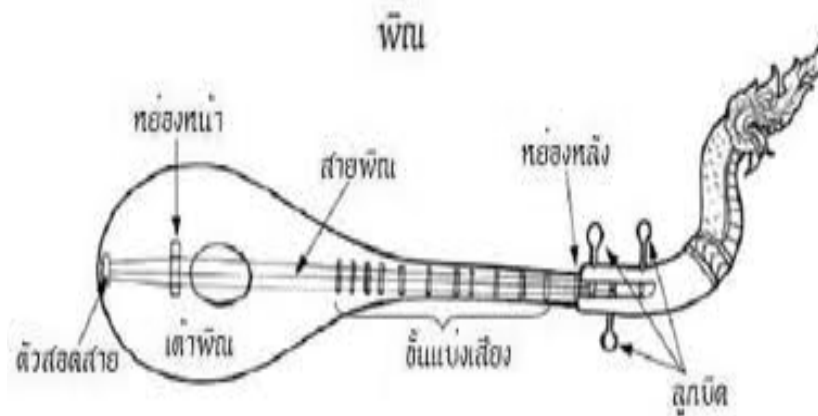
1. แคนหก มีลูกแคน 3 คู่ (6 ลูก) เป็นแคนขนาดเล็กที่สุด สำหรับเด็ก กหรือผู้เริ่มฝึกหัดใช้เป่าเพลงง่าย ๆ เพราะเสียงไม่ครบ
2. แคนเจ็ด มีลูกแคน 7 คู่ (14 ลูก) เป็นแคนขนาดกลาง มีเสียงครบ 7 เสียง ตามระบบสากล และมีระดับเสียงสูง ต่ำ ทั้ง 7 เสียง หรือที่เรียกว่า คู่แปด คือ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที (คู่แปด คือทุกเสียง เช่นเสียงโด ก็จะมีทั้งเสียงโดสูง และโดต่ำ ทุกเสียงมีคู่เสียงทั้งหมด)
3. แคนแปด ใหญ่กว่าแคนเจ็ด มีลูกแคน 8 คู่ (16 ลูก) คือ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โด เพิ่มคู่เสียงระดับสูงขึ้นไปให้เป็นเสียงประสานในการเล่นเพลงพื้นเมือง
4. แคนเก้า มีลูกแคน 9 คู่ (18 ลูก) ใหญ่ที่สุด เวลาเป่าต้องใช้ลมมากจึงไม่ค่อยนิยม ในเรื่องระดับเสียงของแคนเหมือนระบบเสียงดนตรีสากล

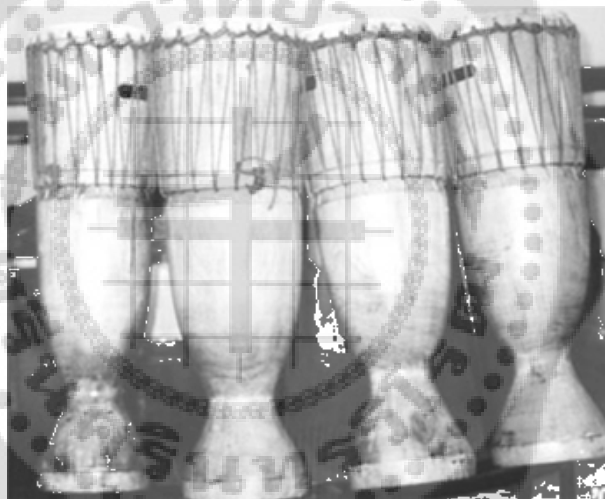
ภาพประกอบ 4 พิณ

เต้าพิณ มีความกว้างไม่น้อยกว่า 8 นิ้ว ตามยาวจากกล่องเสียงหรือเต้าพิณถึงหย่อง 14 นิ้ว หรือจากหย่องสุดท้ายขาดสายไปถึงหย่องหน้าประมาณ 22 นิ้ว เจาะร่องสำหรับใส่ลูกบิดประมาณ 3 นิ้ว ขึ้น (เฟรท) มีขนาดพอเหมาะไม่สั้นหรือยาวเกินไป ซึ่งจะทำให้ผู้ฝึกหัดใหม่สามารถกดนิ้วได้สะดวก

1. ลูกบิด ปัจจุบันลูกบิดที่ใช้มีอยู่ 2 ชนิด คือ
  - 1.1 ลูกบิดไม้ มีลักษณะคล้ายกับลูกบิดซอด้วง ซออู้ ในเครื่องดนตรีไทย
  - 1.2 ลูกบิดกีตาร์ ใช้ลูกบิดกีตาร์แทนเพื่อความคงทน และสะดวกในการใช้งาน
2. สายพิณ ในอดีตใช้สายเบรครถจักรยานเส้นเล็กๆ แต่สายพิณ ในปัจจุบันนิยมใช้สายกีตาร์ไฟฟ้า
3. คอนแทกไฟฟ้า ในกรณีที่พิณเป็นพิณไฟฟ้า คอนแทก(contact) เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญมาก เพราะเปรียบเสมือนไมโครโฟน
4. หย่องพิณ นิยมใช้หย่องที่ทำจากไม้เนื้อแข็ง
5. ชั้นพิณ (fret) ใช้ตีวไม้ไผ่ติดที่คอพิณ หรือ ลวดทองเหลือง ติด ตัวพิณของชาวผู้ไทยตำบล กุดสิมคุ่มใหม่ ทำด้วยไม้ ตัวยูปลี่เหลี่ยมมนหรือคล้ายใบไม้ กว้างประมาณ 25 ซม. ยาวประมาณ 30-35 ซม. หนาราว 7-10 ซม. มีช่องเสียงตรงกลางด้านหน้า คันท่อนยาวประมาณ 40-50 ซม. ตอนปลาย ทำเป็นลวดลายหัวพญานาค ใช้สายลวด 3 สาย

ภาพประกอบ 5 ส่วนประกอบของพิณ

ภาพประกอบ 6 กลอง

กลองยาว บางแห่งเรียกกลองหาง ทางภาคเหนือเรียกกลองแฉว แต่โดยทั่วไป นิยมเรียกชื่อว่า กลองยาว ซึ่งลักษณะทรวดทรงดูผิวเผิน อาจจะคล้ายกลองยาวทางภาคกลาง แต่ความจริง ต่างกัน คือ รูปทรงนับจากช่วงซึ่งหน้ากลองลงมา หรือตัวกลองของกลองแฉว จะยาวกว่ากลองยาวภาคกลาง ส่วน หางกลอง จะสั้นกว่าของกลองยาวภาคกลาง และหางของกลองแฉว จะบาน ออก สามารถตั้งไว้ได้ อย่างมั่นคง นอกจากนั้น การซึ่งหน้ากลองแฉว จะเอาด้านนอก หรือด้านที่มีขน ไว้ข้างนอก

กลองยาว นิยมทำจากไม้ขนุน เนื่องจากไม้ขนุน ให้กำทอนดี เนื้อแข็งพอประมาณ ไม่หนัก มาก และมีสีส้มสวยงาม หน้ากลอง นิยมทำจากหนังวัว น้อย หรือวัวรุ่นๆ เพราะหนังยัง บางอยู่ ยืดหยุ่น ดี (วัวแก่ หนังหนา เสียงไม่ดี)

กลองยาว ที่ใช้ในคณะกลองยาว จะมีขนาดของกลองแต่ละลูกเท่ากัน เวลาจะใช้งาน จะใช้ข้าวเหนียวหนึ่งสูก บดให้ละเอียดจนเหนียว นำมาติดหน้ากลอง เพื่อปรับระดับโทนเสียง ให้กลองทุกลูกดังในคีย์เสียงเดียวกัน เมื่อเล่นเสร็จแล้ว จะชูดข้าวเหนียวออก ใช้ผ้าชุบน้ำเช็ดทำความสะอาด คราบข้าวเหนียวออกจนหมด ก่อนนำไปเก็บ วางโปงกลางพื้นบ้าน จะใช้กลองยาว ๔-๕ ลูก เรียงลำดับเล็กไปหาใหญ่ ซึ่งขึ้นเสียงกลองให้ได้ระดับ ตามต้องการ เรียงลำดับเสียงสูง ไปหาต่ำ วางกลองแต่ละลูกบนขาตั้งกลอง แต่กลองยาวที่ใช้ในการบรรเลงประกอบการลำผู้ไทยนั้น จะใช้เพียงลูกเดียว หรือ 2 ลูก ขึ้นอยู่กับจำนวนของนักดนตรีไม่มีขาดัง

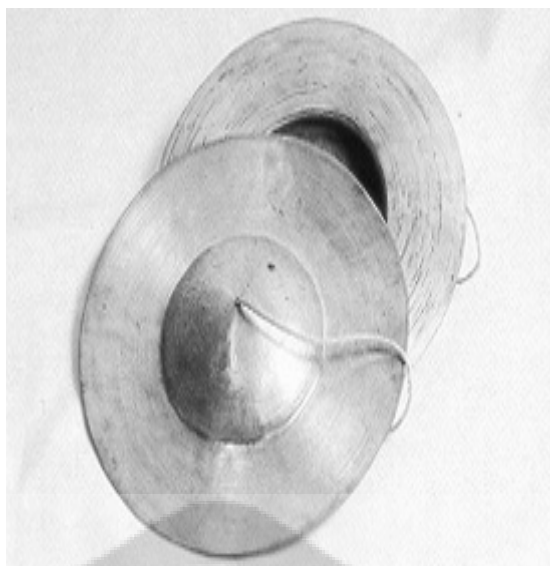
ภาพประกอบ 7 ปี่ผู้ไทย

ตัวปี่ ทำจากไม้กู่แคน ขนาดยาวประมาณหนึ่งศอก ด้านหัวบากร่องรู ผังลิ้น ซึ่งเหมือนกับลิ้นแคน ไว้ ช่วงกลางถึงท้าย เจาะรูนิ้วคล้ายขลุ่ย ๖-๗ รู บรรเลงโดยใช้ปากอมด้านหัว ให้ครอบคลุมที่เป็นลิ้นไว้ เป่าลมผ่านลิ้น และใช้นิ้วนิ้วที่รูนิ้ว ตามทำนองเพลงที่ต้องการ ปี่ชนิดนี้ เนื่องจากทำจากไม้กู่แคน จึงเรียกกง่าย ๆ ว่าปี่กู่แคน ปี่ชนิดนี้ เนื่องจากทำจากคล้ายเป็นส่วน ย่อยของแคน หรือลูกแคน จึงเรียกว่าปี่ลูกแคน และปี่ชนิดนี้ เนื่องจาก ชาวภูไท นิยมใช้บรรเลงร่วมกับซอ พิณ และแคน จึงเรียกว่าปี่ภูไท

ภาพประกอบ 8 ฆ้อง

ฆ้อง เป็นเครื่องดนตรีไทย ประเภทตี ทำด้วย ทองเหลือง หล่อหนา ปากผายกลม 1 ชุดมี 2 ฝา ฆ้องมี 2 ชนิดคือ ฆ้องสำหรับวงปี่พาทย์ และ ฆ้องที่ใช้สำหรับวงเครื่องสายและวงมโหรี ฆ้องสำหรับ วงปี่พาทย์ มีขนาดที่วัดผ่านศูนย์กลาง จากขอบข้างหนึ่งไปสุดขอบอีกข้างหนึ่ง กว้างประมาณ 6 – 6.5 ซม เจาะรู ตรงกลางสำหรับร้อย เชือก เพื่อให้จับสะดวกขณะตี ส่วนฆ้องสำหรับ วงเครื่องสาย และวงมโหรี นั้น มีขนาดเล็กกว่า วัดผ่านศูนย์กลางได้ขนาดประมาณ 5.5 ซม เนื่องจากการตีฆ้อง ต้องเอาขอบของฝาข้าง หนึ่งกระทบกับอี กฝาอีกหนึ่ง แล้วยกขึ้น ก็จะมีเสียงดังกังวานยาวดัง ฆ้อง แต่ถ้าเอาทั้ง 2 ฝานั้นกระทบ และประกบกันไว้ จะได้ยินเสียงดังสั้นๆ ดัง ฉับ ดังนั้นการเรียกชื่อเครื่องดนตรีชนิดนี้ว่า ฆ้อง ก็เพราะเรียก ตามเสียงที่เกิดขึ้นนั่นเอง

ภาพประกอบ 9 ฉาบ

ฉาบ เป็นเครื่องตีกำกับจังหวะ ทำด้วยโลหะ รูปร่างคล้ายฉิ่ง แต่มีขนาดใหญ่กว่าและหล่อบากกว่า มีสองขนาด ขนาดใหญ่กว่าเรียกว่า ฉาบใหญ่ ขนาดเล็กกว่า เรียกว่า ฉาบเล็ก การตีจะตีแบบประกบ และตีแบบเปิดให้เสียงต่างกัน

1.5 การล่ำผู้ไทย

การล่ำผู้ไทยในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ นั้น รูปแบบการบรรเลงนั้นจะแบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงแรกจะเป็นการเกริ่นนำเป็นทำนองสั้นๆ ไม่มีจังหวะที่แน่นอน จะเป็นการบอกระดับเสียงให้กับผู้ล่ำ โดยจะใช้แคนเป็นเครื่องดนตรี ในการเกริ่นนำ จากนั้นผู้ล่ำก็จะ ล่ำดำเนินกลอน ขึ้นต้นของแต่ละกลอนหรือแต่ละวรรคและจะมีสร้อยคำเป็นคำสั้นๆ เพิ่มเข้าไป นอกจากนี้ยังมีการลงจบของแต่ละวรรคแต่ละกลอนลำนั้น ซึ่งในการล่ำผู้ไทยนั้นก็จะมีการเกริ่นที่เป็นแบบฉบับของตัวเอง ซึ่งจากการศึกษานั้นพบว่า การเกริ่นนำนั้นจะใช้เสียงลากเป็นทำนองคล้ายๆ กับการเอื้อนของเพลงไทย ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ การเกริ่นแบบยาวและแบบสั้น

1. การเกริ่นแบบยาว ในการเกริ่นแบบยาวนั้นจะใช้ลากเสียงยาวๆ โดยถ้าเทียบเคียงกับการบันทึกโน้ตแบบไทยนั้น จะประมาณตั้งแต่ 4 ห้องขึ้นไปถึง 8 ห้อง ดังตัวอย่างที่ยกมานี้

--- ม	--- ร	--- ท	ล ช ล ร	ช ช ช ช	--- ม
-------	-------	-------	---------	---------	-------

ในการเกริ่นแบบข้างต้นนั้นจะมีคำขึ้นต้นก่อน แล้วต่อด้วยการลากเสียงยาวคล้ายเสียงเอื้อนใส่ทำนองเข้าไป ซึ่งจะมีคำพูดเป็นประโยค ดังนี้

ตัวอย่างการเกริ่นแบบยาว

ไอ้เนื้อ	อ้ายเอย	- ร - ร	----	- ล - ท	- ร ม ร	--- ม
----------	---------	---------	------	---------	---------	-------

จะเห็นได้ว่ามีคำว่า “อ้ายเอย” เข้ามาแทรกในการเกริ่นโดยผู้ (หญิง) จะใช้คำดังกล่าว และต่อจากการเอื้อนก็จะมีคำว่า “โอเดบ่าวผู้ไทเอย” หรือในบางครั้งก็จะร้องซ้ำคือคำว่า “ไอ้เนื้อ อ้ายเอย” ในทางกลับกันถ้าเป็นผู้(ชาย)ก็จะเปลี่ยนเป็นคำว่า “ไอ้เนื้อ น้องสาวเอย” ซึ่งจะบอกให้เห็นว่าเป็นกลอนลำของผู้(หญิง)หรือผู้(ชาย)

2. การเกริ่นแบบสั้น คือการลากเสียงสั้นๆ โดยใช้คำว่า ไอ้เนื้อ โดยเปรียบได้กับการบันทึกโน้ตแบบเพลงไทย เท่ากับ 1 ห้อง โดยจะลากเสียงเป็นคู่ 5 ดังตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่างการเกริ่นแบบสั้น

ไอ้เนื้อ เท่ากับ

- ล - ม

จากข้อมูลข้างต้นพบว่าในการเกริ่นนั้น ใช้คำว่า ไอ้เนื้อ แล้วมีการลากเสียง เพื่อไปสู่การขึ้นเนื้อร้อง โดยเสียงที่ลงนั้นมีอยู่หลายเสียงมีเสียง มี และ ซอล โดยจะเป็นเสียงที่อยู่บนบันไดเสียงทั้งหมด

ลักษณะคำประพันธ์และรูปแบบกลอนลำ

จากการศึกษาพบว่า ลักษณะคำประพันธ์ของกลอนลำผู้ไทของชาวผู้ไทบ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีเพียง 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการประพันธ์กลอนลำแบบพรรณนา (ปัจจุบันไม่นิยมใช้แล้ว) และรูปแบบการประพันธ์กลอนแบบกลอน นพญาเกี่ยวพาราสี กลอนลำแบบเกี่ยวพาราสีนี้ จะไม่มีการกำหนดรูปแบบการสัมผัสที่ตายตัวเหมือนเช่นการประพันธ์บทกลอนอื่น จะไม่มีกำหนดวรรคตอนหรือจำนวนพยางค์ในกลอนลำแต่อย่างใด ซึ่งความสั้นยาวจะขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ประพันธ์หรือผู้ขับลำที่ต้องการสื่อความหมายไป ในการลำแต่ละครั้ง การลำแบบเกี่ยวพาราสีนี้ผู้ลำจะเริ่มต้นขับลำด้วยคำขึ้นต้นต่อด้วยกลอนลำที่พรรณนาถึงเนื้อหาที่ผู้ลำต้องการสื่อให้ผู้ฟังได้รับทราบ ส่วนมากแล้วการลำผู้ไทของชาวบ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์แล้ว จะเป็นกลอนลำแบบเกี่ยวพาราสี มากกว่ากลอนลำแบบอื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างคำประพันธ์กลอนลำแบบพรรณนา

น้องนี้จิตประสงค์แล้วใจประสงค์แล้วเป็นแนวได้กะตามสว่างแสงทุกซั้ยละกินเกลือก้อน
กลอยมันน้องมีว่า แสงทุกซั้ยละกินแกบเกลือก้อนน้องมีแห่ง นกเขามิกินข้าวกินแต่ดินกะยัง
ใหญ่ น้องมักอ้ายกะคือด้ามตั้งนเก ขา น้องนี้ตั้งต่ออ้อย อ้อยกะเกิดเป็นเลาตั้งต่อ คววยตาเป้ากะเล่า
เป็นคววยท่าตั้งต่อไม้ ไม้กะเกิดเป็นขี้ตั้งต่อ (ชาย) ผู้ดีก็หากมี (หญิง) ซ้อน เสียตายได้ว่าจะเป็นของน้อง
สินอนแยงเฮ็ดต่างแวง ทางหลังเฮ็ดแวงแก้วทางหน้าเฮ็ดแวงแยง ตีนมือเข้าละแยงอ้ายก่อนงั้นแหละ
ปัจจุบันกลอนลำแบบพรรณนານี้ไม่ได้รับความนิยมเท่ากลอนลำแบบเกี่ยวพาราตี จึงไม่ได้
นำมาแสดง

ตัวอย่างคำประพันธ์กลอนลำแบบผญาเกี่ยวพาราตี

(ชาย) ใ้พี่น้องสาวเอ๋ย อันว่าวังเวงนี้มี ขอนหรือว่าบ่อ คันมีได้ขอนขว้างแหของอ้ายเยอะ
หว่านลงได้ คันมีได้เจือกแซ้แหอ้ายหว่านลง น้องเอ๋ย
(หญิง) อ้ายเอ๋ย อันว่าวังเวงนี้บ่อมีหยังจักสิ่งมีแต่น้ำจึงหลังปลาสิบ่อนแม่นบ่อมีน้องนี้คือตั้ง
แนวนามเชื้อดอกสะเดือบานเขว อ้ายมีเหลวตาต้องสิบานตายแล้งเปล่า บานบ่อมีผู้เก็บบานบ่อมีผู้ฮ้อย
สิพากันหล่นตาย นั้นแหละ
(ชาย) โอเด้น้องเอ๋ย เพื่อนำชาติที่ดวงดอกไม้ก้านเก็บพิมะหาคือละมีแมงมดไต่ตอมอยู่ตาม
ก้านเพื่อนำชาติที่ดวงหอมนี้บ่อมีเหยหอมกลิ่นได้แหละ ความหมายแมงมดผู้ยังท้อฟ้า ละหมายเมี้ยน
กระดุกดอม นั้นแหละ
(หญิง) อ้ายเอ๋ย ออย่ามาตีแกลงว่าเอาเลามาปลุกมีแม้นเชื้อชาติ อ้อยกินได้กะมิหวาน ย้านแต่
อ้ายมาตั่วะเหื่อน้องนี้ล้มหลงงมน้ำ ข้าวหมาตั่วะเหื่อน้องอย่าชู้มาแล้วผัดมิเอา นั้นแหละ
จะเห็นได้ว่าการได้ว่าการประพันธ์กลอนลำแบบคำผญาเกี่ยวพาราตี มีความคล้ายคลึงกับ
กลอนลำพรรณนา แต่จะต่างกันตรงความสั้นยาวของกลอนลำ และโอกาสที่นำไปใช้

จากตัวอย่างจะเห็น ได้ว่าการประพันธ์กลอนลำแบบ เกี่ยวพาราตี ของการลำผู้ไทยบ้านโพ
สว่าง เป็นลักษณะการลำแบบเกี่ยวพาราตี เนื้อหาของกลอนลำอาจมีความหมายถึงการรำพึงรำพันถึง
คนรักบ้าง การเล่านิทานบ้าง การบรรยายถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาบ้าง การอุปมา
อุปไมบบ้าง ขึ้นอยู่กับโอกาสที่นำไปใช้ นอกจากนี้การประพันธ์กลอนลำยังมีการสัมผัสให้เห็นเป็นช่วงๆ
บ้าง แต่ไม่กำหนดตำแหน่งสัมผัสที่ตายตัว ซึ่งก็จะมีสัมผัสคำ สัมผัสสระ และสัมผัสจำนวน เป็นต้น
ปัจจุบันไม่ค่อยได้รับการนิยมใช้แสดง ในส่วนของลักษณะกลอนลำแบบเกี่ยวพาราตีจะไม่มีการ
กำหนดรูปแบบสัมผัสที่ตายตัวเช่นเดียวกับกลอนลำแบบพรรณนา และรูปแบบคำประพันธ์ก็ไม่กำหนด
วรรคตอน หรือจำนวนพยางค์ในกลอนลำแต่อย่างใด แต่ลักษณะของ กลอนลำจะเป็นการโต้ตอบกัน

ระหว่าง ชาย กับ หญิง เนื้อหาของกลอนลำจะเป็นในเชิงเกี่ยวพราสีกัน ส่วนภาษาที่ใช้ในการประพันธ์ เป็นลักษณะของการเปรียบเทียบโดยใช้จำนวนพยางค์คล้ายกับคำประพันธ์ของภาคกลางคือการกล่าวเกินจริง ซึ่งกลอนลำแบบกลอนพญาเกี่ยวพราสีกันนี้จะไม่นิยมประพันธ์กันยาวนานนัก ด้วยเหตุผลคือ การโต้ตอบกันระหว่าง ชาย กับ หญิง นั้นเอง ซึ่งกลอนลำแบบเกี่ยวพราสีนี้เป็นที่นิยมในชาวผู้ไทย ตำบลกุคิมคุ้มใหม่

รูปแบบวิธีของการลำ

เริ่มต้นด้วยบทกลอนลำว่า

ไอ้นอ.....อ้ายเอย, บ่าวผู้ไทยเอย (กรณีฝ่ายหญิงลำ)

ไอ้นอ.....น้องเอย, สาวผู้ไทยเอย (กรณีฝ่ายชายลำ)

โดยนอ.....(ต่อด้วยกลอนลำ)

จากนั้นก็ต่อด้วยกลอนลำ และเมื่อจบบทความหรือกลอนลำก็จะมีสร้อยลง ตามลักษณะของการลำแบบกลอนพญา เช่น

.....ละนา .....นั่นแหละ

.....น้องเอย .....อ้ายเอย

ในช่วงของการดำเนินกลอนลำจะใช้ระดับเสียงที่ไม่กระโดดมาก คือเป็นคู่เสียง เช่น คู่ 2,3,4 และ 5 โดยจะผันเสียงตามลักษณะของคำและวรรณยุกต์ที่ใช้ ซึ่งรูปแบบในการลำนี้จะเป็นลักษณะของการลำล่อง กล่าวคือ ผู้ขับลำจะขับไปในทำนองของการลำ ส่วนนักดนตรีก็จะบรรเลงทำนองดนตรีไปพร้อมๆ กัน โดยทำนองของกลอนลำและทำนองดนตรีจะอยู่ในบันไดเสียงเดียวกัน และในช่วงของการลงจบของการลำผู้ไทยนั้น จากการศึกษพบว่า จะใช้การลากเสียงคล้ายๆ กับการเก็รึน โดยจะลากเสียงเป็นทำนองโดยลากเสียง(การเอื้อน)จากคำพยางค์สุดท้าย แล้วลากเสียงลงจบ

ตัวอย่างการล้มจบ

1. แบบที่ 1

- ด ร ด	ร ด ร ด	--- ล
---------	---------	-------

2. แบบที่ 2

- ร ม ร	--- ช	- ร ด ล
---------	-------	---------

3. แบบที่ 3

--- ร	----	- ร - ด	ร ด ร ด	--- ล
-------	------	---------	---------	-------

4. แบบที่ 4

--- ล	ด ร ฟ ช	-- ด -	- ร - ด	--- ล
-------	---------	--------	---------	-------

5. แบบที่ 5

--- ร	----	- ล - ด	- ร - ด	--- ล
-------	------	---------	---------	-------

6. แบบที่ 6

----	- ด ร ด	----	--- ม
------	---------	------	-------

7. แบบที่ 7

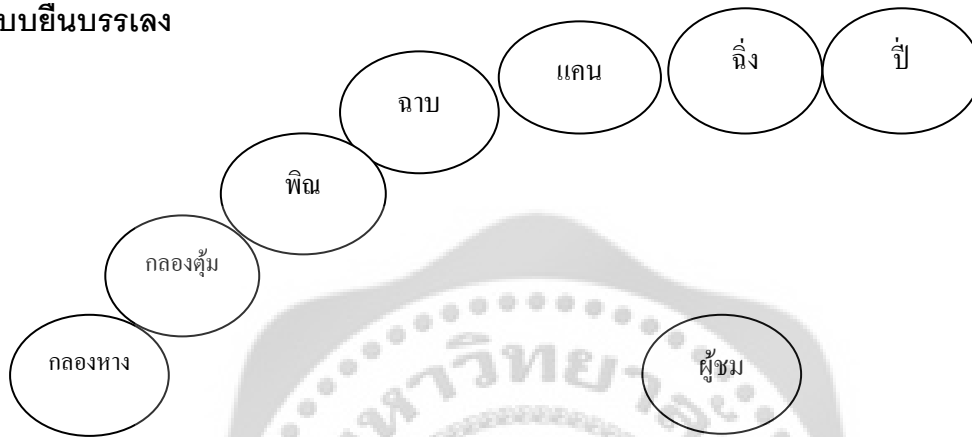
ด ร ม ร	ด ร ม ร	- ด ร ด	- ด ร ด	--- ล
---------	---------	---------	---------	-------

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า ในการลงจบในแต่ละวรรค จะลากเสียงลงจบที่เสียงเดียวกันโดยใน ตัวอย่างที่ยกมานั้นยกตัวอย่างในกลุ่มบันไดเสียง โด คือมีเสียง ด ร ม - ช ล และเสียง โด นั้นถือว่าเป็น เสียงตกหลัก tonic ในบันไดเสียงที่ใช้อยู่ ถ้าเป็นलयผู้ไทยน้อยกลุ่มเสียงตก ก็จะเปลี่ยนเป็นกลุ่ม บันไดเสียง ช ล ท - ร ม จะเห็นได้ว่าलयผู้ไทยน้อย ที่ใช้บรรเลงประกอบเสียงลำของฝ่าย (หญิง) นั้น จะอยู่ในบันไดเสียง ซอล ซึ่งส่วนมากแล้วถ้าเป็นงานการแสดงที่จำกัดเวลาแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า จะเล่นเฉพาะलयผู้ไทยใหญ่เพียงอย่างเดียว ซึ่งหมายถึงจะมีเพียงฝ่าย (ชาย) ร้องขับลำฝ่ายเดียว แต่ ฝ่าย(หญิง)จะแก้กลอนโต้ตอบเป็น ผญา แทน

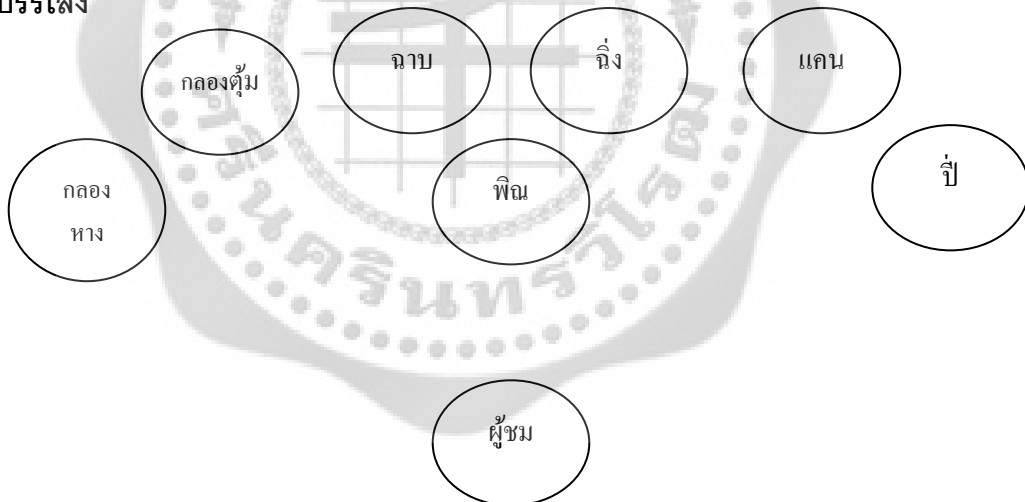
1.6 รูปแบบของวง

ในการจัดรูปแบบการแสดงและการจัดรูปแบบของวง จากการสัมภาษณ์ พ่อเฉลียว สกุลโพน พบว่า รูปแบบของการจัดวง มี 2 รูปแบบ ซึ่งจะใช้เฉพาะงานที่สำคัญ แต่รูปแบบการจัดก็จะไม่แน่นอนตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานที่ และความสะดวกในการบรรเลง

แบบยืนบรรเลง

แบบนั่งบรรเลง

1.7 การฝึกซ้อม

เมื่อมีการรับงานมาแล้ว หัวหน้าคณะ จะทำการบอกกล่าวนักดนตรีในวงว่าได้มีการรับงานเกิดขึ้น พร้อมกับบอกรายละเอียดว่าเป็นงานอะไร บรรเลงที่ไหน กี่วัน จะมีการซ้อมก่อนวันงาน 1 วัน ส่วนมากแล้วจะเป็นตอนค่ำหลังจากเสร็จงานไร่งานนาแล้ว

1.8 การรับงานการแสดง

การรับงานของชาวผู้ไทยบ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ นั้นจะรับงานที่เป็นงานมงคลเท่านั้น เช่น งานบุญตั้งผาม บุญตั้งตูบ งานบุญกฐิน บุญพะเหวด งานทอดผ้าป่า งานฉลองศาลา และการต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นงานบุญประจำปีของชาวอีสาน นายเฉลียว สกุลโพน เล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนการล้าผู้ไทยนั้นจะเป็นการล้าเพื่อที่จะใช้จับสาวเท่านั้น ซึ่งผู้ป่าว (ชายหนุ่ม) พอเสร็จหลังจากรับประทานข้าวเย็นเสร็จก็จะชวนกันไปจับสาวหมู่บ้านนั้นที่ ซึ่งอุปกรณ์ที่ช่วยในการจับสาวก็คือเครื่องดนตรี ได้แก่ พิณ แคน ปี่ผู้ไทย ซึ่งเสียงดนตรีก็เป็นสัญญาณบอกให้หญิงสาวรู้ว่า มีชายหนุ่มมาเยี่ยมเยียนที่บ้าน ด้วยปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไป การจับสาวด้วยวิธีนี้จึงเลือนหายไป ปัจจุบันการล้าผู้ไทยจึงเป็นการแสดงเพื่อความบันเทิง ซึ่งผู้ที่มาจ้างก็จะใช้วิธีโทรศัพท์หรือมาว่าจ้างถึงที่บ้าน จากนั้นหัวหน้าคณะ นายเฉลียว สกุลโพน หรือผู้ที่รู้จักกับผู้ที่มาว่าจ้างก็จะบอกกล่าวหัวหน้า หลังจากนั้นก็จะแจ้งทุกคนในวง และนัดวันซ้อม

1.9 รายได้

จากการสัมภาษณ์รายได้ของวงหรืออัตราค่าแสดงของคณะล้าผู้ไทยบ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ นี้อยู่ตั้งแต่ 500 บาทขึ้นไปจนถึง 4,000-5,000 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนของวันและระยะทางซึ่งจะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของราคา ถ้าเป็นงานใกล้ๆ หมู่บ้านไม่ห่างมากนัก ก็จะเป็น 500 – 2,000 บาท ถ้าเป็นงานระยะทางไกล เช่น ต่างอำเภอ ต่างจังหวัด ก็จะคิดงานละ 4,000 – 5,000 บาท การแสดงล้าผู้ไทยของคณะเฉลียวแล้วปีละ 10 งาน

ภาพประกอบ 10 สัมภาษณ์ พ่อเฉลียว สกุลโพน

1.10 การสืบทอดการลำผู้ไทย

การลำผู้ไทยในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์นั้น การสืบทอดจะสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ปาย่าตาทวดต่อกันมา นายเฉลียว สกุลโพน กล่าวว่า ตนได้สืบทอดการลำผู้ไทยมาจาก พ่อบุญวาน และพ่อแพง ซึ่งเป็น ปู่และพ่อของตน และตนเองก็ได้ถ่ายทอดให้กับลูกหลานและลูกศิษย์หลายรุ่น ส่วนมากแล้วก็เป็น การสืบทอดในหมู่บ้าน นายเฉลียว สกุลโพน ยังได้เป็นวิทยากรพิเศษให้กับชุมชนและสถานศึกษาต่างๆ อีกด้วย

2. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการลำผู้ไทยในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

2.1 สภาพทั่วไปของอำเภอเขาวง

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของอำเภอเขาวง

ในราว พ.ศ. 2384 ไทยกับเวียดนามนั้นได้ทำศึกกันเป็นประจำ โดยเวียดนามเคยยกพลเข้ามารบกวน (ชาย)ไทยอยู่เสมอ โดยอาศัยชนเผ่าต่างๆ ในแคว้นแดนลาวมีผู้ไทยและข่า เป็นกำลังเสบียงอาหาร ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรี จึงทรงสั่งให้พระมหาสงครามเป็นแม่ทัพ นำกำลังพลจากหัวเมืองต่างๆ ไปชวนอุปราชเมืองเวียงจันทน์ไปตีเมืองวังและเมืองใกล้เคียง จนผู้คนเมืองดังกล่าวเหล่านั้นแตกและหนีเข้าป่าไป ทำวพิชชกับทำวสาย (เจ้าเมืองเรณูนคร) ที่ไปในกองทัพติดตามเกลี้ยกล่อมผู้คนเมืองวัง เมืองตะโปน เมืองนอง เมืองพิณ เมืองคำม่วน และเมืองอื่นๆ มาได้ประมาณ 5,000 คน ในจำนวนผู้ที่ถูกกวาดต้อนมานั้นมีบุคคลชั้นหัวหน้ารวมอยู่ด้วยคือ ราชวงศ์กอ ทำวด้วงบุตรเจ้าเมืองวังหาญดอกเลา ทำวต้อบุตรอุปฮาด ผู้คนเหล่านั้นถูกกวาดต้อนลงมาข้ามแม่น้ำโขงสู่แดนไทย โดยเข้ามาทางอำเภอธาตุพนม จนมาถึงหลังเทือกเขาภูพานก็ปล่อยให้เป็นอิสระทำมาหากินได้ตามอัธยาศัย สถานที่เหล่านี้คือบริเวณคำฝักแพว แปะองฟ้า ภูอานม้านาเตโธ ชั่วไม้แก่น บ้านแก่งกะอาน ภูเต่าเก่า เหล่าแม่นาง ยา งสามต้น อ้นสามซุ้ม ชั่วดำถ้ำมือ สบหัวแซ่ แ่งห้วยมะนน บ้านฮ้างน้ำท่วม อยู่บนภูเขาภูพานทั้งหมด ทิศเหนือติดบ้านสร้างค้อ ทิศตะวันออกตั้งแต่นบ้านนาหลัก บ้านดิว บ้านกุดฝิ่งแดง จดภูพานชาน

ทำวกอ (ราชวงศ์กอ) ทำวด้วง และทำวต้อ พร้อมด้วยสมัครพรรคพวกได้อาศัยอยู่หลังเขาภูพานมาเป็นเวลานานพอสมควร ก็ยังเห็นว่าพื้นที่ไม่เหมาะสมในการทำมาหากินและปักหลักได้ จึงได้นำพวกพ้องพี่น้องทั้งหลายจากหลังเขาภูพานมาตั้งที่แห่งหนึ่งเป็นบริเวณกว้าง เป็นที่ราบลุ่ม มีหนองน้ำ ห้วยบึง ลำน้ำยังมาก พอที่จะอาศัย ทำมาหากินได้ มีทั้งป่าไม้เขียวชอุ่มชุ่มชื้นน่าอยู่อาศัย จึงพร้อมใจกันปักหลักอยู่ตรงนี้ซึ่งที่มีหนองน้ำที่มี(ปล)ตั้งอยู่กลางน้ำ จึงให้ชื่อว่าบ้านกุดสิมนารายณ์ (ปัจจุบันคือพื้นที่อำเภอเขาวง) ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาล ที่ 3 ได้ทรงแต่งตั้งให้ราชวงศ์กอ หัวหน้าครอบครัวผู้ไทยที่มาจากเมืองวัง เป็นพระอธิบศรีวงศา พร้อมยกฐานะบ้านกุดสิมนารายณ์

เป็นเมืองกุตสิมนารายณ์และให้พระธิเบศรวงศาเป็นเจ้าเมืองคนแรก ในปีพ.ศ. 2451เมืองกุตสิมนารายณ์ก็เปลี่ยนเป็น อำเภอกุตสิมนารายณ์ ขึ้นกับเมืองกาฬสินธุ์ ต่อมาเมื่อกลางเดือนมีนาคม พ.ศ. 2456 ได้มีการย้ายที่ว่าการอำเภอกุตสิมนารายณ์ไปตั้งที่บ้านบัวขาวพร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อจาก อังกุตสิมนารายณ์ เป็น อำเภอกุตสิมนารายณ์ ครอบคลุมพื้นที่ส่วนที่ตั้งเมืองกุตสิมนารายณ์ก็มีฐานะเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเขาวง คือตำบลคุ้มเก่า ในปัจจุบันจนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2512 จึงได้มีการประกาศตั้งกิ่งอำเภอเขาวงขึ้นซึ่งเป็นชื่อที่สอดคล้องกับภูมิประเทศที่มีภูเขาล้อมรอบ โดยสร้างที่ว่าการกิ่งอำเภอ ณ หมู่ที่ 3 ตำบลคุ้มเก่า ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2517 จึงได้ยกฐานะเป็นอำเภอเขาวง จนถึงปัจจุบันนี้

ในการเดินทางไปเก็บข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เส้นทาง หมายเลขทางหลวง 2044 เส้นทางกุตสิมนารายณ์ จากนั้นวิ่งตามเส้นทางไป 22 กิโลเมตร ก็ถึงอำเภอเขาวง ก่อนถึงตัวอำเภอประมาณ 5 กิโลเมตร จะมีป้ายบอกทาง บ้านโนนสว่าง เลี้ยวซ้าย เข้าไปประมาณ 5 กิโลเมตร ก็จะถึงตัวหมู่บ้านโนนสว่าง ซึ่งเป็นสถานที่ที่ผู้วิจัยเลือกเป็นพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้

2.1.2 ลักษณะภูมิศาสตร์

อำเภอเขาวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดกาฬสินธุ์ และอยู่บริเวณเทือกเขาภูพาน ระยะทางห่างจากตัวจังหวัด 98 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 205 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดกับอำเภอและจังหวัดอื่น ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ	อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร
ทิศใต้	ติดกับ	อำเภอกุตสิมนารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
ทิศตะวันออกเฉียง	ติดกับ	อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร
ทิศตะวันตก	ติดกับ	อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร

แผนที่อำเภอเขาวง

ภาพประกอบ 11 แสดงแผนที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ที่มา: สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มงานยุทธศาสตร์ 25 มีนาคม 2550

2.1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ราบกว้างมีลักษณะเป็นแอ่ง มีภูเขาล้อมรอบ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีเทือกเขาภูพานโอบล้อมพื้นที่รอบ ทางทิศใต้มีน้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำลำพะยัง ซึ่งจะมีเฉพาะฤดูฝน ไหลผ่านเท่านั้น สภาพภูมิอากาศ เป็นลักษณะแบบรุ่ม เมืองร้อน เนื่องจากที่ตั้งอำเภอมีภูเขาล้อมรอบ อากาศจึงค่อนข้างหนาวจัดในฤดูหนาวและลมค่อนข้างแรงตามบริเวณเชิงเขาเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคมของทุกปีลักษณะอากาศเป็นแบบมรสุมมี 3 ฤดูคือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว

2.1.4 การคมนาคม

ใช้การคมนาคมทางบก ด้วยถนนทางหลวงแผ่นดิน และถนนระหว่างตำบลหมู่บ้าน

2.1.5 การสาธารณสุข

มีสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ ดังนี้

- 1) โรงพยาบาลขนาด 60 จำนวน 1 แห่ง
- 2) สถานีอนามัย จำนวน 5 แห่ง

2.1.6 การศึกษา

มีสถานศึกษาในสังกัด ดังนี้

- 1) สังกัดการประถมศึกษาจำนวน 16 แห่ง
- 2) สังกัดสามัญศึกษาจำนวน 3 แห่ง
- 3) สังกัดการศึกษานอกโรงเรียนจำนวน 1 แห่ง
- 4) สังกัดอาชีวศึกษาจำนวน 1 แห่ง
- 5) สังกัดเอกชน จำนวน 1 แห่ง

2.1.7 การปกครอง

อำเภอเขาวงประกอบด้วยตำบลที่อยู่ในความปกครองทั้งสิ้น 6 ตำบล ประกอบด้วย

- 1) ตำบลคุ้มเก่า
- 2) ตำบลสงเปลือย
- 3) ตำบลหนองผือ
- 4) ตำบลสระพังทอง
- 5) ตำบลกุดปลาเค้า
- 6) ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่

การศึกษาวิจัยการลำไยของไทยของอำเภอเขาวง ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โพนสวรรค์ บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนาม

2.1.8 สภาพทั่วไปของตำบลกุดสิมคุ้มใหม่

ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่อยู่ในเขต การปกครองของอำเภอเขาวงประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน หมู่ 1 บ้านกุดสิมคุ้มใหม่ หมู่ 2 บ้านกุดสิมคุ้มใหม่ หมู่ 3 บ้านกุดกว้าง หมู่ 4 บ้านกุดสิมคุ้มใหม่ หมู่ 5 บ้านโนนสำราญ หมู่ 6 บ้านโพนสว่าง หมู่ 7 บ้านโพนวิมาน หมู่ 8 บ้านสมสนุก หมู่ 9 บ้านกุดสิมพัฒนา หมู่ 10 บ้านดอนจันทร์ หมู่ 11 บ้านโนนศิวิไล หมู่ 12 บ้านโพนสวรรค์ ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ ได้แบ่งเขต การปกครองออกเป็น 2 ส่วน คือเขตการปกครองของเทศบาลตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ ได้แก่ หมู่ที่ 1,2,3 ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ ได้แก่ หมู่ที่ 4,5,6,7,8,9,10,11,12 ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเขาวงห่างจากอำเภอประมาณ 3 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ	เขตตำบลสระพังทอง อำเภอเขาวง
ทิศใต้	ติดกับ	เขตตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอภูจินารายณ์
ทิศตะวันออก	ติดกับ	เขตตำบลคุ้มเก่า ตำบลสงเปลือย อำเภอเขาวง
ทิศตะวันตก	ติดกับ	เขตตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอภูจินารายณ์

2.1.9 สภาพสังคมและเศรษฐกิจ

โครงสร้างทางสังคมโดยทั่วไป เป็นสังคมแบบเกษตรกรรม ประชาชนอยู่กันแบบพึ่งพาอาศัยกัน ส่วนโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นการประกอบอาชีพทางการเกษตร รายได้มาจากการผลิตข้าว การทำนาตามฤดูกาล ทำสวน ทำไร่ ค้าขาย และทอผ้าพื้นเมืองหลังฤดูทำนา เช่นเดียวกับชุมชนในตำบลกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จำนวนประชากร ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ มีประชากรทั้งสิ้น 2,920 คน เป็น(ชาย) 1454 คน เป็น(หญิง) 1416 คน ประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ ส่วนใหญ่เป็นชาวผู้ไทยที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษ เช่นเดียวกับตำบลกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ แต่จากการสัมภาษณ์ได้รับการยืนยันว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลกุดสิมคุ่มใหม่เป็นชาวผู้ไทยล้วน

2.2 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 การดำรงชีวิตของชาวผู้ไทย

โครงสร้างการดำรงชีวิตของชาวผู้ไทยในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านก็จะอยู่กันแบบพี่น้อง ช่วยเหลือเกื้อหนุน การใช้ชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่ตอนเช้าก็จะออกไปทำงาน ทำนา ทำสวน ทำไร่ จะกลับเข้าบ้านก็ตะวันตกดิน ในฤดูทำนา ชีวิตส่วนใหญ่ก็จะอยู่ที่ทุ่งนาเป็นส่วนใหญ่ ออกบ้านตั้งแต่ตะวันยังไม่ขึ้น กลับเข้าบ้านตะวันตกดินแล้ว หลังจากรับประทานอาหารเย็นเสร็จชาวบ้านก็จะออกมานั่งหน้าบ้าน รวมกลุ่ม มนึ่งคุยกัน บ้างก็ร้องรำทำเพลงและเพลงที่กล่าวนั้นก็คือการลำผู้ไทยนั่นเอง ในบางครั้งเนื้อหาในการแสดงลำผู้ไทยเองก็บ่งบอกถึงการดำรงชีวิตของชาวผู้ไทยด้วย การดำรงชีวิตของชาวผู้ไทยก็ไม่แตกต่างจากชาวบ้านอีสานโดยทั่วไป

2.2.2 การประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพของชาวผู้ไทยโดยทั่วไปเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชาชนอยู่กันแบบพึ่งพาอาศัยกัน รายได้ส่วนใหญ่มาจากการผลิตข้าว การทำนาตามฤดูกาล ทำสวน ทำไร่ ค้าขาย และทอผ้าพื้นเมือง หลังฤดูทำนา การทอผ้าของชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่นั้น ก็ยังคงเกี่ยวเนื่องกับการลำผู้ไทยเหตุเพราะเสื้อผ้าที่ผู้แสดงในสวมใส่ในการลำผู้ไทยนั้นก็เป็นผ้าที่ผู้แสดงทอเอง ในส่วนของชุดผู้ชายก็เป็นแม่บ้านที่ทอให้

2.2.3 การแต่งกาย

วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ จะมีเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยคือการแต่งกายด้วยผ้าฝ้ายมัดย้อมด้วยสีครามที่ได้จากต้นครามแท้ มิใช่สีสังเคราะห์ ฉะนั้นเครื่องแต่งกายของชาวไทยจึงมักจะเป็นสีดำ เช่นเดียวกับชาวไทยในตำบลและอำเภออื่นๆ ชาวผู้ไทยตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ในยุคปัจจุบัน ก็เช่นเดียวกับชาวไทยอำเภอภูจินารายณ์ และอำเภอคำม่วง คือพบว่าลักษณะการแต่งกายของชาวไทยจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ขึ้นไป จะแต่งกายคล้ายกับชาวไทยอีสานทั่วไปตามสมัยนิยม และยังคงมีบางกลุ่มที่แต่งกายแบบผสมผสาน ส่วนกลุ่มวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน แทบไม่เหลือการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยให้เห็นเลย นอกจากจะมีเทศกาลหรือมีการแสดงการรำผู้ไทยเท่านั้นถึงจะแต่งเป็นชุดผู้ไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเทคโนโลยีที่ทันสมัย เข้ามามีบทบาทอิทธิพลต่อชาวชุมชนในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ เช่นเดียวกับชาวตำบลบ้านโพน อำเภอคำม่วง และตำบลกุดหว้า อำเภอภูจินารายณ์

ภาพประกอบ 12 การแต่งกายของชาวไทยตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง

2.2.4 ภาษา

วัฒนธรรมทางด้านภาษาของชาวบ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ใช้ในการสื่อสารกันนั้น คือ ภาษาผู้ไทย ซึ่งเป็นภาษาหลักที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชาวไทยที่ใช้พูดสื่อสารกันในทุกเพศทุกวัย แต่สำเนียงจะแตกต่างจากชาวบ้านโพน ซึ่งภาษาพูดของชาวตำบลกุดสิมคุ่มใหม่นั้นจะคล้ายกับชาวไทยในตำบล กุดหว้า อำเภอ ภูจินารายณ์ ภาษาที่ใช้ในการแสดงการรำผู้ไทยเองก็เป็นภาษาผู้ไทยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนที่เป็นภาษาที่ใช้โดยทั่วไปในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ที่ใช้พูดคุยกันอยู่แล้ว (ตัวอย่างมีในภาคผนวก)

2.2.5 ความเชื่อ

ชาวผู้ไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อที่มีอิทธิพลมาจากบรรพบุรุษ ส่วนใหญ่ยังนับถือผี บรรพบุรุษอยู่ในการทำพิธีทางศาสนาทุก โดยบรรพบุรุษเป็นผู้บอกกล่าวว่าสิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควร สิ่งใดดี ไม่ดีอย่างไรและเชื่อว่าทุกคนมีผีคุ้มครอง และในทุก ครั้งที่มีการประกอบพิธีใดๆ ก็ตามชาวผู้ไทยเองก็ยังไม่ลืมที่จะประกอบพิธีหรือบูชาผี บรรพบุรุษ เช่น ในการถวายภัตตาหารพระ เสร็จแล้วหลังจากนั้นก็จะต้องจัดสำรับข้าวมาวางนอกบ้านหรือข้างรั้ววัดเพื่อจะทำให้ผีบรรพบุรุษมารับของที่นำมาให้ และในบางครั้งก็จะกราบไหว้หรือขอพรในสิ่งที่ตนเองอยากได้หรือปรารถนา รวมถึงการสักการบูชา หรือการประกอบพิธี แม้แต่ก่อนการขึ้นแสดงการลำผู้ไทยเองก็ยังคงมีพิธีที่ผู้แสดงต้องกระทำเป็นประจำก่อนการแสดงทุกครั้ง

2.2.6 ประเพณี

วัฒนธรรมประเพณีเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ชนชาติ เชื้อสาย เผ่าพันธุ์ ความเชื่อ ศาสนา ศิลปะ ของชุมชนนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ลักษณะวัฒนธรรมของชุมชนใน ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ มีวัฒนธรรมที่มีทั้งความต่างและความเหมือนจากชาวอีสานโดยทั่วไป เนื่องจากในอดีตนั้นพื้นที่อาศัยของชาวผู้ไทยตั้งแต่ครั้งที่อพยพมาจากเมืองวัง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แต่ในปัจจุบันประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ส่วนใหญ่มี เชื้อสายเป็นชาวผู้ไทย และมีประชาชนบางส่วนเป็นชาวอีสานทั่วไปเพราะเหตุความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ ทางสังคม การคมนาคม การสื่อสาร และเทคโนโลยีต่างๆ ประชาชนมีการติดต่อสื่อสารไปมาหาสู่กันได้สะดวกสบาย มีการขยายครอบครัว ชาวผู้ไทยแต่งงานกับชาวไทยอีสาน บ้างก็ย้ายเข้ามาอยู่ บ้างก็ย้ายไปอยู่ที่อื่น ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของตำบลกุดสิมคุ่มใหม่จึงเป็นในลักษณะผสมผสาน แต่ถึงอย่างไรก็ไม่ทิ้งความเป็นเอกลักษณ์อันดั้งเดิมของชาวตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ไปได้ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนความเป็นชาวผู้ไทยก็ยังคงติดตัวไปตลอด ซึ่งชาวผู้ไทยจะเป็น ผู้มีความสามัคคี ชยัน ซื่อสัตย์ อดทน ชอบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งนับว่าเป็นเอกลักษณ์ที่ดั้งเดิมควรยกย่องเป็นอย่างยิ่ง และประเพณีต่างๆที่ชาวผู้ไทยได้กระทำกันเป็นประจำยังคงขาดไม่ได้กับการจัดกิจกรรมรื่นเริง ซึ่งเป็นสิ่งที่คู่กันมา การลำผู้ไทยก็เป็นศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งที่ควบคู่กันมากับประเพณีของชาวผู้ไทยเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่สร้างความสนุกสนานรื่นเริงให้กับชุมชนมาโดยตลอด

2.2.7 ที่อยู่อาศัย

วัฒนธรรมเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย บ้านเรือนหรือที่อยู่อาศัยของชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ ที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบันจะเป็นลักษณะคล้ายกับบ้านเรือนของชาวไทยอีสานทั่วไปแต่ก็ยังมีบางหลังที่ยังคงรูปแบบคล้ายเรือนผู้ไทยโบราณโดยจะเป็นเรือนไม้ได้ถุนโค้งยกเสาสูงประมาณ 2 เมตร หลังคามุงสังกะสีหรือกระเบื้อง ตัวเรือนทำด้วยไม้กระดานวางทับซ้อนกันหลายแผ่น มีหน้าต่างรอบตัวบ้าน

บันไดทางขึ้นบ้านสมัยก่อนจะมี 2 ด้าน คือ มีบันไดหลังบ้านและหน้าบ้าน ปัจจุบันจะไม่มีให้เห็นแล้ว จะมีเพียงที่ตำบลโพน อำเภอคำม่วง ที่จำลองไว้ในศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทย ผ้าไหมแพรวา อ.คำม่วง เท่านั้น จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ได้เล่าให้ฟังว่าสมัยก่อนบ้านเรือนของชาวผู้ไทยมี 2 ชั้น (ระเบียงหน้าบ้าน) ในการไปจับสาวนั้น ฝ่ายชายก็จะบรรเลงดนตรีไปถึงชาน หน้าบ้าน และก็ขอขึ้นบ้านเมื่อได้รับอนุญาตจากฝ่ายหญิงจึงจะสามารถขึ้นไปได้ ในการพูดคุยกันก็จะเป็นทำนองการลำผู้ไทยเกี่ยวพาราดี แบบผญาโต้ตอบกันไปมา

ภาพประกอบ 13 บ้านเรือนชาวผู้ไทยตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

2.2.8 วัฒนธรรมทางศาสนา

ชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่นับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับชาวไทยทั่วไป แต่ก็ยังมีชนบางกลุ่มซึ่งก็ถือเป็นส่วนน้อยที่นับถือศาสนาพุทธและนับถือผีควบคู่กันไปตามบรรพบุรุษเคยนับถือกันมา ซึ่งเชื่อกันว่าท่านเหล่านี้จะช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายที่จะเกิดขึ้นให้หายไป หรือต้องการที่จะขออะไรท่านก็สามารถให้ได้ หากปฏิบัติตามอย่างถูกต้องการปฏิบัติตนส่วนใหญ่ชาวผู้ไทยเองก็แสดงออกทางวัฒนธรรมทางศาสนาเหมือนกับประชาชนชาวอีสานทั่วไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เข้าวัดทำบุญตามโอกาสและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ในการประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเองก็มีความเกี่ยวเนื่องกับการลำผู้ไทยด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะก่อนการแสดง ซึ่งจะต้องมีการทำพิธี ที่ผู้แสดงต้องไหว้พระและกล่าวคำไหว้ครูก่อนขึ้นแสดง ซึ่งก็จะมี การทอ นะ โม 3 จบ และต่อด้วยคำไหว้ครู แม้กระทั่งการแสดงเองก็บ่งบอกถึงการเป็นชาวพุทธ เช่น มารยาท การเคารพนับถือผู้ใหญ่ ภาษาที่อ่อนหวาน กิริยาที่อ่อนน้อม ที่มีอยู่ในการแสดงตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งชาวผู้ไทยเองก็นับถือศาสนาพุทธ การกระทำทุกอย่างก็เป็นแบบชาวพุทธที่ปฏิบัติติดต่อกันมา

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษา การรวบรวม เนื้อร้องและบันทึกทำนองดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบเป็นโน้ตไทย

1. รวบรวมเนื้อร้อง

การลำผู้ไทยของ ชาวผู้ไทยหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ นั้น จะมีรูปแบบของการลำที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง กลอนลำจะเป็นลักษณะกลอนแบบฉันทลักษณ์พราสิดี ได้ต่อกันไปมา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า เนื้อร้องที่นิยมกันนั้น มีดังต่อไปนี้

กลอนลำฉันทลักษณ์พราสิดี

กลอนเกริ่นนำ

(ชาย) อ้ายนี่คือจั่งแฉวงนามแบ่หากินกายเขต มาพบพู่ มหมากเชื้อ มาพบเครื่องหมากแข่ง มาพบแหงหมากพร้าว มาพบสาวผู้เก้ เห็นแล้วมิเยอะเมื่อ อ้ายนี้ว่าอยากลองมาเล่นตามเห้อมันค่อง มีของย่านเพื่อนเฝ้ามีเจ้าย่านเพื่อนโง่ เหืออ้ายขอกินน้ำกะบวยค่าน้ำเจ้าแน่ กินกะกินตั้งแต่กะบวยน้องละส่งคืนน้องเอ๋ย

(หญิง) อยู่บ้านเหลอเดอ้ายไซวาจาบอกร้องแน่ อยู่บ้านเหลอแท้ๆ เหือจาเว้ามาเบ็งดู

(ชาย) อ้ายหากเนาอยู่บ้านขอนแก่นขวางตะวันบ่อเจ้ามิเห็นจักเทือ อ้ายอยู่บ้านลับลิ้มฟ้าเจ้าจึงเห็น พอแต่มาเห็นหน้า เยอะขอจากถามข่าวเบ็งได้อ้ายเยอะถามข่าวน้ำ เยอะถามข่าวทางปลา อ้ายเยอะถามข่าวนาถามข่าวทางข้าว ถามข่าวเจ้าว่ามัว โผแล้วหรือบ่อ หรือว่ามีแต่ซู้ฝัวซ้อบ่อมีซิ่นบ่อ อ้ายเยอะถามข่าวกโโพธิ์เนื่องเทิงหัวเฮือนยังค้อยอยู่ดีบ่อ หรือว่ามีผู้ตัดฮากซั นพันหกแก้วจายแล้วตั้งแต่เหิง น้องเอ๋ย

(หญิง) อ้ายเอ๋ย อ้ายมาถามข่าวบ้านที่อยู่ภูมิลานยังค้อยสำราญสุขอยู่สบายหายฮ้อน น้องหากเนาวิในห้องคนเดียวแล้งเปล่า หาผู้มาปากเว้าแลงเข้าแมนบ่อมีนั้นแหละ

กลอนลำดำเนินกลอนแบบเกี่ยวพราสิดี

(ชาย) ใ้พี่น้องสาวเอ๋ย อันว่าวังเวินนี้มีซอนหรือว่าบ่อ คันมิได้ซอนขวางแหทองอ้ายเยอะหวานลงได้ คันมิได้แจ้อกแซ่ แหอ้ายหวานลง น้องเอ๋ย

(หญิง) อ้ายเอ๋ย อันว่าวังเวินนี้บ่อมีหยังจักสิ่ง มีแต่น้ำจิ่งหลังปลาบ่อนแมนบ่อมี น้องนี่คือดังแฉวงนามเชือดอกสะเดือบานนเขียว อ้ายมิเหลียวตาต้องสิบานตายแล้งเปล่า บานบ่อมีผู้เก็บบานบ่อมีผู้ฮ้อย สิพากันหล่นตาย นั้นแหละ

(ชาย) ใ้เด้น้องเอ๋ย เห็นว่าชาติที่ดวงดอกไม้ก้านเก็บพิมะหาคือละมีแมงมดได้ตอมอยู่ตามก้าน เห็นว่าชาติที่ดวงหอมนี้ บ่มีเหยหอมกลืนได้แหละ ความหมายแมงมดผู้ยังท้อฟ้า ละหมายเมี้ยนกระดูกตอม นั้นแหละ

(หญิง) อ้ายเอ้ย อย่มาตีแกลงเว้าเอาเลามาปลุกมีแม่นเชื้อชาติอ้อยกินได้กะมิหวาน ย้านแต่ อ้ายมาตัวเหื่อน้องนี้ล้มหลงมน้ำ ข้าวห่ม่าตัวเหื่อน้องอ้ายชู้มาแล้วผัดมีเอา นั้นแหละ

(ชาย) ใ้น้องเอ้ย คั้นมีมักอ้ายมิเว้าคั้นมีเอาอ้ายมิว่ามีแม่นท่ากะมีตีควายลงตกกะเทินว่า ได้ลงลาย ใ้หนองสะโนให้มันชุน กุ้งมิฟู ปูมิบ่อนล่าแล้ว แม่มิจนยอม น้องเอ้ย

(หญิง) ใ้น้องอ้ายเอ้ย แนวว่าบ้านไกลบ้านอ้ายอ้ายยันแต่มีเฮืองหลายเด้อ แนวว่าเมืองไกล เมือง อ้ายอ้ายยันแต่มีได้ เป็นแนวลมพัดไม้กะยังเป็องเข้าเสอเดียว น้องนี้เป็นตั้งลมพัดเป็องใบตอง เหลืองเป็องปิ่นถักลิ้นอ้ายใบน่องหล่นลง ลมพัดในสีฟอ ึงเกี้ยวง่าอ้ายละงอยง่ากหรือง่ากลาง หรือ ระหว่างง่าเค้าสาวเลอเด้ละมานั่งเค้าเม้า มานั่งเฝ้าบ่าวพี่ชายเด้นอ

(ชาย) ใ้เด้น้องเอ้ย อ้ายนี้อ้ายบ่มีหยังติดตนตัวอ้ายกะล้าง อ้ายบ่หยังค่างเลากินเกลี้ยง อ้อยฮ้อยยงสิย้อยฮ้ำก้านแม่นบ่มี อ้ายนี้บ่อดอ้อ อ้อยฮ้อยคืออ้อยกลางกอก กาบมิห่อหน่ออ้อยกะมิซอน ชู้สิซ้อนเมียอ้ายแม่นบ่มี น้องเอ้ย

(หญิง) ข่อยกะคือกันนั้นแหละ สิบคนมานั่งแชนคนมานั่งเฝ้ามีปานเงาเจ้ามาเหลี่ยม สิบคนมานั่งแชนคนมานั่งเฝ้ามีปานเจ้าผู้่างกาย คั้นมีมิได้เว้าอกสิเน่านมใน คั้นมีมิได้ไซ วาจากสิเพแตกแล้ง คั้นคือค้ำจาต่านสิสาบานได้ทุกท่า คั้นมีคือปากเว้าเหือผีเข้าลวงพุง น้องกะทอผืน ผ้าแพรวาประสงคี่ใส่ น้องกะหีบเสื่อไว้ประสงคี่อ้ายแต่ผู้เดว นั้นแหละ

(ชาย) ใ้น้องสาวเอ้ย อ้ายเยอะตายเป็นเสื่อกลางมะเกลือเหือเจ้านุ่งเบ็งเด้ ยังเป็นคนมัน มิได้กล่อมก้อตายเป็น เสื่อคือกะได้กล่อมคิง ปานไต่เดสิได้จุงแขนเข้าพาขวัญ บ่อนไซหน่วย มืออ้าย บ่อนไซกา มือขวาบ่อนไซไก่ บาดผู้ใหญ่มานั่งล้อมพายเหล่าเข้าใส่มือ อ้ายนี้มิได้น้องมิหวังว่าสิเอาไฟ มิได้ไถสิเชลงเป็นงอน คั้นมิได้ชู้ซ้อนเฮือนน้องอ้ายมิยอม

(หญิง) น้องนี้จิตประสงคี่แล้ว ใจประสงคี่แล้วเป็นแนวได้กะตามล่าง แชนทุกซ้ออ้ายละกิน เกลือก้อนกลอยมัน น้องมักอ้ายกะคือด้ามตั้งนกเขา น้องนี้ตั้งต่ออ้อย อ้อยกะเกิดเป็นเลาตั้งต่อ ควาย ตาเป่าของน้องมาเป็นของเพิ่นผู้่อื่นเสียนอ คั้นมาเป็นของน้องสินอนแยงเฮ็ดต่างแวงน ทางหลังเฮ็ดแวงน แก้ว ทางหน้าเฮ็ดแวงนแยง ตื่นมือเข้าละแยงอ้ายก่อนงาย นั้นแหละ

(ชาย) ใ้น้องสาวเอ้ย อ้ายนี้ทุกซ้อบ่มีเสื่อผ้าฝ่าเฮือนดี อ้ายยังพอลืออยู่ ทุกซ้อบ่มีคูซ้อนผัด นอนลืออยู่ผู้เดว ทุกซ้อปีนี้ได้พอนั่งหนั่ง ทุกซ้อปีหลังยังพอนั่งง่าสาด บาดละว่าทุกซ้อปีละมานี้ผัดนอนกลิ้ง เกลือก้อซัดดิน ทุกซ้อปีนี้ได้เงินพอซ้อควาย ทุกซ้อปีกลายยังได้เงินพอซ้อซ้าง ทุก ซ้อปีละมาย้านได้เป็นชู้ซ้อง คอบทางเจ้าแม่นบ่อยไล นั้นแหละ

(หญิง) อ้ายเอ้ยเจ้าอ้ายบ่สมภารอ้ายลงต่ำ เหืออ้ายตัดไม้ค้ำชู้ขึ้นเหือมันสูง คั้นแม่นวาสนา สมอ้าย ทางนางสิก็มิใส่ คั้นสมภารอ้ายตกต่ำค้อยทางน้องสินั่งลง นั้นแหละ

(ชาย) ใช้น้องสาวเอ๋ย เจ้าผู้โพธิ์ศรีสร้อยไพบนาถ่านก่อง คันมิได้ผู้ต้องพะอวนอ้ายสิแหวหา อ้ายนี้คนบุญน้อยสมภาคอ้ายต่ำ แม่นสิตัดไม้ค้ำป่าไม้ยูง ชูขึ้นยันมิเพียง คือตั้งหญ้าแฝกเหียนมิปก เหลี่ยมภูเขา ซาติที่แนวราหูบ่อมิเปรียบเที ยมพระจันทร์ได้ คือตั้งเครือผักส้ม มีสมเครือผักไซ่ คือตั้งเชื้อ ไก่กุ่มบ่อสมเชื้อไก่คู่

(หญิง) น้องนี้พออยากถิมโตล้มคือตั้งแม่ควาย น้องนี้พออยากถิมโตต ายคือตั้งแม่ช้าง อ้าย ละเทียบมาตัวเหื่อน้องนี้ค่างคือตั้งเดือนแสม เดือนแสมค่างชาวเมืองเพิ่นมิสา ตัวน้องค่างชาวบ้า นเพิ่น ส่าลือ อ้ายนี้เที่ยว มาตัวเหื่อน้องนี้สร้าง หมอนนุ่นเก็บดอกดาบ่อเด่ ตัวเหื่อน้องนี้สร้างหมอนลายเก็บ ดอกถีเพิ่นผู้บ่อได้สร้างส่งมาได้แหไปแทน

(ชาย) ใช้น้องสาวเอ๋ย เหื่ออ้ายไลลีมน้องมิหวังไลลีมง่าย ฟ้ามิหงาย ทรายมิปั้น หินอยู่หน้า บ่อพูขึ้นแม่มิไล เหื่ออ้ายไลลีมน้องมิหวัง ไลลีมง่าย กกกกล้วยบ่อเกิดเป็นหนาม กกขามมิเกิดเป็นหม่ กกท่มมิเกิดเป็นชูข้างชูป้ามิวางน้องเห่แกไฟ คันมิได้น้องตายไปอ้ายมิเกิด สิสะเดิดขึ้นฟ้าไปถ่าอยู่ สวรรค์ มิได้นอนนำน้องตายไปอ้ายมิแล้ว ตายไปเข้าตงแห้วไฟไหม้อ้ายมิลิมตายเป็นผี อ้ายละสิเป็น ต้ามิได้กินข้าวจ้านำน้องแม่มิยอม น้องเอ๋ย

(หญิง) ขอยกะคือเดว นั้นแหล่ว คันมิได้อ้ายตายไปน้องมิเนา ไปตามเหยื่อคือจั่งม้อนนอน น้ำคือจั่งควาย คันอ้ายตายเป็นหีนน้องละกลืนหาฮอย คันอ้ายตายเป็นหอยละอินฮอยหาก้อย คันอ้าย ตายเป็นอ้อยสิเป็นกลอยเกี่ยวกอด คันเจ้าทอดยอดขึ้นละน่าเกี่ยวอ้อยมิเซา นั้นแหล่ว

(ชาย) ใช้น้องสาวเอ๋ย ขอเหื่อสายสมรน้องคณิงชายผู้เป็นหวังแต่เดื่อ พอให้หายหวังฮ้อน ทางอ้ายผู้ห่างไกล คันแม่บ้านมิฮ้างน้องอย่าไลลีมชายเดือนมิหงายกลางวันน้องอย่าไลลีมอ้าย วันมิ ปองเป็นมื่อยามได้อาย่าตีวะหลาย สาวค่านางมิตายอย่าสิละอ้าย ไว้ให้ตายค่างอยู่ผู้เดว ใ้ นอเจ้าผู้ เดือนดาวแจ่งยุพา เื่อโลก ขอให้ใสสองแจ่งแยงอ้อยอดพี่ชายแต่เดื่อ

(หญิง) อ้ายเอ๋ยอ้ายสิถิมให้คิดเบิ่งไกลๆ แต่เดื่อ อ้ายสิไลเหื่อคิดเบิ่งถี่ๆ เหื่ออ้ายคิดพุนคิดพี แล้วยังต้อยตองยามเมื่ออ้ายคิดแล้วพินมื่ออย่าได้ลีมน้องนี้ คิดฮอดอ้ายมิได้คิดตั้งแต่นงนอนแม่สิยีน เดินจรงน้องมิลีมไลอายน้องนี้คิดเห็นห้องเด หังบ่อนอ้ายอยู่บ่าวพี่ชายเจ้าสิชูดชูขึ้นนอนว่าต่อผู้เลอได้

(ชาย) ใช้น้องสาวเอ๋ย อ้ายกะคิดฮอดน้องนอนหลับยังฝันเห็น อ้ายกะคิดฮอดน้องนอน เวนยังฝันเพื่อ นอนหลับไปฝันเห็นหน้าตักใจมาสดุ้งตื่น อ้ายนี้พออยากหลับอยู่เวือเห็นหน้าเจ้าอยู่จริง อ้ายกะคิดฮอดน้องได้งอยขนเหลียวเบิ่ง เหลียวขึ้นเทิงกะหากเห็นแต่ฟ้าทางหน้าผัดแม่มดง อี้ อ้ายกะ ชงม่งให้หาพระนางอยู่ว่อนๆ ไปงอยขนยันแต่เทีบงอดเงี้ยวอ้ายตอดตาย ผิดเจอได้วาละเป็นของ อ้ายผัดไปเป็นของเพิ่นผู้อื่นเสน้อ คอยดอกดูกะยังอ้อยเมื่อยาม คอยดอกขามกะยังอ้อยเมื่อต้น บาดว่าอ้าย คอยน้องคอยตายผัดแล้งเปล่า คอยมือแลงคอยมือเข้า คอยหาเจ้ากะมิเห็นเย็นทางเมื่อเอย

(หญิง) อ้ายเอ๋ย น้องกะคิดฮอดอ้ายจนหลงเหล่าน้ำจืด ได้ยินกาเหว่าขันมน้องทรวงทั้งแค้น น้องลงไปตักน้ำทางหัวนาปากป่าไผ่ ได้ยินเสียงนกเขามันหากขันยาดขี้ น้ำตาน้องมันเป็นน้ำมูกยาวไหล พื้นทั้งหลายพากันให้น้ำผีผู้ตายจาก บัดน้องนี้ฝายน้ำให้น้ำอ้ายผู้มี ตาย อ้ายมีมานั่งใกล้เอามือทรวงลูบป่าไผ่ อ้ายมีมานั่งใกล้ออยให้ย่านมีเขานั่นแหละ

(ชาย) ใช้น้องสาวเอ๋ย เจ้าผู้แพร่ฝันกว้างเหือปุมมาให้มันเหลื่อมแต่เด้อ น้องเหลื่อมอ้าย อ้ายเหลื่อมน้องให้คือฟ้าเหลื่อมดิน อ้ายนี้มีเยอะจากไปกว้างเหิงหลายมันพังกามีแต่เว้าสี่ นุขขันเข้าบ่อนลิเอา คือตั้งเฮาพันไม้ประสงค์หาแต่บ่อนกิว คันแม่่นลอยข้าวน้ำประสงค์ห้ามแต่บ่อนฮอม น้องเอย

กลอนลงจบ

(หญิง) อ้ายเอ๋ย ดึกกะดึกมาแล้วดาวข้าวผัดช่วยว่า ดึกกะดึกมาแล้วดาวปลามันอวยเหิงยง อันว่าดาวไถน้อยออยแม่เข้าบ่อนนอน กระบองกิ้นจำหื้อขอลาน อนสาก่อน คันแม่่นอ้ายมักดินดิน กระแตงเดือนแจ่งอ้ายจั่งมา

(ชาย) น้องเอ๋ย เห็นว่าดึกค่อนๆ หัวลมวอนมันหนาวห้วงลมพัดดวงดอกไม้มันหอมกุ่มเข้าใส่ดัง พังแต่เสียงนกเค้ามันกู่ฮุกยามดึก กุดโตขันสนั่นเนียงเสียงก้อง สองเฮาจากกันเว้ากันมันหากคอง น้องสิได้พากอ้ายอ้าย ยสิได้พากน้องสองข้างสิห่างกัน มือนี้นั้นลิเอ็นสิ่งสายสมร ขอให้มีความสุขทุกขภัยอย่ามาต้อง เหือน้องคองคอยถ่าซามชายสิกลับตัวคืนนี้ บอกพ่อแม่อ้ายมาโอมต้านสู้ขอ อ้ายขอสิ่งเจ้าไว้ฝึกกาดไฮ้เจ้าอย่าเหม็ดแกงเอียนเจ้าเว้าซู้อย่าเปลี่ยนเป็นหลายคน ลางคนเฮ็ดมิซู้ลางซู้เพิ่นมิเอา เหือเจ้าตั้งต่ออ้ายคือตั้งต่อไซโย

(หญิง) เขิญเสียดื้อเครือคำซู้เพิ่นเครืออ้ายหลาย น้องเมื่อนำมิได้เครือน้อยเยอะเมื่อนำ เมื่อนำนี้เมื่อเดวสาก่อน เมื่อนำหน้าตัวน้องละส่งทาง ไปฮอดท่งกว้างๆ ได้อ้ายละเขินบน คันมันจนเจอ อ้ายเซ่เสียน้องมิว่า คันพ่อแม่อ้ายมิพร้อมเฮาแล้วมิว่าเผอ

(ชาย) ใช้น้องสาวเอ๋ย บัดนี้คือตั้งหงส์ลาฮ้างฮามคอนปะเป่า คือนาเจ้าพัดชากข้างไกลน้ำ ล่องลอย คือตั้งกลอยมันฮ้างสิไกลดินพลัดพราก ข้างจากไกลจากเจ้าควายเผ่าสิโงมเหงา ได้ยินกาเหว่าฮ้องฮามผิวทุกซโค โพรดกฮ้องไกลซู้ตั้งพี่ชาย แกงปล าหนีไกลข้าวสองเฮาสีพลัดพรากกันแหละ คือหมากจิมไกลจากข้าเฮาสีได้เจ้าห่างเดว เป็นแต่ความเอี้ยยังมีทันพ้อมมือยามเดวสิได้ห่างเสียน้อย เป็นแต่ความฮักเอี้ยยังมีทันอิมซ้อนส่งมาได้เจ้าห่างกัน น้อยๆ ต่ำๆ คันอ้ายหนีเมื่อแล้วเผอละนอนนำคำเผอลำก้านมนอนเจ้าได้

จะเห็นได้ว่าเนื้อร้องที่ใช้ในการลำผู้ไทยนั้นเป็นกลอนลำแบบพญาเกี่ยวพาราสิได้ตอบกันระหว่างชายหญิง ซึ่งจะแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรก การเกริ่นนำ ก็จะเป็นการถามข่าวคราวหรือแนะนำตัวเอง ในส่วนของช่วงที่สอง ก็จะเป็นการลำ ดำเนินกลอนได้ตอบกันไปมาโดยจะเป็นกลอนลำ

แบบผญาเกี่ยวพาราสิลักษณะของกลอนลำก็จะเป็นแบบกระเข้าเข้าแห่ การอุปมาอุปไม การลำเกี่ยวกันไปมาบ้าง ส่วนที่สาม เป็นการลงจบ และกลอนแบบลงจบนั้นก็จะเป็นแนวการบอกผลการให้คำมั่นสัญญา เป็นต้น เนื้อร้องที่ชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ ที่ใช้ในการลำนั้น มีเพียงเนื้อร้อง ที่เป็นแบบเกี่ยวพาราสิ เท่านั้นที่เป็นที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน

2. ทำนองดนตรีที่ใช้บรรเลงในการลำผู้ไทย

ในส่วนของทางดนตรีก็จะบรรเลงท่อนลงในระดับเสียงเดียวกับการขับลำช่วงสุดท้ายด้วย ทำนอง ดังต่อไปนี้ ลายที่บรรเลงประกอบการลำผู้ไทยนั้น จากการศึกษาพบว่า ลายดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบเป็นลายผู้ไทยใหญ่ เป็นทางที่มีระดับเสียงค่อนข้างสูง เหมาะสำหรับร้องของฝ่าย (ชาย) โดยจะมีกลุ่มเสียงหลักที่ใช้อยู่ 5 เสียง คือ โด เร มี ซอล ลา ซึ่งถ้าเป็นฝ่าย (หญิง) ก็จะใช้ลายผู้ไทยน้อย เป็นทางที่มีระดับเสียงทุ้มต่ำ กลุ่มเสียงที่ใช้อยู่ 5 เสียง เช่นกัน คือ ซอล ลา ที เร มี

ลายผู้ไทยใหญ่

ด	ร	ม	ฟ	ซ	ล	ท
---	---	---	---	---	---	---

ลายผู้ไทยใหญ่ ที่ใช้บรรเลงประกอบเสียงลำของฝ่าย (ชาย) นั้น จะอยู่ในบันไดเสียง โดลายที่ใช้บรรเลงประกอบการลำผู้ไทยนั้น เป็นลายผู้ไทยใหญ่ เป็นทางที่มีระดับเสียงค่อนข้างสูง เหมาะสำหรับร้องของฝ่ายชาย โดยจะมีกลุ่มเสียงหลักที่ใช้อยู่ 5 เสียง คือ โด เร มี ซอล ซึ่งเหมาะกับโทนเสียงของผู้ชาย

ลายผู้ไทยน้อย

ซึ่งถ้าเป็นฝ่ายหญิงก็จะใช้ลายผู้ไทยน้อย เป็นทางที่มีระดับเสียงทุ้มต่ำ กลุ่มเสียงที่ใช้อยู่ 5 เสียง เช่นกัน คือ ซอล ลา ที เร มี จะเห็นได้ว่าลายผู้ไทยน้อย ที่ใช้บรรเลงประกอบเสียงลำของฝ่ายหญิง นั้น จะอยู่ในบันไดเสียง ซอล ซึ่งส่วนมากแล้วถ้าเป็นงานการแสดงที่จำกัดเวลาแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ก็กล่าวว่า จะเล่นเฉพาะลายผู้ไทยใหญ่เพียงอย่างเดียว ซึ่งหมายถึงจะมีเพียงฝ่ายชายร้องขับลำฝ่ายเดียว แต่ฝ่ายหญิงจะแก้กลอนโต้ตอบเป็น ผญา แทน

ทำนองลงจบลายผู้ไทยใหญ่

-ร-ม	-ร-ซ	-ร-ม	-ล-ด	-ล-ม	-ซ-ร	-ด-ร	มซ-ล
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองลงจบลายผู้ไทยน้อย

---ท	-ล-ร	-ล-ท	-ม-ซ	-ล-ท	-ร-ล	-ซ-ล	ทร-ม
------	------	------	------	------	------	------	------

ดังนั้นผู้วิจัยจึงยกตัวอย่างลาย ผู้ไทยใหญ่มาเปรียบเทียบ ให้เห็นถึงวิธีการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละเครื่องมาพอเป็นตัวอย่างให้เห็นชัดเจนมากขึ้น ซึ่งในการบรรเลงลายผู้ไทยของชาวตำบล กุดสิมคุ่มใหม่ นั้นจะไม่แบ่งท่อนแต่อย่างใดเนื่องด้วยเป็นการบรรเลงที่มีการลำปะกอบ ซึ่งจะเห็นดัง ตัวอย่างที่ยกมานี้

พิน	----	----	----	-ซ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	-ซ-ม	-ร-ม	-ซ-ด	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-ซ-ด
ปี่	----	----	----	----	----	----	----	---ด

ในตอนขึ้นหัวทั้งสามเครื่องดนตรีลูกตก ตกที่เสียง ด 1 ทั้งหมด แต่ในบรรทัดที่ 1 ของ ปี่ จะยัง ไม่มีการบรรเลงเนื่องจาก ปี่จะเริ่มบรรเลงอยู่ที่ห้องสุดท้ายซึ่งตรงกับเสียงตกพอดี

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-ซ-ด	----	----	----	-ล-ด
ปี่		-ล-ล	---ล	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-ร-ด

ในบรรทัดที่ 2 ของเพลง ลูกตกของทั้งสามเครื่องดนตรีจะตกอยู่ที่เสียงเดียวกัน คือ ด 1

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ซ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ซ-ล
ปี่	--ลล	-ร-ด	---ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-ร-ด

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	--ลล	-ล-ล	-ร-ด	-จ-ล	----	---ด	-ร-ด	จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	-ด-ร	-ด-ร	-ม-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ด

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-จ-ล	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	(จ-ล)
ป	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	(จ-ล)

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	(จ-ล)
ป	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	(จ-ล)

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	(จ-ล)

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-จ-ล	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	(จ-ล)

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
ป	--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-จ-ล	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	----	----	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-จ-ล
ป	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-จ-ล	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-จ-ล
ป	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-จ-ล	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-จ-ล
ป	--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-จ-ล	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ช-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-ช-ล	----	---	----	-ช-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ช-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ช-ล
ป	----	---ด	-ร-ด	-ช-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-ช-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ช-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช-ด	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช-ด
ป	--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-ช-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ช-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-ช-ล	----	---	----	-ช-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-จ-ล	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-จ-ล
ป	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด	-ดลร	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
ป	--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	----	----	----	-จ-ล	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด
ป	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	-จ-ล

พิน	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-จ-ด	--ลล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
แคน	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-จ-ด	----	----	----	-จ-ล
ป	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	----	----	----	-จ-ล

พิน	-ร-ม	-ร-จ	-ร-ม	-ล-ด	-ล-ม	-จ-ร	-ด-ร	มจ-ล
แคน	-ร-ม	-ร-จ	-ร-ม	-ล-ด	-ล-ม	-จ-ร	-ด-ร	มจ-ล
ป	-ร-ม	-ร-จ	-ร-ม	-ล-ด	-ล-ม	-จ-ร	-ด-ร	มจ-ล

ในช่วงของการลงฉบับนั้นลูกตกของทั้งสามเครื่องดนตรีจะตกที่ เสียง ด 6 (เสียงลา) ทั้งหมด ซึ่งจะเหมือนกันกับในตอนขึ้นหัวของเพลง ที่ลูกตกจะตกที่เสียง ด1(เสียงโด) ทั้งหมด

จากการเปรียบเทียบโน้ตลายผู้ไทย ทั้งสามเครื่องดนตรีจะเห็นได้ว่าในเทคนิคการบรรเลงของทั้งสามเครื่องดนตรี อยู่ในบันไดเสียงเดียวกัน ซึ่งจะมีบางบรรทัดที่ลูกตกคนละเสียงแต่ก็ยังอยู่ในบันไดเสียงเดียวกัน ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. ลูกตกของเครื่องดนตรี พิณ แคน และ ปี่ ที่ลูกตกของ พิณและ แคน อยู่ที่เสียง ด 1 ส่วนปี่ อยู่ที่เสียง ด6 ได้แก่บรรทัด ดังต่อไปนี้

- พิณ บรรทัดที่

3,5,6,8,9,10,11,13,14,15,16,18,19,20,21,23,24,25,26,28,29,30,31,33,34,35,36,38,39 และ 40 ซึ่งบรรทัดที่กล่าวมานี้ มีลูกตกอยู่ที่ เสียง ด1

- แคน บรรทัดที่

3,5,6,8,9,10,11,13,14,15,16,18,19,20,21,23,24,25,26,28,29,30,31,33,34,35,36,38,39 และ 40 ซึ่งบรรทัดที่กล่าวมานี้ มีลูกตกอยู่ที่ เสียง ด1 เช่นเดียวกับพิณ

- ปี่ บรรทัดที่

3,5,6,8,9,10,11,13,14,15,16,18,19,20,21,23,24,25,26,28,29,30,31,33,34,35,36,38,39 และ 40 ซึ่งบรรทัดที่กล่าวมานี้ มีลูกตกอยู่ที่ เสียง ด 6 จะแตกต่างจาก พิณและแคนแม้จะบรรเลงอยู่ในบรรทัดเดียวกันกล่าวได้ว่าอาจเป็นเทคนิคที่ผู้บรรเลงที่ทำให้ทำนองแตกต่างออกไปและเกิดความไพเราะ

2. ลูกตกที่เครื่องดนตรีทั้งสามชนิดที่มีลูกตกตัวเดียวกัน อยู่ที่เสียง ด1 ได้แก่

- พิณ บรรทัดที่ 4

- แคน บรรทัดที่ 4

- ปี่ บรรทัดที่ 4

จะเห็นได้ว่าทั้งเพลงที่บรรเลงมาจะมีเพียงบรรทัดที่ 4 เท่านั้นที่เครื่องดนตรีทั้งสามชนิดที่มีลูกตกตัวเดียวกัน

3. ลูกตกของเครื่องดนตรี พิณ จะตกที่เสียง ด1 แต่ลูกตกของ แคนและปี่ จะตกที่เสียง ด6 ซึ่งได้แก่บรรทัด ดังต่อไปนี้

- พิณ บรรทัดที่ 7,12,17,22,27,32,37 และ 41 ลูกตกที่เสียง ด1

- แคน บรรทัดที่ 7,12,17,22,27,32,37 และ 41 ลูกตกที่เสียง ด6

- ปี่ บรรทัดที่ 7,12,17,22,27,32,37 และ 41 ลูกตกที่เสียง ด6

จะเห็นได้ว่าลูกตก แต่ละบรรทัดที่กล่าวมาจะมีความแตกต่างกัน ซึ่งนั่นก็เป็นเทคนิคในการบรรเลงของผู้บรรเลงและเพื่อให้เกิดความไพเราะและน่าฟังไม่ซ้ำซาก

4. ลูกตกของบรรทัดสุดท้าย คือ บรรทัดลงจบ จะมีลูกตกอยู่ที่เสียงเดียวกัน ดังนี้

- พิณ บรรทัดที่ 42 ลูกตกที่เสียง ค6
- แคน บรรทัดที่ 42 ลูกตกที่เสียง ค6
- ปี่ บรรทัดที่ 42 ลูกตกที่เสียง ค6

จะเห็นได้ว่าในการบรรเลงลายผู้ไทยนั้นลักษณะและเทคนิคของการบรรเลง จะขึ้นต้นเพลง บรรทัดแรกและมีลูกตกเสียงเดียวกัน ในส่วนของเนื้อข้างในเพลงนั้นก็จะมีเทคนิควิธีการบรรเลงที่ แตกต่างกันไปบ้าง ลูกตกคนละเสียงบ้าง แต่ก็ยังอยู่ในบันไดเสียงเดียวกัน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับผู้ประพันธ์และ เทคนิคของผู้บรรเลงที่จะคิดและใช้เทคนิคที่ต่างกันไป แต่ในส่วนของ การลงจบนั้นวิธีการ บรรเลง ลูกตก ของเครื่องดนตรีทั้งสามชนิดนั้นอยู่ที่เสียงเดียวกัน คือ ค 6(เสียงลา) ในเนื้อเพลงที่ บรรเลงนั้นก็อยู่ในบันไดเสียงเดียวกัน ไม่มีโน้ตอื่นที่เป็นโน้ตจรเข้ามา ทุกบรรทัดทั้งเพลงบรรเลงอยู่ใน กลุ่มตัวโน้ตที่เป็นบันไดเสียงเดียวกัน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาศึกษาตามหลักการวิจัย โดยศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบของการลำคนตรีผู้ไทย และลายเพลงที่ใช้ในการบรรเลง การขับร้อง ทำรำประกอบ รวมถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการลำผู้ไทย ที่เน้นศึกษาภาคสนามเป็นสำคัญ โดยผู้วิจัยทำการศึกษาจาก ข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาวิจัย ขั้นตอนคือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่างๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยมีความมุ่งหมาย ของการวิจัย 2 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาการลำผู้ไทยและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องของชาวหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อรวบรวมเนื้อร้อง และบันทึกทำนองดนตรี ที่ประกอบการลำผู้ไทยของชาวหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นโน้ตไทย

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูล สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การลำผู้ไทยและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องของชาวหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

จากข้อมูลข้างต้นอาจสรุปได้ว่า การลำผู้ไทยนั้นมีมาตั้งแต่สมัยอดีตโดยเป็นศิลปะที่มีมา ประจำกลุ่มชน ที่ได้นำมาประเทศไทยตอนที่ชาวผู้ไทยได้อพยพมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว โดยการลำผู้ไทย เป็นการเล่นเพื่อความบันเทิงส่วนตัว หรือเล่นเพื่อ ประเพณีชีวิต โดยในอดีตจะไม่เล่นเพื่อแสดงต่อสาธารณชน โดยจะเล่นในยามค่ำคืน ชายหนุ่มจะพากันเป่าแคนหรือตีพิณ ไปตามหมู่บ้าน หรือตามตม เพื่อไปเกี่ยวสาว แล้วจะมีการลำหรือว่าผญา เกี่ยวพาราสิกัน ในปัจจุบันนี้ การลำผู้ไทยส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวพาราสิ ได้ตอบกันระหว่างชายหญิง ในปัจจุบันนั้นการลำผู้ไทยที่ใช้ ในการเกี่ยวสาวนั้น ได้ค่อยๆ เลือนหาย เพราะสังคมในปัจจุบันเปิดโอกาสให้วัยรุ่น หนุ่มสาว ได้พบปะ เจอกันมากขึ้น รวมทั้งเทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้นด้วย แต่ชาวผู้ไทยในหมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ยังคงมีรูปแบบการลำผู้ไทยที่เป็นแบบเกี่ยวพาราสิ ยังมีให้เห็นในกลุ่มชนนี้ ในบางครั้งยังมีการลำแบบทางยาว ทางสั้น ของชาวอีสาน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทย ในชุมชนดังกล่าว และในการลำผู้ไทยก็ยังคงรักษาภาษาในการใช้คำที่เป็นของกลุ่มชนไว้ และจะมีการ

สอดแทรกการพูดที่เป็นสรวลเย้ยหยัน ซึ่งการล่าผู้ไทยในปัจจุบันนี้ จะเป็นการเล่นเพื่อความบันเทิงสนุกสนานจริง ตามงานประเพณีชีวิตของชาวผู้ไทย หรือชาวอีสาน และงานที่เป็นการต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองเป็น ส่วนใหญ่แล้วก็จะกลับลงมาจบในเสียงที่อยู่บนโคเสียง ทำนองจะวกไปวนมา มีการเปลี่ยนเนื้อ อารมณ์ตาม ความเหมาะสม ซึ่งรูปแบบในการล่าผู้ไทยนั้น ใช้กลุ่มเสียงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ โดยระดับเสียงขึ้นอยู่กับระดับเสียงของผู้ล่า รูปแบบของการล่ามี 3 ช่วง ได้แก่ การเกริ่น การล่าดำเนินกลอน และการลงจบ การล่าผู้ไทยของชาวตำบลกุดสิมคุ่มใหม่จะเป็นการล่าแบบผญาเกี่ยวพาราสิกันไปมาสลับระหว่างชาย และหญิง ในการล่าก็ใช้ภาษาผู้ไทยซึ่งเป็นภาษาที่ชาวผู้ไทยใช้สนทนากัน

ในส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง นั้น เป็นส่วนที่ทำให้การล่าผู้ไทยมีความเชื่อมโยงไปพร้อมๆ กัน คือในด้านของการดำรงชีวิตของชาวผู้ไทย การประกอบอาชีพ ด้วยอาชีพของชาวผู้ไทย ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ส่วนนั้นส่วนมากแล้วจะประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ทำสวน นอกจากนี้ในเวลาว่างก็จะ ทอผ้าในแบบของชาวผู้ไทยชายซึ่งเสื้อผ้าที่ใช้ในการล่าผู้ไทยส่วนใหญ่ผู้แสดงจะทอเอง การแต่งกาย ของชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่จะมีเอกลักษณ์เฉพาะของชาวผู้ไทย คือการ แต่งกายด้วยผ้าฝ้าย มัดย้อมด้วยสีคราม สวมเสื้อแขนยาวทรงกระบอก นุ่งผ้าซิ่นหมี่ตา ผ้าแพรวาพาด แต่ด้วยเทคโนโลยี และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปจึงทำให้การแต่งกายที่เป็นรูปแบบของชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่จึงจะ แต่งเฉพาะในเวลาที่มีงานเทศกาลต่างๆ เท่านั้น ในวันปกติก็จะแต่ง ตามสบายแบบชาวอีสานและตาม สมัยนิยม การแต่งกายแบบผู้ไทยนั้นก็เป็นการแต่งกายที่ใช้แต่งเวลาทำการแสดงการล่าผู้ไทย ภาษาที่ ชาวตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ใช้ในการสื่อสาร คือภาษาผู้ไทย เช่นเดียวกับชาวผู้ไทยในตำบลและอำเภออื่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่ได้ชัด สำเนียงที่ใช้พูดในภาษาผู้ไทยจะมีบางคำที่มีสำเนียงผิดแปลก ออกไปจากภาษาอีสานแต่ความหมายอย่างเดียวกัน และภาษาผู้ไทยเองก็เป็นภาษาที่ใช้ในการล่าผู้ไทย อีกด้วย ในส่วนของวัฒนธรรมทางความเชื่อของชาวผู้ไทยนั้นก็มีความเชื่อที่มีอิทธิพลมาจากบรรพบุรุษ ส่วนใหญ่ ยังนับถือผี บรรพบุรุษ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการล่าผู้ไทยเมื่อก่อนการแสดงทุกครั้งผู้แสดงก็จะ ประกอบพิธีไหว้ครูบรรพบุรุษเพื่อขอพรให้การแสดงออกมาดีและประทับใจ ผู้ชม ด้านประเพณีของชาว ผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่เองก็ไม่แตกต่างจากชาวอีสานโดยทั่วไปคือยังมีประเพณีตาม ฮีตสิบสอง คลองสิบสี่ ซึ่งเมื่อมีการจัดงานตามประเพณีขึ้นมาในหมู่บ้านโพนสว่าง ในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่เองก็ ชาวไม่ได้ที่จะมีงานรื่นเริงซึ่งก็มีมหรสพ และนั่นก็คือ การล่าผู้ไทยนั่นเอง ที่อยู่อาศัยบ้านเรือนและที่อยู่ อาศัยของชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ จะเป็นลักษณะบ้านเรือนแบบชาวอีสาน แต่จะมีบางหลังที่ ยังคงรูปแบบคล้ายเรือนผู้ไทยโบราณ ซึ่งเป็นบ้านไม้ใต้ถุนโล่งมีบันไดอยู่หน้าบ้านหรือหลังบ้าน ซึ่ง ลักษณะบ้านเรือนในสมัยก่อนจะเกี่ยวข้องกับการล่าผู้ไทยคือ ในการไปจับสาวที่บ้านของฝ่ายหญิงนั้น ฝ่ายชายก็จะเว้าผญาอยู่หน้าบันไดและขอขึ้นไปบนบ้านฝ่ายหญิง เมื่อได้รับอนุญาตจึงจะขึ้นไปได้และ ก็ล่าโต้ตอบผญากันตามลำดับ วัฒนธรรมทางศาสนา ชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ปัจจุบันนับถือ

ศาสนาพุทธ เช่นเดียวกับชาวผู้ไทยทั่วไปแต่ก็มีบางกลุ่มที่นับถือผีไปด้วยซึ่งนับถือและปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และคุณสมบัติการปฏิบัติ ตนเป็นชาวพุทธที่ดั้นนั้น ชาวตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ก็ได้นำมาผสมผสานในแสดงการลำผู้ไทย ซึ่งสื่อให้เห็นว่าชาวผู้ไทยก็ยังไม่ละทิ้งความเป็นผู้มีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม และสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

2. รวบรวมเนื้อร้องและบันทึก ทำนองดนตรี ที่ประกอบการลำผู้ไทยของชาว ผู้ไทย หมู่บ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นนั้ดไทย

จากการศึกษาพบว่า เนื้อร้องที่ใช้ในการลำผู้ไทยของชาวบ้านโพนสว่าง ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ นั้น มีอยู่ 2 แบบ คือ กลอนลำแบบพรรณนาบรรยาย และกลอนลำแบบผูกเกี่ยวพาราสิ ส่วนมากแล้วที่นิยมก็จะเป็นกลอนลำแบบผูกเกี่ยวพาราสิ ซึ่งกลอนลำแบบผูกเกี่ยวพาราสิ ในการลำก็จะสลับกันลำระหว่างชายกับหญิง ซึ่งกลอนลำจะไม่มีแบบแผนและการสัมผัสที่ตายตัวแน่นอน การลำได้ตอบผูกของชาวผู้ไทย ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่จะดำเนินการลำสลับระหว่างหญิงชาย แต่ก่อนที่ดนตรีจะส่งให้อีกฝ่ายลำได้ตอบนั้นฝ่ายที่ลำเสร็จก็จะพูดกลอนที่ลำมาเป็นทำนองผูก ก่อนที่ดนตรีจะส่งให้อีกฝ่ายร้องตอบ ในส่วนของดนตรีนั้นในการแสดง จะเริ่มที่ แคน จะเกริ่นมาก่อนประมาณ 2 รอบ แล้วค่อยส่งดนตรีให้บรรเลงหลายผู้ไทยนำมา 2 รอบเช่นกัน คนลำ ในขณะที่ลำก็จะบรรเลงคลอไปด้วย ซึ่งเครื่องดนตรีก็จะมี พิณ แคน เป้ผู้ไทย และเครื่องประกอบจังหวะ ก็บรรเลง บันไดเสียงก็อยู่ในบันไดเสียงเดียวกัน คือ เป็นแบบเพนตาโทนิก คือมีอยู่ 5 เสียง

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ส่วนของดนตรีกับบรรเลง โดยการใช้หลายผู้ไทย ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่า ถ้าเป็นผู้ชาย ก็ใช้ ลานผู้ไทยใหญ่ ถ้าเป็นผู้หญิง ก็ใช้หลายผู้ไทยน้อย การบรรเลงดนตรี อยู่ในบันไดเสียงเดียวกัน ซึ่งแต่ละเครื่องก็จะมีวิธีบรรเลงที่แตกต่างกันไปบ้างแต่ก็อยู่ในบันไดเสียงเดียวกัน

อภิปรายผล

1. ในการศึกษาเรื่องประวัติความเป็นมาของการลำผู้ไทยนั้น ส่วนใหญ่ต้องอาศัยการสัมภาษณ์เป็นหลัก เพราะหลักฐานที่บันทึกเกี่ยวกับชาวผู้ไทย ส่วนใหญ่จะเป็นประวัติศาสตร์เรื่องการย้ายถิ่นฐาน การอพยพ หรือการทำมาหากิน ในเรื่องของศิลปะการแสดงลำผู้ไทยนั้นแทบจะไม่มี แต่จากการสัมภาษณ์ก็พบว่า ชาวผู้ไทยนั้นมีศิลปะการแสดงลำผู้ไทยมาตั้งแต่เกิดแล้ว เมื่ออพยพเข้ามาในประเทศไทยก็ได้นำศิลปะดังกล่าวติดมาด้วย และมีการผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในเรื่องของการพัฒนาการลำผู้ไทยนั้นเห็นได้ว่า การลำผู้ไทยมีการพัฒนาตามสภาพสังคมและความเป็นอยู่ในอดีตเป็นการลำเพื่อความบันเทิง และใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่นำมาแสดง นั่นคือการลำเพื่อใช้เกี่ยวพาราสิของหนุ่มสาว การลำเสียงทนาย ลำคติสอน หรือลำเล่านิทาน ในปัจจุบัน

ได้นำเรื่องราวต่างๆ มาผูกเป็นเรื่องหรือนิทานคติสอนใจมา สอดคล้องกับ ปรีชา พิณทอง (2528: 457-564) ให้ความสำคัญของหมอลำว่า หมอลำเป็นผู้ที่ชำนาญในการเล่นเรื่องนั้นเรื่องนี้หลายๆ เรื่อง หรือผู้ที่ท่องจำเอากลอนมาขับร้องหรือมาลำ และกล่าวถึงประวัติของหมอลำว่า เริ่มมาจากการเล่า นิทานเป็นเรื่องเกี่ยวกับจารีตประเพณี ศีลธรรม โดยเรียกกลูกหลานมาชุมนุมกัน ตอนแรกนั่งเล่า ตอนหลังเปลี่ยนเป็นยืนเล่า โดยการนำเอาวรรณคดี นิทานมาเล่า เช่น การระเกด สังข์สินชัย เป็นต้น ผู้เล่าได้ออกท่าทางประกอบ ต่อมาได้ใช้สำเนียงสั้นบ้างยาวบ้าง หรือสูงๆ ต่ำๆ และนำเครื่องดนตรี อีสานมาบรรเลงประกอบเพื่อความสนุกครึกครื้น และการลำผู้ไทย ของชาวผู้ไทย ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่ เองก็ได้มีโอกาสอัดเป็นแผ่นเสียง แต่ไม่ค่อยได้รับความนิยม จะนิยมเฉพาะที่เป็นชาวผู้ไทยเป็นส่วนใหญ่ อาจเป็นเพราะภาษาที่เข้าใจยาก และจังหวะทำนองที่นิยมเฉพาะคนบางกลุ่ม แต่อย่างไรก็ตาม ลำผู้ไทยยังคงรักษาเอกลักษณ์เฉพาะไว้ได้ ในอนาคตลำผู้ไทยอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้อีก ก เช่น เครื่องดนตรีที่ทันสมัยหรือรูปแบบการแสดงที่ใหม่ เข้ามาสอดแทรกในการแสดงได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่า บทบาทหน้าที่ของการลำผู้ไทยในสังคมชาวไทยในอำเภอเขาวงหรือในจังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดใกล้เคียงจะมีมากน้อยเพียงใดกับชุมชนและสังคม

การลำผู้ไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองนั้น การใช้ภาษาละทำนองร้อง โดยจากการศึกษาพบว่า การลำผู้ไทยมีรูปแบบการลำคล้ายของชาวอีสาน คือมีการเกริ่น การ ลำดำเนินกลอน การลงจบ คล้ายการลำของชาวอีสาน ซึ่งแตกต่างจากการลำของอีสานทั่วไปนั้นอาจเป็นเพราะว่าภาษาพูดของชาวผู้ไทยจะแตกต่างจากชุมชนอื่นๆ ในลักษณะเดียวกัน รัตนันท์ ยงยันต์ (2548: 90-93) เรื่อง การศึกษาการลำผู้ไทยในจังหวัดกาฬสินธุ์ จากการศึกษพบว่า ลำผู้ไทยเป็นศิลปะการร้องของชาวผู้ไทยซึ่งเป็นกลุ่มชน ที่อาศัยอยู่แถบภาคอีสาน โดยได้อพยพมาจากดินแดนฝั่งซ้าย ของแม่น้ำโขง และได้ นำเอาศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวมาด้วย โดยลำผู้ไทยนั้นมีความสัมพันธ์กับชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งที่เป็น เอกลักษณ์ประจำกลุ่มชน และเกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิต สำหรับรูปแบบของการลำผู้ไทยนั้นพบว่ามีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางดนตรีเป็นของตนเอง ได้แก่ มีภาษาและคำประพันธ์ที่เป็นรูปแบบเฉพาะ มีกลุ่มสัมพันธ์ใช้เฉพาะ 2 กลุ่มเสียง คือ ลายใหญ่ สำหรับการลำของฝ่ายชาย และลายน้อย สำหรับการลำของฝ่ายหญิง ขั้นตอนในการลำผู้ไทยประกอบด้วย 3 ช่วง คือ การลำเกริ่นขึ้นต้น การลำดำเนินเรื่อง และการลงจบ และการลำก็คือ การนำคำพูดมาใส่เป็นทำนอง ในการลำผู้ไทยมีการใช้เสียงไม่กึ่งเสียงอาจเป็นเพราะว่าเป็นเพลงพื้นบ้าน ที่ไม่ได้ถูกประพันธ์ตกแต่งให้วิจิตรพิสดารอะไรมากนัก เพื่อความสะดวกในการจดจำ แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายที่หาคนสืบทอดได้น้อย เพราะผู้ที่ลำได้ก็อายุมากแล้ว จากการสอบถามพบว่า ลูกหลานก็ไม่ได้ให้ความสนใจ อาจเป็นเพราะนำไปประกอบอาชีพ ดำรงชีวิตที่เป็นไปได้ยาก เพราะมีอาชีพอื่นที่ทำเงินได้มากกว่าบวกกับวัฒนธรรมที่เข้ามาของต่างชาติ อีกทั้งสังคมให้ความสำคัญน้อยลง

ในด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น เห็นได้ว่า หน้าที่อันดับแรกนั้นคือ ให้ความบันเทิง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ในการแสดงต่างๆ ที่ให้ความบันเทิงและผ่อนคลายความตึงเครียด ถ้า ผู้ไทยในอดีตมีความสัมพันธ์กับชุมชนมาก เห็นได้จากการที่หนุ่มสาวใช้เป็นการเกี่ยวพาราสีกันและกัน ซึ่งคล้ายกับเพลงปฏิพากย์ของภาคกลาง โดยหนุ่ม สาวต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบ เพราะไม่เช่นนั้นอาจ ต้องอยู่เป็นโสด ก็เป็นได้ แต่ในปัจจุบันสังคมที่เปลี่ยนไป เทคโนโลยีที่ทันสมัยและวัฒนธรรมต่างๆ ที่ หลั่งไหลเข้ามา ทำให้หนุ่มสาวได้พบเจอกันและไม่ต้องใช้กลอนลำเป็นสื่อรักแล้ว ถ้าผู้ไทยก็ต้องลด บทบาทตรงนี้ไป ในส่วนที่ให้การศึกษาในอดีตก็น่าสนใจเพราะ มีการนำคติสอนใจ ธรรมะ หรือ เรื่องราวนิทานพื้นบ้านเป็นอุทาหรณ์ต่างๆ มาบอกเล่าผ่านทางกลอนลำ ก็เป็นการให้ความรู้อีกด้านหนึ่ง แต่ปัจจุบันมีสถาบันการศึกษา และเทคโนโลยีเข้ามาบทบาทก็น้อยลง ในเรื่องของการบ่งบอกถึง ค่านิยมและวิถีชีวิตวัฒนธรรมต่างๆ ก็ลดน้อยลงไปเช่นกัน เพราะสังคมหรือการประกอบอาชีพต่างๆ ก็ได้เปลี่ยนไป หนุ่มสาวสมัยใหม่ได้รับการศึกษาสูงขึ้น การประกอบอาชีพแบบดั้งเดิมหรือประเพณีเดิมก็ หายไป แต่บทกลอนลำผู้ไทยก็ยังคงเป็นบันทึกประวัติศาสตร์หน้าหนึ่งที่จารึกเรื่องราวต่างๆ ของคนใน สังคม ที่เป็นข้อมูลสำหรับผู้สนใจได้ศึกษา ต่อไป เช่นเดียวกับ พรพิมล ชันแสง (2541: 1-2) ได้ทำ วิทยานิพนธ์เรื่อง อันท่อน : ประเพณีการเล่นของลาวไซ่ง่อ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี สาขา วัฒนธรรมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การเล่นอันท่อนยังคง มีการสืบทอดทางวัฒนธรรมประเพณีอยู่ แม้วัฒนธรรมประเพณีบางอย่างได้ลดบทบาทและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ในปัจจุบันการเล่น อันท่อนมีบทบาทต่อการสนองตอบความต้องการของมนุษย์ภายใต้เงื่อนไขของสังคมชุมชน ก่อให้เกิด ความสนุกสนานและสนองตอบความจำเป็นของมนุษย์ทั้งในร ะดับสังคมและความเป็นปัจเจกบุคคล ปัจจัยทางสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของการเล่นอันท่อนคือ ค่านิยม ประเพณี ปฏิบัติ การอบรมสั่งสอน สมาชิกในครอบครัว การเศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การสื่อสารคมนาคม ผลการวิจัยนี้เป็นพื้นฐานที่มองเห็นความ สำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อความ ต้องการของมนุษย์ในชุมชน

2. ในเรื่องของเนื้อร้องทำนองและลักษณะโน้ตที่ประพันธ์นั้น การลำผู้ไทยเนื้อร้องจะมีทั้ง เป็นแบบพรรณนาบรรยายและแบบกลอนพาราสิ ซึ่งขึ้นอยู่กับการใช้ในการแสดงว่าจะเลือก มาแบบไหน แต่กลอนลำแบบพรรณนา ซางตำบลดุสิตมคุ้มใหม่ไม่นิยมมากนัก ถ้าเป็นเกี่ยวพาราสิกัน ระหว่างหนุ่มสาว ก็จะเป็นกลอนลำแบบพาราสิ ร้องโต้ตอบกันระหว่างหนุ่มสาว ดังที่ ไพรัตน์ พลเยี่ยม (2532: 11-12) ได้ศึกษาเรื่องหมอลำกลอน ผลการศึกษาตอนหนึ่งพบว่าเมื่อเอ่ยถึง หมอลำ ตามความ เข้าใจของชาวอีสานโดยทั่วไปมีความหมาย 2 ประการคือ

1. หมอลำ หมายถึง การขับลำนำด้วยภาษาถิ่นอีสานประกอบเสียงเครื่องดนตรีพื้นเมืองที่ เรียกว่า แคน

2. หมอลำ หมายถึง ผู้มีความชำนาญในการขับลำนำด้วยภาษาถิ่นอีสาน ประกอบเครื่องดนตรีที่เรียกว่าแคน หากพิจารณาความหมายของหมอลำตามนัยแห่งภาษาถิ่นอีสานแยกศัพท์ได้ดังนี้

2.1 ว่า “หมอ” หมายถึงเพื่อน คนสนิทธรรมดา ส่วนมากมีอายุเท่ากัน ถ้าอายุมากกว่ากัน ไม่นิยมเรียก หมอ และต้องเป็นเพศเดียวกัน (อย่างคำว่า เสี่ยว มาตรงกับ คำว่า เพื่อน แต่เสี่ยวมีพิธีต้องและสนิทใกล้ชิดมากกว่าเพื่อน)

2.2 หมอ หมายถึง ผู้เล่น ผู้แสดง เช่น หมอลำ หมอแคน

2.3 หมอ หมายถึง ผู้ชำนาญในเรื่องนั้นๆ เช่น หมอผี หมอมอ (หมอดู) หมอตำแย หมอส่อง (หมอทรงเข้าผี ทายอนาคต)

2.4 หมอ หมายถึง เป็นคำสรรพนามแทนคำว่าเขา (ผู้ชาย) เช่น หมอนั้น หมอนี้ เป็นต้น

3. คำว่า “ลำ” หมายถึง การลำอย่างเดี่ยวเหมือนร้องเพลง หรือการขับเสภา แต่ทางประเทศลาวตอนเหนือเขาเรียกร้องประเภทนี้ว่า “ขับ” ขับหลวงพระบาง ส่วนลาวต อนใต้เรียกเหมือนภาคอีสานว่า ลำ มีผู้รู้เรื่องวัฒนธรรมอีสานหลายท่านให้คำอธิบายไว้ว่า “ลำ” มาจากคำว่า “ยาว” เช่น ลำห้วย ลำชี ลำคลอง ลำไม้ไผ่ เป็นต้น

สรุปว่า เรื่องนิทานพื้นบ้านอีสานเป็นเรื่องเล่า และเขียนลงในใบลานเป็นเรื่องยาวขนาด 300 ใบลาน ถ้าจะเอาใบลานต่อกันก็คงจะยาวเป็นกิโลเมตร นิทานเหล่านี้มีอยู่ตามงานวัดต่างๆ แทบทุกวัด เวลาถึงงานเทศกาลต่างๆ จะมีผู้อ่านนิทานเหล่านี้ไปอ่านให้เพื่อนฟังเป็นการสนุกสนานและได้คติธรรมไปพร้อมๆ กันด้วย บางคนอ่านบ่อยๆ ก็เลยชำนาญจำเรื่องได้คล่องเล่าได้โดยไม่ต้องอ่าน ครั้นต่อมาผู้เล่าได้นำเรื่องเหล่านี้ไปร้องให้เพื่อนฟัง การร้องก็มีความไพเราะเพราะเนื้อเรื่องส่วนมากจรรึกไว้เป็นภาพเป็นคำประพันธ์ คล้องจองสัมผัส สก้นนำฟัง เนื้อเรื่องอันนั้นจึงได้ชื่อว่า “กลอนลำ” คือปรับปรุงให้เป็นบทกลอน ส่วนผู้แสดง คือ หมอ บวกกับเนื้อเรื่องคือ ลำ จึงเป็น “หมอลำ” สืบต่อมา ฉะนั้นเมื่อพูดถึงหมอลำจึงหมายถึงตัวคนที่มีความชำนาญในการลำหาได้หมายถึงการแสดงหรือการขับร้องได้เท่านั้น ถ้ามีผู้รู้ ผู้ชำนาญในการลำทำนองใดก็เรียกชื่อตามทำนองนั้นๆ เช่น หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำผีฟ้า หมอลำเพลิน หมอลำซิ่ง เป็นต้น

ในการลำผู้ไทยก็จะมีเกริ่นนำ การดำเนินกลอน และการลงจบ ซึ่งเป็นกลอนลำที่ชาวผู้ไทยในตำบลกุดสิมคุ้มใหม่นิยมใช้แสดง คล้ายกับการลำของชาวอีสาน ในส่วนของทำนองหรือโน้ตเพลงก็จะเป็นลายผู้ไทยที่นำมาบรรเลงประกอบ ถ้าเป็นช่วงของการลำของผู้ชายหรือในการแสดงนั้นมีเฉพาะผู้ชายลำ ก็จะใช้ลายผู้ไทยใหญ่มาบรรเลง แต่ถ้าเป็นช่วงของผู้หญิงลำก็จะใช้ลายผู้ไทยน้อยบรรเลงสลับกันไป ระหว่างชายหญิง หรือลายผู้ไทยใหญ่กับลายผู้ไทยน้อย ในส่วนของลักษณะตัวโน้ตที่เห็นนั้น จะเป็นแบบเพนตาโตนิคที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งจะมีเพียง 5 เสียง คือ โด เร มี ซอล ลา ซึ่งเป็นตรงกับเพลงลำเนียงลาว ในการบรรเลง ประกอบการลำผู้ไทยนั้นดนตรีจะบรรเลงนำมาก่อน 2 รอบ

จากนั้นจึงบรรเลงลายผู้ไทยคลอกับการลำไปเรื่อยๆ ในส่วน ของแต่ละเครื่องดนตรีก็จะมีเทคนิควิธีการ ที่แตกต่างกันไปบ้างแต่ก็ยังคงอยู่ในบันไดเสียงเดียวกันในทางเดียวกัน แก้วตา คำวัฒน์(2531: 12-16) ศึกษาเรื่องหมอลำเพลิน พบว่า เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบแสดงหมอลำคือแคนเพียงอย่างเดียว แต่สมัย หลังๆ เมื่อหมอลำได้วิวัฒนาการแตกแยกสาขาออกไปจนเกิดการแสดงหมอลำแบบใหม่ๆ เพิ่มขึ้น เช่น ลำห่ม ลำเพลิน ฯลฯ ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงหมอลำนั้นก็วิวัฒนาการมาเป็นลำดับเช่น กัน จน ปัจจุบันนี้การแสดงลำห่ม ลำเพลินมีเครื่องดนตรีสากลเข้ามาบรรเลงประกอบเพิ่มอีก ซึ่งนอกจากแคนก็ ยังมีพิณ กลองชุดแบบฝรั่ง ออร์แกน กีตาร์ไฟฟ้า และเบสไฟฟ้า เป็นต้น อย่างไรก็ตามเครื่องดนตรีที่ เป็นหัวใจที่ใช้ประกอบการแสดงหมอลำก็คือแคน ผู้ที่มีความชำนาญในการ เป่าแคนเรียกว่า “หมอ แคน” ผู้ที่มีความชำนาญในการลำเรียกว่า “หมอลำ” หมอลำกับหมอแคนเป็นสิ่งที่คู่กันมาจนเป็นที่ติด ปากของชาวอีสานเหมือนกับคำว่า “นักร้อง” กับ “นักดนตรี” ของภาคกลาง แคนเป็นเครื่องดนตรีที่ชาว อีสานเห็นว่ามีเสียงไพเราะลึกซึ้งยิ่งนัก เป็นเครื่องดนตรี กลุ่มหนึ่งที่ราบสูงมาแต่บรรพกาล ชาวอีสาน ชาวซึ่งจนเข้าลักษณะเคลิบเคลิ้มหลงใหลซาบซึ้งเป็นชีวิตจิตใจ เสียงแคนทำให้ผู้ได้ยินได้ฟังตกอยู่ใน ภาวะที่ได้สนิท ว่าเวลาหนุ่มๆเป่าแคนเดินเป็นกลุ่มไปตามหมู่บ้านเพื่อจะเกี้ยวสาว สำหรับคนเป่าแคน เก่งๆคนแก่ที่เข้านอนแต่ยังไม่ หลับถึงกับเคลิบเคลิ้มตั้งอกตั้งใจฟังจนหัวตกจากหมอน ดังมีคำกลอน กล่าวไว้ว่า “เป่าแคนลายผู้เฒ่าหัวตกหมอน ” บ้างก็ว่าสาวไม่ชอบบ่าวที่ไปเกี้ยว แต่บ่าวเป่าแคนเก่ง แม่ ของสาวฟังแล้วหลงใหลชอบใจในความสามารถถึงกลับออกปากเชื้อเชิญให้ขึ้นมานั่งคุยกัน กินน้ำกินท่า สบายเสียก่อน ฝ่ายสาวจะร้องห้ามเอะอะไปก็ไร้ที่ฟังๆ ที่ตนไม่ชอบบ่าว คนนั้นต้องตกกระไดพลอยโจน จึงได้แต่หยิกแม่แล้วทำตาเขียว ดังกล่าวที่ว่า “เป่าแคนลายสาวหยิกแม่ ” เป็นต้น ในอนาคตข้างหน้า อาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือยังคงรักษาไว้นั้นก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายสิ่งที่จะทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลง แต่ก็ยังคงประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการลำผู้ไทยของอำเภออื่นหรือจังหวัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบ เทียบ ทางวัฒนธรรมและลักษณะของการลำผู้ไทย
2. ในเรื่องของหมอลำ ควรมีการจัดทำทำเนียบของการลำแต่ละชนิดไว้ เพื่อเป็นหลักฐานและ ข้อมูลในการศึกษาเกี่ยวกับการลำผู้ไทย
3. สามารถศึกษาวิจัยพื้นที่อื่นๆ ที่มีการลำผู้ไทยในพิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อดูเส้นทางการสืบทอดและถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤษณา แสงทอง. (2540). *เพลงปฏิพากย์ : วัฒนธรรมดนตรี และสภาพสะท้อนสังคมของ ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา).* กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กาญจนา อินทรสุนานนท์. (2540). *พื้นฐานทางมานุษยดุริยางควิทยาภาควัฒนธรรม.* กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ก่อ สวัสดิ์พานิชย์. (2533). *อีสานเมื่อวันวาน.* กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- กลินณกา ทับทิมธงไชย. (2547). *การศึกษาเพลงโคราช ปริญญาโท ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา).* กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- แก้วตา คำวัฒน์. (2531). *หมอลำเพลิน. ดุริยนิพนธ์ กศ.บ. (ดุริยางคศาสตร์).* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2523). *ชาวเขา.* กรุงเทพฯ: แพรววิทยานินเตอร์แมนชั่นแนล.
- ชินษฐา หอมแจ่ม. (2549). *การศึกษาวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีของชนเผ่าของ ตำบลตะเคียนทอง จังหวัดจันทบุรี. ปริญญาโท ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา).* กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2530, กรกฎาคม-ธันวาคม). ระบบการศึกษาในวัฒนธรรมอีสาน : ขบวนการ ขัดเกลารากสังคม. *วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม*. 5(1): 1-9-21.
- (2540). *ภูมิปัญญาหมอลำเอก : ความรุ่งโรจน์ของอดีตกับปัญหาของหมอลำในปัจจุบัน.* มหาสารคาม: พิมพ์ที่อาศรมวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- จันทนา คชประเสริฐ. (2542). *การสร้างชุดการสอนฝึกปฏิบัติขับร้องเพลงพื้นเมืองภาคกลาง เรื่อง เพลงเทพทอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ดนตรี).* กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- เจริญชัย ชนไพโรจน์. (2526). *ดนตรีพื้นบ้านอีสาน. เอกสารประกอบการสอน. มหาสารคาม: ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.*
- (2529). *ดนตรีผู้ไทย. มหาสารคาม: ม.ป.พ.*
- ชุมเดช เดชภิมล. (2521). *ภาพสะท้อนชีวิตของชาวอีสานจากหมอลำ. นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.*

- ดวงเดือน สดแสงจันทร์. (2512). *การศึกษาเพลงพื้นบ้านของคณะขวัญจิต ศรีประจันต์*.
 ปริญญาานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ถวิล เกสรราช. (2512). *ประวัติผู้ไทย*. พระนคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- ทวี ถาวโร; และพิสิฏฐ์ บุญชัย. (2539). *ทำเนียบศิลปินพื้นบ้านมโหรีอีสาน*. มหาสารคาม:
 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน.
- นียบพรรณ วรณศิริ. (2540). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: พี.เอ.เอฟ.จี.
- นันทวี ชันผง. (2537). *ลำซิ่ง : ลำกลอนแนวใหม่ของอีสาน*. ปริญญาานิพนธ์. มหาสารคาม:
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- นัญจิรา ธิมาทา. (2542). *หมอลำซิ่ง*. ดุริยานิพนธ์ กศ.บ. (ดุริยางคศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปราณี วงศ์เทศน์. (2525). *“เพลงพื้นบ้านที่เมืองเก่า สุโขทัย”* ในพื้นบ้านพื้นเมือง. หน้า 106-107.
 กรุงเทพฯ: เจ้าพระยา.
- ปรีชา ออกกิจวัตร. (2548). *แตรวงชาวบ้าน : กรณีศึกษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของแตรวง*.
 ปริญญาานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปรีชา พิณทอง. (2528). *ไขภาษาโบราณอีสาน*. อุบลราชธานี: ศิริธรรม.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2533). *ประวัติการดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
 ----- (2544). *การวิจัยทางวัฒนธรรม(เอกสารประกอบการอบรมพื้นฐานทางมานุษยดุริยางควิทยา*
 กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรรณราย คำโสภา. (2542). *การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านกันตรึมของหมู่บ้านดงมัน สุรินทร์*.
 ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พรพิมล ชันแสง. (2541). *อินก๋อน : ประเพณีการเล่นของชาวไท้อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดเพชรบุรี*.
 วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
 ถ่ายเอกสาร.
- ไพบูลย์ ตรีเดซี. (2532). *การศึกษาเจตคติ ดนตรีพื้นบ้านของนักศึกษาวิทยาลัยครู ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*
ในสหวิทยาภาคอีสาน. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

- ไพรัตน์ พลเยี่ยม. (2532). *หมอลำกลอน*. ดุริยนิพนธ์ กษ.บ. (ดุริยางคศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ภูธร ภูมะธน; และคนอื่นๆ. (2541). *รายงานการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมไทยเบิ้ง ลุ่มแม่น้ำป่าสัก ในเขตที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนป่าสัก*. ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- ภูษิต สอนสนาม. (2539). *ดนตรีประกอบการแสดงหมอลำหมู่*. วิทยานิพนธ์. มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- มนตรี ตราโมท. (2540). *การละเล่นของไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เยาวภา ดำเนตร. (2536). *วิถีชีวิตของชาวอีสานจากกลอนลำทางยาวของกลอนลำ*. ปริญญาานิพนธ์. มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2531). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รัตนันท์ ยงยันต์. (2548). *การศึกษาการลำผู้ไทยในจังหวัดกาฬสินธุ์*. ปริญญาานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วินัย ใจเอื้อ. (2546). *การศึกษาวิธีการร้อง "หมอลำ" ของฉวีวรรณ ดำเนิน*. ปริญญาานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศิวพร ฐิตะฐาน. (2524). *เพลงพื้นบ้านตามแนวคิดของนักคติชนตะวันตก*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิววรรณ วิทยมาลา. (2532). *หมอลำผีฟ้า*. ดุริยนิพนธ์ กษ.บ. (ดุริยางคศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ส. พลายน้อย. (2517). *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- สุกิจ พลประดม. (2538). *ดนตรีพื้นบ้านอีสาน*. อุดรธานี: ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุดรธานี.
- สุกรี เจริญสุข. (2538). *ดนตรีชาวสยาม*. กรุงเทพฯ: Dr.Sar.
- สุกัญญา ภัทรราชย์. (2525). *เพลงปฎิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวไทย*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- สุจิตต์ วงศ์เทศ. (2532). *ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม*. กรุงเทพฯ: พิชเนศ.
- สุพัตรา สุภาพ. (2531). *สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุมาลี นิมนานุกาพ. (2535). *ดนตรีวิจักษณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2534). *การสัมมนาทางวิชาการภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.

----- (3537). *ศิลป์แห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2532). *หลักภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

อนุমানราชชน, พระยา. (2515). *ชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม*. โดยเสถียร โกเศศ (นามแฝง).

กรุงเทพฯ: บรรณาคาร.

อังคณา ใจเข็ม. (2538). *การวิเคราะห์ดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.

(มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถ่ายเอกสาร.

อเนก นาวิมูล. (2531). *คนเพลงและเพลงพื้นบ้านภาคกลาง*. กรุงเทพฯ: ครูสภา ลาดพร้าว.

ภาคผนวก

กลอนลำผญาเกี่ยวกับสาวลงช่วงเซ็นฝ้าย

(ชาย) อ้ายนี่คือจั่งแวนนามแบ่หาภิกษายเขต มาพบพู่ มหมากเชื้อ มาพบเครือหมากแข้ง มาพบแหงหมากพร้าว มาพบสาวผู้โก้ เห็นแล้วมิเยอะเมื่อ อ้ายนี้ว่าอยากลองมาเล่นตามห้อมันค่อง มีของย่านเพื่อนฝ้ายมีเจ้าย่านเพื่อนโหง เห็นอ้ายขอภิกษาน้ำกะบวยค่านำเจ้าแน่ กินกะกินตั้งแต่กะบวยน้องละส่งคืนน้องเอ๋ย

(หญิง) อยู่บ้านเหลอเดอ้ายไชวาจาบอกน้องแน่ อยู่บ้านเหลอแท้ๆ เห็นจาว่ามาเบ็งดู

(ชาย) อ้ายหากเนาอยู่บ้านขอนแก่นข่วงขวงตะเวินบ่อเจ้ามิเห็นจักเที อ อ้ายอยู่บ้านลับลิ้มฟ้าพี่ เจ้าจึงเห็นพอแต่มาเห็นหน้า เยอะขอจากตามข่าวเบ็งเด้ออ้ายเยอะตามข่าวน้ำ เยอะตามข่าวทางปลา อ้ายเยอะตามข่าวนาตามข่าวทางข้าว ตามข่าวเจ้าว่ามัว โผแล้วหรือบ่อ หรือว่ามีแต่ขู้ฝัวซ้อนเจ้าบ่อมีซ้นบ่อ อ้ายเยอะตามข่าววกโพธิ์เนื่องเทิงหัวเฮือนย้ง ค่อยอยู่ดีบ่อ หรือว่ามีผู้ตัดฮากซันพันหกแก้วจายแล้วตั้งแต่เทิง น้องเอ๋ย

(หญิง) อ้ายเอ๋ย อ้ายมาตามข่าวบ้านที่อยู่ภูมิตถานยังคอยสำราญสุขอยู่สบายหายฮ้อน น้องหากเนาวิในห้องคนเดียวแล้งเปล่า หาผู้มาปากเว้าแลงเข้าแมนบ่อมีนั้นแหละ

(ชาย) ใ้พี่น้องสาวเอ๋ย อันว่าวังเวินนี้มีขอนหรือว่าบ่อ คันมิได้ขอนข่วงแหของอ้ายเยอะหว่านลงได้ คันมิได้เงือกแซ่ แหอ้ายหว่านลง น้องเอ๋ย

(หญิง) อ้ายเอ๋ย อันว่าวังเวินนี้บ่อมีหยังจักสิ่ง มีแต่น้ำจิงหลังปลาสิบ่อนแมนบ่อมี น้องนี่คือดั่งแวนนามเชื้อดอกสะเดือบานนเซียว อ้ายมีเหลียวตาต้องสิบานตายแล้งเปล่า บานบ่อมีผู้เก็บบานบ่อมีผู้ฮ้อย สิพากันหล่นตาย นั้นแหละ

(ชาย) ใ้พี่น้องเอ๋ย เห็นว่าชาติที่ดวงดอกไม้ก้านเก็บพิมะหาคือละมีแมงมดไต่ต่อมอยู่ตำรวมกัน เห็นว่าชาติที่ดวงหอมนี้ บ่มีเหยหอมกลิ่นได้แหละ ความหมายแมงมดไต่ยังท้อฟ้า ละหมายเมียนกระดุกดอม นั้นแหละ

(หญิง) อ้ายเอ๋ย อย่มาติแถลงเว้าเอาเลามาปลุกมีแมนเชื้อชาติฮ้อยกินได้กะมิหว่าน ย้านแต่ อ้ายมาตีหัวน้องนี้ล้มหลงมน้ำ ข้าวหมาตีหัวน้องอย่าชู้มาแล้วผัดมิเอา นั้นแหละ

(ชาย) ใ้พี่น้องเอ๋ย คันมิจักอ้ายมิเว้าคันมิเอาอ้ายมิว่ามีแมนท่าก ะมิตีควายลงตกกะเทินว่าได้ลงลาย ใ้หนองสะโนให้มันชุ่น กุ้งมิฟู ฟูมิบ่อนล่าแล้ว แม่มิจนยอม น้องเอ๋ย

(หญิง) ใ้พี่น้องอ้ายเอ๋ย แนวนว่าบ้านไกลบ้านอ้ายอย่าย่านแต่มีเฮืองหลายเดือ แนวนว่าเมืองไกลเมือง อ้ายอย่าย่านแต่มิได้ เป็นแนวลมพัดไม้กะยังเป็องเข้าเสื่อเดียว น้องนี้ เป็นดั่งลมพัดเป็องใบตอง เหลืองเป็องปิ่นถักลั่นอ้ายโบน้องหล่นลง ลมพัดในสีฟองเกี้ยวง่าอ้ายละงอยง่ากหรือง่ากลาง หรือระหว่งง่าเค้าสาวเลอเด้อละมานั่งเค้าเม้า มานั่งเฝ้าบ่าวพี่ชายเด้อ

(ชาย) ใ้ได้น้องเอ๋ย อ้ายนี้อ้ายบ่มีหยังติดตนตัวอ้ายกะลั่ง อ้ายบ่หยัง ค้างเลากินเกลี้ยง อ้อยฮ้อยยงสิย้อยฮ้ำก้านแม่นบ่มี อ้ายนี้บ่อดอ้อ อ้อยฮ้อยคืออ้อยกลางกอ กาบมีห่อหน่อน้อยกะมิซอน ชู้สิซ็อนเมียอ้ายแม่นบ่มี น้องเอ๋ย

(หญิง) ช่อยกะคือกันนั้นแหละ สิบคนมานั่งแหงนแสนคนมานั่งเฝ้ามีปานเงาเจ้ามาเหลี่ยม สิบคนมานั่งแหงนแสนคนมานั่งเฝ้ามีปานเจ้าผู้่างกาย คันมักมิได้เว้าอกสิเน่านมใน คันมักมิได้ไข วาจากสิเพแตกแล้ง คันคือคำจาต้านสิสาบานได้ทุกท่า คันมิคือปากเว้าหือผีเข้าลวงพุง น้องกะทอผืน ผ้าแพรวาประสงคี่ใส่ น้องกะหีบเสื่อไว้ประสงคี่อ้ายแต่ผู้เดว นั้นแหละ

(ชาย) ใ้หน้องสาวเอ๋ย อ้ายเยอะตา ยเป็นเสื่อกลางมะเกลือหือเจ้าบ่เบ็งได้ ยังเป็นคนมัน มิได้กลมก้อตายเป็นเสื่อคือกะได้กลมคิง ปานใดเดสิได้จุงแขนเข้าพาขวัญ บ่อนไ่หน่วย มือซ้าย บ่อนไ่กา มือขวาบ่อนไ่เก๋ บาดผู้ใหญ่มานั่งล้อมพายเหล่าเข้าใส่มือ อ้ายนี้มีใ้หน้องมิหวังว่าสิเอาไฟ มิได้ไถสิเซลงเป็นงอน คันมิได้ชู้ซ็อนเฮือนน้องอ้ายมียอม

(หญิง) น้องนี้จิตประสงคี่แล้วใจประสงคี่แล้วเป็นแนวใดกะตามส่าง แสนทุกซ้ออ้ายละกินเกลือก ก้อนกลอยมัน น้องมักอ้ายกะคือด้ามตั้งนกเขา น้องนี้ตั้งต่ออ้อย อ้อยกะเกิดเป็นเลาตั้งต่อ ควายตาเป่า ของน้องมาเป็นของเพื่อนผู้อื่นเสียนี้ อ คันมาเป็นของน้องสินอนแยงเฮ็ดต่างแวน ทางหลังเฮ็ดแวนแก้ว ทางหน้าเฮ็ดแวนแยง ตีนมือเข้าละแยงอ้ายก่อนงาย นั้นแหละ

(ชาย) ใ้หน้องสาวเอ๋ย อ้ายนี้ทุกซ้อบ่มีเสื่อผ้าฝ่าเฮือนดี อ้ายยังพอลืออยู่ ทุกซ้อบ่มีคูซ็อนผัด นอนลืออยู่ผู้เดว ทุกซ้อปีนี้ยังได้พอนั่งหนั่ง ทุกซ้อปีหลังยังพอนั่งงาต บาดละว่าทุกซ้อปีละมานี้ผัดนอนกลิ้ง เกลือกซัดดิน ทุกซ้อปีนี้ยังได้เงินพอซ้อควาย ทุกซ้อปีกลายยังได้เงินพอซ้อซ้าง ทุก ซ้อปีละมาย่านได้เป็นซู้ซ้าง คอบทางเจ้าแม่นบ่อยไล นั้นแหละ

(หญิง) อ้ายเอ๋ยเจ้าอ้ายย่อสมภารอ้ายลงต่ำ เหืออ้ายตัดไม้ คำซู้ขึ้นเหือมันสูง คันแม่นวาสนา สมอ้าย ทางนางสิก็มใส่ คันสมภารอ้ายตกต่ำค้อยทางน้องสิงลง นั้นแหละ

(ชาย) ใ้หน้องสาวเอ๋ย เจ้าผู้โพธิ์ศรีสร้อยไบหนาก้านก่อง คันมิได้ผู้ต้องพะอรนอ้ายสิแหวหา อ้ายนี้คนบุญน้อยสมภาคอ้ายต่ำ แม่นสิตัดไม้ค้ำป่าไม้ยู้ ชู้ขึ้นยี่ านมิเพียง คือตั้งหญ้าแฝกเหียนมิปก เหลี่ยมภูเขา ซาติที่แนวราหุบอ้อมเปรียบเที ยมพระจันทรได้ คือตั้งเครือผักส้มมิสมเครือผักไซ้ คือตั้งเชื้อ ไก่กุ่มบ่อสมเชื้อไก่กู่

(หญิง) น้องนี้พอยากถิมโตลัมคือตั้งแม่ควาย น้องนี้พอยากถิมโตต ายคือตั้งแม่ซ้าง อ้ายละ เทียวมาตัวเหือน้องนี้ค่างคือตั้งเดือนแฮม เดือนแฮมค่างชาวเมืองเพิ่นมิสา ตัวน้องค่างชาวบ้า นเพิ่นสา ลือ อ้ายนี้เทียวมาตัวเหือน้องนี้สร้างหมอนนุ่นเก็บดอกดาบ่อดี้ ตัวเหือน้องนี้สร้างหมอนลายเก็บดอก ถี่เพิ่นผู้บ่อได้สร้างสังมาได้แหไปแท่นอ

(ชาย) ใ้มน้องสาวเอ๋ย เทอ้ายไล้มน้องมิหวังไล้มง่าย ฟ้ามิงาย ทรายมิป็น หินอยู่่น้ำ ป่อฟูขึ้นแมนมิไล เทอ้ายไล้มน้องมิหวังไล้มง่าย กกกล้วยบ่อเกิดเป็นหนาม กกขามมิเกิดเป็นหม่ กกท่มมิเกิดเป็นฐุป้างฐูป้ามิวางน้องเห่แกไฟ คันมิได้น้องตายไปอ้ายมิเกิด ลิสะเดิดขึ้นฟ้าไปถ่าอยู่ สวรรค์ มิได้นอนนำน้องตายไปอ้ายมิแล้ว ตายไปเข้าดวงแห้วไฟใหม่อ้ายมิลิมตายเป็นผี อ้ายละลือเป็น ด้ามมิได้กินข้าวจ้านำน้องแมนมียอม น้องเอ๋ย

(หญิง) ขอยกะคือเดว นั้นแล้ว คันมิได้อ้ายตายไปน้องมิเนา ไปตามเหยื่อคือจ้งม่อนนอนนำ คือจ้งควาย คันอ้ายตายเป็นหินน้องละกลืนหาฮอย คันอ้ายตายเป็นหอยละอินฮอยหาก้อย คันอ้ายตาย เป็นอ้อยลือเป็นกลอยเกี้ยวกอด คันเจ้าทอดยออดขึ้นละนำเกี้ยวอยู่มิเซา นั้นแล้ว

(ชาย) ใ้มน้องสาวเอ๋ย ขอเทอสาวยสมรน้องคณิงชายผู้เป็นหวงแต่เด้อ พอให้หายหวงฮ้อน ทางอ้ายผู้ห่างไกล คันแมนบ้านมิฮ้างน้องอย่าไล้มชายเดือนมิหยากกลางวันน้องอย่าไล้มอ้าย วันมิ ปองเป็นม้อยามได้อายาตีวะหลาย สาวค่านางมิตายอย่าลืออ้ายไว้ให้ตายค่างอยู่ผู้เดว ใ้มนอเจ้าผู้ เดือนดาวแจ้ญพา เอียงโลก ขอให้ใสสองแจ้ญแยงฮู้ฮอดพี่ชายแต่เด้อ

(หญิง) อ้ายเอ๋ยอ้ายลือมิให้คิดเบ็งไกลๆ แต่เด้อ อ้ายลือให้คิดเบ็งถี่ๆ เทอ้ายคิดพุ่นคิดพี่ แล้วย้งต้อยตงยามเมื่ออ้ายคิดแล้วพนม้ออย่าได้ลิมน้องนี้คิดฮอดอ้ายมิได้คิดตั้งแต่นงนอนแมน ลียิน เเดินจรงน้องมิลิมไลอายน้องนี้คิดเห็นห้องเด หังบ่อนอ้ายอยู่ป่าวพี่ชายเจ้าลือชุดชู้ฮ้อนเว้าต่อผู้เลอเด

(ชาย) ใ้มน้องสาวเอ๋ย อ้ายกะคิดฮอดน้องนอนหลับยังฝันเห็น อ้ายกะคิดฮอดน้องนอนเวน ยังฝันเพื่อ นอนหลับไปฝันเห็นหน้าตักใจมาสดุ้งตื่น อ้ายนี้พออายากหลับอยู่เรื้อยเห็นหน้าเจ้าอยู่เริง อ้าย กะคิดฮอดน้องได้งอยขอนแก่นเบ็ง เหลียวขึ้นเทิงกะหากเห็นแต่ฟ้าทางหน้าผัดแมนดง อ้ายกะชงมง ให้หาพระนางอยู่ว่อนๆ ไปงอยขอนแก่นเบ็งขอดเจ้ญวญฮ้ายตอดตาย ผิดเจอเด้อว่าละเป็นของอ้ายผัด ไปเป็นของเพิ่นผู้ฮั้นเสน้อ คอยดอกตุ่กะยังฮู้ เมื่อยาม คอยดอกขามกะยังฮู้เมื่อต้น บาดว่าอ้ายคอยน้อง คอยตายผัดแล้งเปล่า คอยม้อแลงคอยม้อเข้า คอยหาเจ้ากะมิเห็นเย็นทางเมื่อเคย

(หญิง) อ้ายเอ๋ย น้องกะคิดฮอดอ้ายจนหลงเหล่าลิมจิต ได้ยินกาเหว่าขันมันฮั่งทรวงทั้งแค้น น้องลงไปตักน้ำทางหวนาพากป่าไฟ ได้ยินเสียงนก เขามันหากขันยาดชู้่น้ำตาน้องมันเป็นน้ำมยาวไหล เพิ่นทั้งหลายพากันให้น้ำผีผู้ตายจาก บัดน้องนี้ฝายน้ำให้น้ำอ้ายผู้มิตาย อ้ายมิมานังใกล้เอามือทรวง ลูกบ่าไหล อ้ายมิมานังใกล้ออยให้ย่านมิเชานั้นแล้ว

(ชาย) ใ้มน้องสาวเอ๋ย เจ้าผู้แพรฝืนกว้างเทอปุมาให้มันเหลื่อมแต่เด้อ น้องเหลื่อมอ้าย อ้าย เหลื่อมน้องให้คือฟ้าเหลื่อมดิน อ้ายนี้มีเยอะจากไปกว้างเหิงหลายมันฟังยากมีแต่เว้าสั้นๆขันเข้าบ่อนลือ เอา คือดงเฮาพินไม้ประสงค์หาแต่บ่อนกิว คันแมนลอยข้าวน้ำประสงค์ห้ามแต่บ่อนฮอม น้องเอ๋ย

(หญิง) อ้ายเอ๋ย ตึกกะตึกมาแล้วดาวข้าวผัด ช่วยว่า ตึกกะตึกมาแล้วดาวปลามันช่วยเหียง อันว่าดาวไถน้อยอ้อยแม่เข้าบ่อนนอน กระบองกินจำหื้อขอลานอนสาก่อน คันแม่่นอ้ายมักดินดิน กระแตงเดือนแจ่งอ้ายจ้งมา

(ชาย) น้องเอ๋ย เห็นว่าตึกค่อนๆหัวลมวอนมันหนาวหว่งลมพัดดวงดอกไม้มันหอมกุ่มเข้าใส่ ดั่ง ฟังแต่เสียงนกเค้ามันกู่ฮุกยามตึก กุดโตขันสนั่นเนียงเสียงก้อง สองเฮาจากันเว้านากันมันหากค่อง น้องสิได้พากอ้ายอ้ายสิได้พากน้องสองข้างสิห่างกัน มื้อนี้มันสิเอ็นสิ่งสายสมร ขอให้ มีความสุขทุกข์ภัย ออย่ามาต้อง เห็นน้องคองคอยถ่าซามชายสิกลับตัวคืนนี้ บอกพ่อแม่อ้ายมาโอมด้านสูขอ อ้ายขอสิ่งเจ้า ไ่ว้ฝักกาตไฮ้เจ้าอย่าเหมิดแกงเอียนเจ้าเว้าซู้อย่าเปลี่ยนเป็นหลายคน ลางคนเฮ็ดมิฮู้ลางซู้เพิ่นมิเอา เห็น เจ้าตั้งต่ออ้ายคือตั้งต่อไซโย

(หญิง) เขิญเสียดื้อเครื่องคำซู้เพิ่นเครื่องอ้ายหลาย น้องเมื่อนำมิได้เครื่องน้อยเยอะเมื่อนำ เมื่อ หน้าเมื่อเดวสาก่อน เมื่อทำหน้าที่น้องละส่งทาง ไปสอดฟังก์กว้างๆโตอ้ายละเซินบน คันมันจนเจอ อ้ายเซเสียน้องมิว่า คันพ่อแม่อ้ายมิพร้อมเขาแล้วมิว่าเผอ

(ชาย) โอนน้องสาวเอ๋ย บัดนี้คือตั้งหงส์ลาฮ้างฮามคอนปะเป่า คือนาเจ้าพัดชากข้างไกลน้ำ ล่องลอย คือตั้งกลอยมันฮ้างสิไกลดินพลัดพราก ข้างกาไกลจากเล่าควายเผ่าสิโงมเหงา ได้ยิน กาเหว่าฮ้องฮามผิวทุกซี้โคก โพรดกฮ้องไกลซู้ตั้งพี่ชาย แกงปลาหนีไกลข้าวสองเฮาสิพลัดพรากกัน แห้ว คือหมากจิมไกลจากซ้าเฮาสิได้ เจ้าห่างเดว เป็นแต่ความเอื่อยยังมีทันพอมือยามเดวสิได้ห่าง เสียน้อย เป็นแต่ความฮักเอื่อยยังมีทันฮิมฮ้อนสั่งมาได้เจ้าห่างกัน น้อยๆต่ำๆ คันอ้ายหนีเมื่อแล้วเผอละ นอนนำคำเผอลำกานมนอนเจ้าได้

ไนต์แคณลายผู้ไทย

----	-ช้-ม	-ร-ม	-ช้-ด	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด
-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด	----	----	----	-ล-ด
----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ช้-ล
-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด
----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
----	----	----	-ช้-ล	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด
-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด	----	----	----	-ล-ด
----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ช้-ล
-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด
----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
----	----	----	-ช้-ล	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด
-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด	----	----	----	-ล-ด
----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ช้-ล
-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด
----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
----	----	----	-ช้-ล	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด
-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด	----	----	----	-ล-ด
----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ช้-ล
-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด
----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
----	----	----	-ช้-ล	-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด
-ดลว	-ด-ม	-ร-ม	-ช้-ด	----	----	----	-ล-ด

----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-จ-ล
-ดลว	-ด-ม	-จ-ม	-จ-ด	-ดลว	-ด-ม	-จ-ม	-จ-ด
----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
----	----	----	-จ-ล	-ดลว	-ด-ม	-จ-ม	-จ-ด
-ดลว	-ด-ม	-จ-ม	-จ-ด	----	----	----	-ล-ด
----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-จ-ล
-ดลว	-ด-ม	-จ-ม	-จ-ด	-ดลว	-ด-ม	-จ-ม	-จ-ด
----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
----	----	----	-จ-ล	-ดลว	-ด-ม	-จ-ม	-จ-ด
-ดลว	-ด-ม	-จ-ม	-จ-ด	----	----	----	-ล-ด
----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-จ-ล
-ดลว	-ด-ม	-จ-ม	-จ-ด	-ดลว	-ด-ม	-จ-ม	-จ-ด
----	----	----	-ล-ด	----	----	----	-ล-ด
----	----	----	-จ-ล	-ดลว	-ด-ม	-จ-ม	-จ-ด
-ดลว	-ด-ม	-จ-ม	-จ-ด	----	----	----	-จ-ล
-จ-ม	-จ-จ	-จ-ม	-ล-ด	-ล-ม	-จ-ว	-ด-ว	มจ-ล

--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด	--ถถ	-ม-ด	-จ-ม	-จ-ด
-จ-ม	-จ-จ	-จ-ม	-ถ-ด	-ถ-ม	-จ-จ	-ด-จ	มจ-ถ

ไม้ตีภูไทลายผู้ไทย

----	----	----	----	----	----	----	---ด
--ลล	-ล-ล	---ล	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-ร-ด
--ลล	-ร-ด	---ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-ร-ด
--ลล	-ล-ล	-ร-ด	-จ-ล	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล
-ด-ร	-ด-ร	-ม-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ด
----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล
--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล
-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	-จ-ล
----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล
--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล
-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	-จ-ล
----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล
--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล
-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	-จ-ล
----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล
--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล
-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	-จ-ล
----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล
--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล
-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	-จ-ล
----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล
--ลล	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ล
-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล	----	---	----	-จ-ล
----	---ด	-ร-ด	-จ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ล

--ถถ	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ถ
-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ถ	----	---	----	-จ-ถ
----	---ด	-ร-ด	-จ-ถ	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ถ
--ถถ	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ถ
-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ถ	----	---	----	-จ-ถ
----	---ด	-ร-ด	-จ-ถ	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ถ
--ถถ	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ถ
-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ถ	----	---	----	-จ-ถ
----	---ด	-ร-ด	-จ-ถ	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ถ
--ถถ	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ถ
-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ถ	----	---	----	-จ-ถ
----	---ด	-ร-ด	-จ-ถ	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ถ
--ถถ	-ม-ด	-ร-ด	-ร-ด	----	---ด	-ร-ด	-จ-ถ
-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-จ-ถ	----	---	----	-จ-ถ
----	---ด	-ร-ด	-จ-ถ	----	----	----	-จ-ถ
-ร-ม	-ร-จ	-ร-ม	-ถ-ด	-ถ-ม	-จ-ร	-ด-ร	มจ-ถ

ตัวอย่างภาษาไทย

คำภาษาไทย	ความหมาย	คำภาษาไทย	ความหมาย
ก้อมี	ถ่านไม้	กะเบ๊าะ	ถ้วยสังกะสีเคลือบใบเล็ก
ชีซึก	น้ำครำที่อยู่ใต้ถุนบ้าน	กะบ้าน	จานใบใหญ่หรือชามใบใหญ่
กินกะพะ	กินแต่กับ ไม่กินข้าว	เส็ง	แข่งขัน
เมะ	แม่ หรือ ยาย	เย่น	รินน้ำ
โพะ	พ่อ หรือ ปู่	รถกึ่ง	รถจักรยาน
เย้ม	เหยียบ	เคาะ	ช้อย ฉั่น ซ้ำพเจ้า
แห้ม	ตัวร้อนเป็นไข้	เจาะ	เจ้า คุณ เธอ
ซับ	งาม สวย หล่อ	ไม้ยอบปิด, ไม้พอย	ไม้กวาด
แว้น	กระจกเงา	มะเขือบ้า	ลำโพงฮอร์น
สุด	มุ้ง	ซ่งหาลัง	กางเกงขายาว
จะเอ็ง	ถ้วยรูปร่างคล้ายครกแต่เล็กกว่า	กิด, ขึ้น	สั้น
จ๋อง	ร่วม	กะตึก	ร้านขายของ
จ๋อง	ทัพพี	มะติง	กะดุม
โบบง	ช้อน	ตุ้มต่าง	ตุ้มหู
โใ	ขันตักน้ำ	แพต้ำได้	ผ้าขาวม้า
โจัก	แก้วนํ้าใบใหญ่	หึ่ง	ชั้นวางหรือเก็บอาหาร
จอก	แก้วนํ้าใบเล็ก	ถาน	ส้อม
ปะตูปอง	หน้าต่าง	สีโนน	แป้งทาหน้า
โกอง	ห้องในบ้าน	จะแก๊ะ	บ่าวสาวที่เป็นคู่รักกัน, แฟน
โกองไล้ม	ห้องนอน	กะด็อง	กระโดด
โก่อ	ดวงจันทร์	เจ้	กระดาศ
สะเตต (อาจยืม ภาษาฝรั่ง)	เวทีมวย	ตีกได้	กินอย่างประหยัด
โไซ	สะพาน	สีเขว	สีเขียว
โผ	ผัว หรือ สามี	กะตี	กฏิพระ
ซู้	แฟน	ฮูป	รูป
มิ,ป	ไม่	จบ	สวย,งาม
		เห้อ	ให้

ตัวอย่างทำรำประกอบการลำผู้ไทย

ท่าที่ 1 ท่าลีลาสาวผู้ไทย

ท่าที่ 2 ท่าบังแดนสุริยา

ท่าที่ 3 ท่ากรีดกรายรำยจำ

ท่าที่ 4 ท่าสาวผู้ไทยงามสง่า

ท่าที่ 5 ท่านกยุงรำแพน

ท่าที่ 6 ท่ามโนราห์เล่นน้ำ

ท่าที่ 7 ท่าสาวชมดอกไม้

ท่าที่ 8 ทำรอบวง

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวไพไลลักษณ์ สานคำ
วัน/เดือน/ปีเกิด	14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2527
สถานที่เกิด	จังหวัดหนองบัวลำภู
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	74 หมู่ 9 บ้านต่างแคน ตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ครู คศ. 1
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนกุตุบดินจีพิทยาคม ตำบลกุตุบดินจี อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2539	ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนบ้านต่างแคน จังหวัดหนองบัวลำภู
พ.ศ.2542	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนบ้านโคกทุ่งน้อย จังหวัดหนองบัวลำภู
พ.ศ.2547	ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูง จากวิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
พ.ศ.2550	ศษ.บ ศึกษาศาสตรบัณฑิต (สาขาดนตรีคีตศิลป์ไทยศึกษา) จากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2555	ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา) ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร